

Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto
Informacijos ir komunikacijos katedra

Agnė Balčiauskytė

Tarptautinės komunikacijos magistro nuotolinių studijų programos studentė

**REALYBĖS TRANSFORMAVIMAS ŽINIASKLAIDOJE:
IRAKO KRIZĖS ATVEJIS**

Magistro darbas

Vadovė doc. B. Grebliauskienė

Vilnius, 2008

Pildo bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autorius

Agnė Balčiauskytė

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

Realybės transformavimas žiniasklaidoje: Irako krizės atvejis

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Reality transformation in the media: Iraq case

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)

Patvirtinu, kad bakalauro/ magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro/ magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Sutinku, kad bakalauro / magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Pildo bakalauro/ magistro baigiamojo darbo vadovas

Bakalauro/ magistro baigiamąjį darbą ginti _____
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data)

(bakalauro/ magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja

Bakalauro / magistro baigiamasis darbas įregistruotas

(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

(data)

(instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu _____
(recenzento vardas, pavardė)

(data)

(instituto/ katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau. _____
(data) (recenzento parašas)

Balčiauskytė, Agnė

Ba213 Realybės transformavimas žiniasklaidoje: Irako krizės atvejis: magistro darbas; mokslinis vadovas Beata Grebliauskienė; Vilniaus universitetas.

Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra. – Vilnius, 2008. – 74, [5] lap.: lent. – Maš. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 61–67 (103).

UDK 355.48(567):070+355.02(73):070+327(73):070

Pagrindiniai žodžiai: žiniasklaida, realybė, informacija, visuomenės nuomonė, Irakas, JAV, karas.

Magistro darbo tyrimo *objektas* – realybės transformavimas žiniasklaidoje Irako okupacijos tikslų pagrįstumo kontekste. Darbo *tikslas* – išanalizuoti, kodėl pasirinktu atveju – Irako karo ir po jo vykusios krizės metu – realybė JAV žiniasklaidoje buvo ir yra transformuojama. Darbe keliami *hipotezė*: žiniasklaidoje pateikiama informacija apie Irako krizę yra neatitinkanti realijai, informacija yra nesąmoningai arba specialiai, pasitelkiant tam tikras politines priemones, transformuojama. *Darbo uždaviniai*: išsiaiškinti, ar ir kiek yra svarbi visuomenės nuomonė politinio proceso vyksmui bei kokią reikšmę politinio spektaklio formavime, kartu su žiniasklaida ir politinio elito veikimu, visuomenės nuomonė turi Vakarų pasaulyje ir Arabų šalyse bei, ar tai kečiasi karo / krizės atveju; išnagrinėti, kokios yra tikėtinos realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastys ir kokios iš jų yra būdingiausios karo / krizės atveju; nustatyti, ar vis labiau į viešumą kritikų iškeliami „užslėpti“ ketinimai Irake yra pagrįsti kaltinimai JAV Prezidentui ir jo administracijai, ar vis tik mitas; nustatyti, kokią vaidmenį JAV žiniasklaida įgavo JAV užsienio politikos formavimo procese „Irako politikos“ atžvilgiu; patvirtinti, kad visuomenės informavimo priemonėse pateikiama realybė Irako atveju buvo iškreipiama daugiausiai politinei valdžiai kontroliuojant išplaukiančią informaciją iš Irako, t.y. ribojant objektyvumą, bei mažinant žiniasklaidos subjektyvumo laipsnį; įrodyti, kad nors šiandien žinias JAV apie Iraką keičia rinkimai, žiniasklaida išlieka tokiu pat politiniu įrankiu (kaip ir Irako atveju) siekiant pateikti visuomenei realybę tokią, kokia yra naudinga politiniam elitui.

Naudojant aprašomosios - analitinės literatūros analizės ir ekstrapoliacijos metodus prieita prie išvados, kad žiniasklaida šiandieniniame pasaulyje nenuginčijamai yra instrumentas ne tik kasdienybėje, bet ypatingai karo / krizės atveju, kadangi visuomenės palaikymas yra toks pat svarbus, kaip mūsų laimėjimas kovos lauke. Žiniasklaida - tinkamiausias įrankis pasiekti kuo daugiau „širdžių ir protų“, nepaisant to, kad ji pati teigia, jog jos pagrindinis tikslas yra išlikti nešališka. Pabrėžtina, kad visgi nėra blogai, jei krizės ar karo metu žiniasklaida susitelkia ties valstybės elito formuojamos politikos konstruktais tol, kol ta politika eina teisingu keliu, t.y. tol kol realybė nėra iškreipiama pačios politikos. Realybės transformavimą žiniasklaidoje pagrįde lemia

žmogiškasis, politinės įtakos ir ekonominis faktoriai. Tačiau karo / krizių atveju informacija žiniasklaidoje dažniausiai iškreipiama dėka politinės valdžios siekio pateikti tokį naujienų turinį, koks jiems yra palankus. Tikėtina, kad Irako okupacijos atveju labiausiai intervenciją palaikę ir karą planavę asmenys, t.y. JAV Prezidentas ir jo administracija, karo iniciavimą dėl garsiai neįvardintų tikslų - naftos bei įtakos regione - įgyvendinimo vykdė be JAV visuomenės žinios, o žiniasklaida tapo siektinų tikslų įgyvendinimo įrankiu. Pagrindinė realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastis Irako atveju – JAV prezidento ir jo administracijos veikla, nukreipta įtakoti žurnalistų nušviečiamą konflikto paveikslą pasitelkiant tam būdus, tokius kaip: žurnalistų inkorporavimas į karinių pajėgų sudėtį, centrinių būstinių įkūrimas bei viešųjų ryšių agentūrų nusamdymas. Pažymėtina, kad JAV piliečiai yra politiškai žymiai aktyvesni nei kitų Vakarų valstybių visuomenės atstovai, todėl ir žiniasklaida JAV yra daug stipriau išnaudojama. Kita vertus, absoliutus žiniasklaidos objektyvumas yra neįmanomas, kadangi žiniasklaida yra labai galingas ginklas ir juo visada kažkas sieks pasinaudoti tam, kad būtų prieita prie kuo daugiau „protų ir širdžių“. Tuo pačiu reikia atkreipti dėmesį į tai, kad žiniasklaida yra žmogaus sukurtas produktas, todėl negali būti visiškai objektyvi, nes pats žmogus visada yra šališkas kažkieno atžvilgiu arba veikiamas tam tikrų subjektyvių faktorių.

Magistro darbas yra reikšmingas tuo, kad čia siekta pažvelgti giliau į Irako konfliktą ieškant priežasčių, kodėl šiandieninis Irakas yra toks nestabilus. Prieita esminė šio tyrimo išvada - pagrindinė realybės transformavimo priežastis žiniasklaidoje Irako krizės atveju yra politinio elito savivalė – suponuoja idėją ateityje atlikti tyrimą analizuojant, kaip ir ar situacija kinta pasikeitus JAV Prezidentui ir jo administracijai.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. VISUOMENĖS NUOMONĖ – POLITINIO ŽAIDIMO VEDANTYSIS	11
1.1. Žiniasklaidos svarba visuomenės nuomonės formavime.....	13
1.2. Visuomenės nuomonės svarba Arabų šalyse.....	18
1.3. Visuomenės nuomonės svarba karo / krizės metu.....	20
2. REALYBĖS TRANSFORMACIJA ŽINIASKLAIDOJE – NESĄMONINGAI AR SPECIALIAI?.....	24
2.1. Tikėtinos realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastys.....	24
2.2. Realybės transformacija krizės / karo atveju.....	27
3. REALYBĖS TRANSFORMACIJA PRAKTIKOJE - IRAKO KRIZĖS ATVEJIS PER JAV FORMUOJAMOS POLITIKOS PRIZMĘ.....	34
3.1. Irako okupacijos tikslų pagrįstumas - ko siekta ir ką turim?.....	34
3.2. Užslėpti JAV ketinimai Irake – tiesa ar mitas?.....	40
3.3. Žiniasklaidos vaidmuo JAV užsienio politikos formavimo procese „Irako politikos“ atžvilgiu.....	43
3.4. Pateikta teisybė, bet ar visa realybė?.....	49
3.5. Būdai transformuoti realybę pasirinkti „teisingai“.....	53
3.6. Rezultatai šiandien - žinias apie Iraką keičia rinkimai. Kodėl?.....	56
IŠVADOS.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	61
Reality transformation in the media: Iraq case (summary).....	69
1 priedas. Lentelės.....	70
2 priedas. Diagramos, lentelės.....	72
3 priedas. Diagrama.....	74

ĮVADAS

Dabartinę situaciją Irake, koalicijos vadovaujamą daugianacionalinių pajėgų operaciją „Irako laisvė“, galima įvardinti kaip sudėtingą. Šalių krečia besitęsianti smurto ir tarpkonfesinio konflikto banga, kurią palaiko ir situaciją aštrina vienos ar kitos etninės grupės (šiitų ir sunitų) vykdomi brutalūs smurtiniai išpuoliai, kurie išprovokuoja dar didesnę tarpkonfesinę priešpriešą ir atsakomuosius veiksmus. Nepaisant koalicijos vadovybės ir centrinės vyriausybės dedamų pastangų bei įvairiausių priemonių ėmimosi situacijai stabilizuoti, niekaip nepavyksta sumažinti kraujo praliejimo mastų šalyje. Nuo smurto atakų dažniausiai kenčia civiliai gyventojai, kurie tampa lengviausiais įvairių radikalių islamistinių grupuočių išpuolių taikiniais. Šiuo metu didžiausia problema yra ne tai, kad irakiečiai rodo nepasitenkinimą bet kokiais naujai sukurtai vyriausybei, bet tai, kad JAV, kaip susidariusios situacijos iniciatorei, sunkiai sekasi patraukti musulmonišką visuomenę savo pusėn ir įgyvendinti užsibrėžtus deklaruotus tikslus.

Šiandien, praėjus jau daugiau nei penkeriems metams nuo karo pradžios su Iraku, šis konfliktas tebėra viena pagrindinių temų ne tik politinio elito diskusijose ar politologų ir mokslininkų nagrinėjimuose, bet išlieka svarbia tema tiek regioninėje, tiek pasaulinėje žiniasklaidoje. Kaip pastebima, dauguma veiklos sričių vienaip ar kitaip yra susijusios su karu, bet štai į Irako konfliktą įsitraukė ne tik politikai, karo strategijos formuotojai, karinės pajėgos, bet ir ekonomikos gigantai, įvairių religijų aukščiausieji vadovai, lyderiai, žmogaus teises ir laisves ginančios organizacijos bei ypatingai visuomenės informavimo priemonės. Koalicijos, o ypatingai JAV, karių žingsnius bei veiksmus nuolat lydi kritika, nepasitenkinimas vedama konflikto sprendimo politika, siekiama sukompromituoti ir paneigti oficialiai prieš karo pradžią deklaruotus kilnius tikslus. Pastebima, kad vis didesnis nepasitenkinimas kyla dėl karo strategijos, kuri atrodo vis labiau nebeatitinka šiandienos realijų, o didžiausią įtaką turinčios pasaulio valstybės nesutaria, dėl karo pagrįstumo – visgi teisėtai buvo paskelbtas karas Irakui ar ne, teisinga linkme vedamas konflikto sprendimas ar ne, pasitraukti ar likti, kokie sprendimai turi būti priimti, kad konfliktas pajudėtų iš krizinio taško? Nepaisant daugybės diskusijų, kaltų ir nukentėjusių ieškojimo, į šiuos klausimus vis dar ieškoma atsakymo.

Nesibaigiantys kariniai veiksmai Irake reikalauja vis daugiau amerikiečių aukų, o tai be abejo didina žmonių nepasitenkinimą karu ir mažina Dž.W. Bušo populiarumo reitingus¹. Nors lyginant su II pasaulinio karo aukomis ar Normandijos paplūdimio operacijos metu per kelias valandas žuvusiais daugiau kaip 10 000 sąjungininkų kariais, Irako atvejis galėtų būti vertinamas kaip gana

¹ MORIN, Richard; ir BALZ, Dan. *Bush's Popularity Reaches New Low*. [interaktyvus]. 2005 m. lapkričio 4 d. [žiūrėta 2007m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/03/AR2005110301685.html>>.

mažus nuostolius turintis konfliktas (per penkerius metus JAV prarado apie 4000 karių). Visgi, apklausos rodo, kad karą Irake smerkia didelė dalis ne tik europiečių, bet ir pačių JAV gyventojų. Civiliai Irako gyventojai vis labiau yra nepatenkinti JAV vadovaujamomis pajėgomis ir koalicine valdžia, nes kiekvieną dieną daugėja teroro išpuolių skaičius, kuris nusineša daugybę aukų.

Žvelgiant į Iraką šiandieninėmis akimis, kyla klausimas, kodėl matome aukščiau minima susidariusią situaciją, o ne užbaigtą konfliktą, stabilizuotą ir pasirošusią demokratiniam režimui pilietinę visuomenę Irake?

Galbūt reikėtų pasitelkti Winston Churchill žodžiais apie karą, kad “*tiesa kare yra tokia ypatingai vertinga, kad ją reikia nuolatos lydėti melo sargybiniais*“², siekiant suvokti, kodėl kariniame konflikte įgyvendinant siektinus tikslus yra pasitelkiama propaganda ar iškreipta informacija. Visgi, turbūt galime teigti, kad valstybės lyderiai išgalvotų sprendimų neįgyvendina lengvai. Jiems reikalingas piliečių pritarimas. O tam, kad pritarimas būtų gautas, reikalinga valdyti sferą, kuri formuoja visuomenės nuomonę. Vienintelis ir efektyvus būdas - žiniasklaidos valdymas.

Todėl šiame darbe ir bus siekiama įsigilinti į Irako konfliktą per žiniasklaidos ir JAV sprendimų priėmėjų santykio prizmę, laikant, kad žiniasklaidos valdymas yra vienas iš pagrindinių lėmėjų susidariusiai šiandieninei situacijai Irake.

Šiame darbe yra keliami *hipotezė*: žiniasklaidoje pateikiama informacija apie Irako krizę yra neatitinkanti realijai, informacija yra nesąmoningai arba specialiai, pasitelkiant tam tikras politines priemones, transformuojama. Siekiant tai patvirtinti, tikslinga būtų atlikti realių faktų, t.y. kas iš tikrųjų vyksta Irake ir žiniasklaidoje atspindimų duomenų pateikiamų visuomenei palyginamąją analizę. Kadangi realią informaciją būtų galima gauti tik pačiam dalyvaujant veiksmuose konflikto zonoje bei esant tik neutraliu stebėtoju arba turint priėjimą prie žvalgybinės informacijos, o tai nėra įmanoma, todėl šiame darbe atsisakyta tokios rūšies tyrimo. Čia realybės transformavimo priežasčių ieškoma susikoncentruojant ties JAV Prezidento ir jo administracijos keltų tikslų Irako okupacijai įgyvendinimo analize bei tam pasitelktomis priemonėmis ir būdais.

Šio darbo tyrimo *objektas* – realybės transformavimas žiniasklaidoje Irako okupacijos tikslų pagrįstumo kontekste. Darbo *tikslas* yra išanalizuoti, kodėl pasirinktu atveju – Irako karo ir po jo vykusios krizės metu – realybė žiniasklaidoje buvo ir yra transformuojama. Ar tai dėl to, kad kažkam tai yra naudinga (kažkas nori paskelbti savo mintis ir idėjas pristatant jas kaip visuotinę tiesą), ar dėl to, kad egzistuoja “nesusikalbėjimas“, kultūrinių, vertybinių skirtumų neįvertinimas? Teorinėje dalyje išsiaiškinus, kokia yra visuomenės nuomonės svarba ir galimos / tikėtinos realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastys bei praktinėje dalyje nagrinėjamas Irako okupacijos tikslų pagrįstumas padės nustatyti, kuri iš realybės transformavimo priežasčių buvo būdinga nušviečiant

² SHAH, Anup. *War, Propaganda and the Media* [interaktyvus]. 2005 m. kovo 31 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.globalissues.org /HumanRights/Media/ Military.asp>>.

Irako atvejį visuomenei. T.y. ar specialiai, ar nesąmoningai realybė žiniasklaidoje buvo iškreipiama nagrinėjamu atveju. Jei specialiai - kokios priemonės ir būdai buvo panaudoti? Tam darbe yra naudojami pasirinkti aprašomosios - analitinės literatūros ir ekstrapoliacijos *metodai*.

Šis darbas grindžiamas analitiniais įvairių sričių specialistų ir mokslininkų straipsniais, kadangi Irako atvejo konfliktas liečia daugybę sferų: nuo tarptautinių santykių, karo strategijos iki pasaulinės ekonomikos. Dauguma faktų, apie Irako karo eigoje pateikiamą žiniasklaidoje informaciją, nagrinėjama pačių žiniasklaidos agentūrų internetiniuose puslapiuose, tokiuose kaip *Washington Post*, *Times*, *New York Times Week in Review*, *BBC*, taip pat - *Žurnalistikos meistriškumo projekte: žinių supratimas informacijos amžiuje*³. Čia taip pat remiamasi atliktu Sean Aday, Steven Livingston ir Maeve Heber žiniasklaidos turinio tyrimu⁴. Siekiant suvokti bendrą vaizdą apie Iraką (JAV vykdomą politiką Irako atžvilgiu, Irako konflikto pamokas, veikiančias įtakos sferas) nemažai informacijos pateikiama kariniame leidinyje *Jane's Defence Weekly*⁵. Taip pat naudojamosi politologinius straipsnius (nagrinėjančius žiniasklaidą kariniuose konfliktuose) publikuojančiais žurnalais kaip *Media Studies Journal*, *Political Communication Report* bei *The Harvard International Journal of Press / Politics*.

Pirmoje darbo dalyje, aptariant visuomenės nuomonę „politiniame žaidime“, remiamasi P. Lentini straipsniu *The Mass Media*⁶, lietuvišku L. Bielinio straipsniu *Politologijoje*⁷. Daug vertingos informacijos, aptariant žiniasklaidos ir visuomenės vaidmenį, suteikė knyga *The Press Effect. Politicians, Journalists, and The Stories That Shape the Political World*⁸. Įsigilinti į visuomenės nuomonės svarbą karo / krizės atveju padeda atliktos analizės apie propagandos įtaką⁹.

Realybės transformavimo priežasčių ieškoma remiantis įvairiais Vakarų ir Islamo kultūrų skirtumus nagrinėjančiais darbais bei įvairių tyrinėtojų pateiktomis išvalgomis apie informacijos iškraipymą karo ar krizės metu.

³ *Project for Excellence in Journalism: Understanding News in the Information Age* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.journalism.org>.

⁴ ADAY, Sean; LIVINGSTON, Steven, ir HEBERT, Maeve. Embedding the Truth: A Cross-Cultural Analysis of Objectivity and Television Coverage of the Iraq War. *The International Journal of Press/Politics* [interaktyvi duomenų bazė]. Vol. 10, No. 1, 2005, p. 3 - 21. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per duomenų bazę <http://www.sagepublications.com>: <<http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/3>>.

⁵ *Janes Defence Weekly*. Paimtas iš Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės bibliotekos archyvo. Taip pat prieiga per internetą: <www.jdw.janes.com>.

⁶ LENTINI, P. The Mass Media. In SINGH, R. *Governing America. The Politics of a Divided Democracy*. Oxford: Oxford UP, p. 130-147.

⁷ BIELINIS, L. Šou principų dėsningumai Lietuvos politiniame gyvenime. *Politologija*, 2002/1 (25). 2002, p. 22-41.

⁸ JAMIESON, H.K.; ir WALDMAN, P. *The Press Effect. Politicians, Journalists, and The Stories That Shape the Political World*. Oxford: Oxford UP, 2003.

⁹ O'ROURKE R. *Iraq War: Defense Program Implications for Congress*, Congressional Research Service, Library of Congress, S.l.: s. n., 2003.;

LASSWELL, H.D. *Propaganda Technique in the World War*. New York: Peter Smith, 1927.; ELLUL, J. *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. 2nd ed., trans. KELLEN, K; ir LERNER, J. New York: Vintage Books, 1973.

Įsigilinti į Irako karo tikslų pagrįstumą padeda nagrinėjami D. Scot Bennet, C. Stam¹⁰, M. Mihalka¹¹, M. Naruzzaman¹² straipsniai, kurie yra publikuojami periodiniuose leidiniuose *International Studies Perspectives*, *Foreign Policies Analysis*, *International Studies Review*. Žiniasklaidos vaidmenį JAV užsienio politikos formavimo procese „Irako politikos“ atžvilgiu padeda atskleisti J.M. McCormick knyga *American Foreign Policy and Process*¹³.

Kadangi Irako karas 2003 m. ir po jo vykusio krizė buvo svarbus ne tik įsitraukusių į konfliktą valstybių interesas, bet domino ir kone visą tarptautinę bendriją, nenuostabu, kad buvo atlikta nemažai studijų, kurios nagrinėjo kaip žiniasklaida nušvietė šį karą¹⁴ arba kaip skirtingai Irako karas žiniasklaidoje nušviečiamas dvejose valstybėse¹⁵.

Visgi, užsienio ar Lietuvos analitikų detaliau paliestos Irako atvejo analizės realybės transformavimo priežasčių žiniasklaidoje atžvilgiu nėra arba tik labai vangios. Todėl šis darbas yra orientuotas į priežasčių, dėl ko vienaip ar kitaip nušviesta Irako krizė ieškojimą, t.y. kas sąlygojo / lėmė, kad realybė buvo pateikiama vienu ar kitu aspektu bei, kokią įtaką tam turėjo JAV Prezidento ir jo administracijos deklaruojama ir iš tikrųjų vedama politika.

Darbo tikslui įgyvendinti formuluojami šie uždaviniai:

- Išsiaiškinti, ar ir kiek yra svarbi visuomenės nuomonė politinio proceso vyksmui bei, kokią reikšmę politinio spektaklio formavime, kartu su žiniasklaida ir politinio elito veikimu, visuomenės nuomonė turi Vakarų pasaulyje ir Arabų šalyse; ar tai kečiasi karo / krizės atveju.
- Patvirtinti arba paneigti teiginį, kad visuomenės nuomonė yra vykdomos valstybės politikos vedantysis.
- Išnagrinėti, kokios yra tikėtinos realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastys.
- Išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių karo arba krizinės situacijos atveju žiniasklaidoje pateikiama informacija yra iškreipiama.
- Išanalizuoti JAV sprendimų priėmėjų keltus tikslus Irako okupacijai bei jų pagrįstumą

¹⁰ SCOT, Bennet D.; ir STAM, C. Predicting the Length of the 2003 U.S. – Iraq War. *Foreign Policies Analysis* 2 (2). S.l.: s.n., 2006.

¹¹ MIHALKA, M. Conclusion: Values and Interests. European Support for the Intervention in Afghanistan and Iraq. In LANDSFORD T., ir TASHEV B. *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Burlington: Ashgate, 2005.

¹² NARUZZAMAN, M. Beyond the Realist Theories: “Neo-Conservative Realism” and the American Invasion of Iraq. *International Studies Perspectives* 3 (7). S.l.: s.n., 2006.

¹³ MCCORMICK, J. M. *American Foreign Policy and Process*. Third Edition. Itasca, IL: F.E. Peacock Publishers, Inc., 1998.

¹⁴ DIMITROVA, Daniela V., et al. War on the Web: The Immediate News Framing of Gulf War II. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 10 (1). S.l.: s.a., 2005, p. 22–44.

PFAU, Michael, et al. Embedding Journalists in Military Combat Units: Impact on Newspaper Story Frames and Tone. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 81(1). S.l.: s.a., 2004, p. 74–88.

TUMBER, Howard; ir Palmer, Jerry. *Media at War: The Iraq Crisis*. London: Sage, 2005.

KAMALIPOUR, Yahya R., ir SNOW, Nancy. *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*. Md: Rowman & Littlefield Publishers, 2004, 280 p.

¹⁵ DIMITROVA, Daniela V.; ir STRÖMBÄCK, Jesper. Mission Accomplished? Framing of the Iraq War in the Elite Newspapers in Sweden and the United States [interaktyvus]. *International Communication Gazette*, 2005 [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: < <http://gaz.sagepub.com/cgi/content/abstract/67/5/399>>.

atsižvelgiant į šią šandien matomą nestabilią situaciją regione. Nustatyti, ar vis labiau į viešumą kritikų iškeliami „užslėpti“ ketinimai Irake yra pagrįsti kaltinimai JAV prezidentui ir jo administracijai, ar vis tik mitas.

- Nustatyti, kokį vaidmenį JAV žiniasklaida įgavo JAV užsienio politikos formavimo procese „Irako politikos“ atžvilgiu.
- Patvirtinti, kad visuomenės informavimo priemonėse pateikiama realybė Irako atveju buvo iškreipiama daugiausiai politinei valdžiai kontroliuojant išplaukiančią informaciją iš Irako, t.y. ribojant objektyvumą, bei mažinant žiniasklaidos subjektiškumo laipsnį.
- Įrodyti, kad nors šandien žinias JAV apie Iraką keičia rinkimai, žiniasklaida išlieka tokiu pat politiniu įrankiu (kaip ir nušviečiant Irako konfliktą) siekiant pateikti visuomenei realybę tokią, kokia yra naudinga politiniam elitui.

1. VISUOMENĖS NUOMONĖ – POLITINIO ŽAIDIMO VEDANTYSIS

Šiandieniniame pasaulyje pilietinė visuomenė didžiąją daugumą informacijos apie vykstančius procesus, krizes, politinius sprendimus, naujoves ar kitus įvykius, vienaip ar kitaip sužino per žiniasklaidą. Ne paslaptis, kad norint, jog tam tikra informacija pasiektų publiką, pirmiausia orientuojamasi ją pateikti žiniasklaidai ir sukaustyti jos dėmesys, kadangi pastaroji apibrėžia naujienų turinį, kuris galiausiai formuoja visuomenės sampratą¹⁶. Konstruktai¹⁷ pateikiami visuomenės informavimo priemonėse, mums piliečiams, pateikia, kas turėtų būti laikytina svarbu ir verta dėmesio, kokios problemos yra nagrinėjamos. Kaip teigia Oscar Gandy, vienas iš komunikacijos mokslo tyrinėtojų, žiniasklaidoje pateikiami naujienų modeliai „yra sąmoningai naudojami tiesiogiai nukreipti dėmesį tam tikra kryptimi, o vėliau vadovaujama pateikiant tolesnius faktus tam, kad būtų suformuotas vyraujantis visuomenės supratimas“¹⁸. Kadangi suvokiama, kad žiniasklaidos valdymo sfera yra labai įtakinga siekiant visuomenės palankumo, nenuostabu, kad politiniai veikėjai, aukščiausieji valdžios atstovai puikiai tai suvokia, t.y. jie suvokia, kurios žinios yra palankios, todėl naudojasi tuo didindami įtaką vienu žinių formavime bei kitų sumenkinime. Taip pat pastebima, kad kuo didesnę galią politinis veikėjas valdo, kuo platesnis dėmesys suteikiamas įvykiui, tuo greičiau pastarasis yra „pasigaunamas“ žurnalistų ir yra įtraukiamas į pagrindinį žinių srautą. Taigi, svarbumo suteikimas pateikiamam įvykiui ar žiniai, reiškia, kad kitos naujienos - dažniausiai nepalankios vykdomai politikai – bus nuneigiamos arba tiesiog pamiršamos. Visgi, nereikia pamiršti, kad žodžio laisvę turinčiose demokratinėse valstybėse egzistuoja ir opozicija, kuri vėl gi veikia savanaudiškais tikslais. T.y. turi savo šalininkus visuomenės informavimo priemonėse ir gali visiškai lengvai pakeisti dominuojantį naujienų modelį. Šiuo atveju derėtų prisiminti labai paprastą visuomenės psichologiją, kad visuomenė yra žymiai labiau suinteresuota blogomis, skandalingomis žiniomis, nei tomis, kurios pateikia teigiamą poveiklį. Taigi šiuo atveju tie, kurie naudoja neigiamą informaciją tam, kad pakenkti savo priešininkui yra žymiai efektyvesni, negu tie, kurie bando palenkti visuomenę teigiama publikacija.

Tačiau kaip pastebima, jau seniai daugelyje valstybių nacionalinio saugumo bei užsienio politikos klausimai nėra tik valstybės politinio elito reikalas, todėl visuomenės nuomone ir poreikiais yra grindžiamas demokratinio valdymo modelis bei valstybės vykdomos politikos

¹⁶ JAMIESON, išnaša 8, p.xiii.

¹⁷ Konstruktas (ang. *Frame*) (dar vadinamas naujienų modeliu) šiame darbe bus suprantamas, kaip susisteminta informacija (įvairūs straipsniai, pasakojimai, istorijos, laidos), kuri yra pateikiama visuomenei per visuomenės informavimo priemones. Tiksliau - tai ką visuomenė mato, girdi ir skaito. T.y. tam tikro pasakojimo ar istorijos „rėmai“ apibrėžia tai, kokia informacija yra įtraukta ir panaudota pateikiant visuomenei ir, kokia yra ignoruojama.

¹⁸ OSCAR, H.; ir GANDY, Jr. Epilogue. In REESE, S., et al. *Framing Public Life*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001, p.365.

legitimumas. Dėl šios priežasties valdžios atstovai privalo atkreipti dėmesį į dominuojanti visuomenės požiūrį. Galime sakyti, visuomenės nuomonė tampa vis svarbesnė siekiant įgyvendinti gynybos ir saugumo politiką bei į ją reikia atkreipti vis didesnę dėmesį formuojant užsienio politikos klausimus.

Šiandien visuomenės ir elito nuomonė kartu su ją vienaip ar kitaip atspindinčia žiniasklaida sukuria tam tikras „žaidimo taisykles“ politikos sprendimams priimti. Masinės informavimo priemonės daro įtaką politikos procesui paremdama vieną ar kitą kryptį, kritikuodama viešąją politiką, paviešindama piktnaudžiavimo valdžia, korupcijos ir kitus atvejus.¹⁹ Kita vertus radijas, spauda ir televizija suteikė galimybę politikams tiesiogiai kreiptis į piliečius ir nenutrūkstamai su jais bendrauti, nesuteikiant galimybės žurnalistams šališkai interpretuoti jų pasisakymus. Visgi, vis didėjanti žiniasklaidos įtaka politiniam vyksmui sukelia ne vien tik teigiamas pasekmes. Galimybė manipuliuoti visuomenės nuomone ir tuo piktnaudžiauti siekiant savanaudiškų tikslų yra viena iš žiniasklaidos veikimo neigiamybių. Tačiau be to, susiduriama su žiniasklaidos atsakomybės ir politinio proceso supaprastinimo problema, įdomiu saviraiškos laisvės termino interpretavimu, per dažno politinio šou ir pigių sensacijų pasireiškimu, siektina linkme grėsmių pateikimu, bandymais paviešinti valstybines ar nacionalinio saugumo paslaptis bei kita. Tačiau viso to pasekmė, į antrą planą nustumiamos svarbios žinios bei daugelis kitų naujienų, kurias įprasta suvokti kaip neatsiejamą tradicinės politikos dalį²⁰.

Nėra abejonės, kad visuomenės nuomonė kartu su ją išviešinančia žiniasklaida dabar turi didžiulę galią. Tačiau, kokia tos galios prigimtis yra neaišku, todėl šioje darbo dalyje ir bus bandoma apibrėžti visuomenės nuomonės svarbą politiniame procese. Pagrindinis dėmesys čia bus kreipiamas į žiniasklaidos santykį su politiniu elitu – prezidento institucija, valstybės sprendimų priėmėjais, bei iš kitos pusės - interesų grupėmis. Taip pat čia pabandysime išsiaiškinti, kokią reikšmę politinio spektaklio formavime, kartu su žiniasklaida ir politinio elito veikimu, visuomenės nuomonė turi Vakarų pasaulyje ir Arabų šalyse. Neabejotina, kad visuomenės nuomonė yra gana svarbus „sraigtelis“ priimant valstybinės reikšmės sprendimus, tačiau ar tai keičiasi karo, krizės atveju? Ar, visgi, užsienio ir nacionalinio saugumo politika yra įgyvendinama oficialiai skelbiant, kad ji yra vykdoma remiantis visuomenės nuomone ir valia, o žiūrint iš praktinės pusės yra tik gerai užmaskuota, o politikai naudoja propagandą tam, kad suformuotų visuomenės nuomonę?

Šioje dalyje bandoma įrodyti, kad visuomenės nuomonė yra vykdomos valstybės politikos vedantysis, o tai pasireiškia tuo, kad arba politika vykdoma pagal visuomenės nuomonę ir lūkesčius, arba politikai bando formuoti / paveikti / pakeisti visuomenės nuomonę, tam kad jų sprendimams

¹⁹BIELINIS, išnaša 7, p.24.

²⁰EDELMAN, M. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p.97.

būtų uždegta „žalia spalva“. Šį teiginį patvirtinus praktinėje dalyje, bus galima patikrinti, ar tai veikia Irako krizės atveju.

Žinoma, kad atsiradus televizijai, radijui, spaudai bei internetui, daugumai piliečių tapo prieinama naujausia politinė informacija. Pateikiamų žinių poveikis politinei ideologijai tapo ne tik lemtingas visuomenės nuomonės susiformavimui, bet ir sukėlė valdžios, politinio elito, interesų grupių, nusikalstamų grupuočių susidomėjimą šia įtakos formavimo sfera, kadangi šiuo būdu galima pasiekti daugiau „širdžių ir protų“ ir tuo puikiai pasinaudoti siekiant sau priimtinių tikslų²¹. Taip pat, derėtų prisiminti, jog visuomenės nuomonė yra labai emocinis reiškinys. Labai dažnai yra bandoma apibūdinti visuomenės nuomonę kaip tautos balsą, kuris yra doras, tikslingas, siekiantis gerovės, tačiau pernelyg dažnai pamirštama, kad tuo balsu gali būti gana lengvai manipuluojama, kai yra nusitaikoma į piliečių jausmus ir įsitikinimus. Taigi, žiniasklaidos įtaka visuomenės nuomonės formavime tapo esminiu faktoriumi ir ji pasireiškia tuo, kad žmonės dažniausiai kreipia dėmesį tik į tuos pranešimus, kurie atitinka jų išankstines nuostatas. Kita vertus, kada kuo dažniau žiūrimos televizijos laidos, skaitomi laikraščiai ir klausomasi radijo, tuo labiau asmeninės nuostatos, pasaulėjauta ima sutapti su transliuojamomis nuostatomis bei supratimo modeliais²². Tuo yra naudojama. Kieno? Klausimas reikalauja detalesnio nagrinėjimo ir išvalgos.

1.1. Žiniasklaidos svarba visuomenės nuomonės formavime

Žiniasklaidos, kuri yra reikšminga visuomenės nuomonės formavime, kontrolė ir priėjimas prie jos susijusi su politine bei ekonomine galia. Reikia pabrėžti tai, jog demokratiname pasaulyje daugelis visuomenės informavimo priemonių yra privačių subjektų, o ne demokratinėse valstybėse valdančiojo režimo rankose. Kapitalistiniame pasaulyje paprastai privatūs subjektai yra pelno siekiančios korporacijos: „pirminė žiniasklaidos funkcija pritraukti ir išlaikyti mases žiūrovų reklamos tikslui pasiekti. Be abejo, jie informuoja bei užima publiką, bet informavimas bei žiūrovų užėmimas galiausiai yra tik priemonė pateikti reklamą“²³. Kaip iš tiesų pasiekiami „širdys ir protai“, koku būdu bei kas už jų stovi formuojant visuomenės nuomonę?

Demokratinėse valstybėse konstitucija kiekvienam piliečiui garantuoja teisę į žodžio ir išraiškos laisvę. Realiai naudotis šia teise daugiausia galimybių turi tie, kurie įtakoja ar kontroliuoja žiniasklaidą, t.y., politinė valdžia, elitas, ekonomikos gigantai, korporacijų vadovai, kultūros atstovai, garsenybės bei žiniasklaidai. Kaip teigia G. Kourvetaris „*Spaudos laisvė priklauso žmogui*,

²¹ EDELMAN, išnaša 20, p.128.

²² BIELINIS, išnaša 7, p.23.

²³ LENTINI, išnaša 6, p.134.

*kuris ją valdo*²⁴. Todėl galime teigti, kad dauguma paprastų piliečių neturi kontrolės ar priėjimo prie jokio žiniasklaidos kanalo, kadangi nėra įtakingi. Šis kategorinis teiginys yra sąlyginis, nes, kaip žinome, piliečiai demokratinės santvarkos valstybėje, pasitelkdami žiniasklaidą visgi daro tam tikrą įtaką politiniams sprendimams bei politinei darbotvarkei, o politikai nori įtikti visuomenei, kuri juos renka, priimdami piliečiams priimtinius politinius sprendimus.

Kaip jau buvo užsiminta pradžioje, priėjimas prie visuomenės informavimo priemonių priklauso nuo socioekonominio statuso ir galios. Todėl, kuo lengviau ir laisviau gali prieiti prie žiniasklaidos, kuo didesnė įtaka yra daroma, tuo daugiau „širdžių ir protų“ galima pasiekti. Aišku, jog politinė valdžia, kariuomenės vadovybė turi didesnę priėjimą nei valstybės sprendimų priėmimo nedalyvaujantys žmonės. Masinės informacijos priemonės ne tik konstruoja visuomenei paveikslą apie politinių lyderių savybes, bet ir formuoja įsitikinimą apie jų vykdomos politikos sėkmes bei nesėkmes. Pavyzdžiui, kuo aukštesnė pareigybė, tuo didesnė tikimybė, kad rezultatų vertinimas priklausys nuo interpretacijų, apibrėžiančių, kurie faktai turėtų būti laikomi svarbiais, o kurie – ne, bei ką jie visi apskritai reiškia.²⁵ Visgi, svarbu paminėti ir tai, kad gana dažnai svarbia ir lemtinga laikome nuomonę žmonių, kurie neturi nieko bendra su valdymo aparatu, t.y. kritikai ir oponentai.

Būtina paminėti ir tai, jog naujienų modelio atrinkimas nėra vien tik žurnalistų, viešųjų ryšių agentūrų ar informacijos vadybininkų sritis. Politiniai veikėjai suvokia, kad jie privalo nušviesti svarbius visuomenei įvykius, skelbti priežastis bei motyvus tam, kad gautų pritarimą savo politiniams sprendimams priimti ir įgyvendinti. Turbūt nesuklysimė pasakę, kad šiandien šis politinis elitas jau išmoko naudotis specifine taktika pagelbėti sau darbotvarkės aplinkos kūrimo arba „ypatingų“ (dažnai tik kuriamų ypatingomis) svarstomų problemų akcentavime, sumenkinant kitas žinias ir įvykius, kurie galbūt yra nepalankūs vykdomai politikai, tačiau gali būti tokie pat svarbūs. Yra teigiama: „*santykis, kuris egzistuoja tarp politinio pasaulio ir žiniasklaidos, dažnai atrodo kaip keista meilikavimo forma. Kiekvienam reikia vienas kito, tačiau bendradarbiavimas dažniausiai yra pagrįstas įtarimu nei prisirišimu. Dalyviai, atstovaujantys kiekvieną pusę, žino teisingus ėjimus ir jų vardus. Jie kruopščiai planuoja savo pačių žingsnelius, naudodami įprastą stilių, kuris pasireiškia apdairumu siekiant gerų tarpusavio santykių*“²⁶.

Šį požiūrį paremia J. Street, kuris sako, kad „*politikai linkę prisitaikyti prie aplinkos, kuriai jie priklauso*“. Jie pristato savo politines kampanijas atsižvelgdami į žiniasklaidą, kadangi per ją yra formuojama visuomenės nuomonė. Jų darbotvarkė yra planuojama atsižvelgiant į žurnalistus, jų vieši pasirodymai yra skirti gero įvaizdžio kūrimui²⁷. Tai, be abejo, tinka ir aukščiausiųjų valstybės vadovų – prezidento ar vyriausybės vadovo institucijoms. Jos ypatingai panaudoja visuomenės

²⁴ KOURVETARIS, G. Media Communication and Power. In KOURVETARIS, G. *Political Sociology*, S.l.: s.n., 1997, p.100.

²⁵ LENTINI, išnaša 6, p.136.

²⁶ LENTINI, išnaša 6, p.140.

²⁷ STREET, J. *Mass Media, Politics and Democracy*. New York: Palgrave, 2001, p.125.

informavimo priemonės pagelbint sau politinėje veikloje bei daro įtaką žiniasklaidai pateikiant jau apdirbtą informaciją, tuo kaip ir įteisindama savo veiksmus prieš visuomenę. Woodward teigia, kad prezidentas ir jo administracija pateikia darbotvarkę bei idėjas su tikslu apsidrausti. Taip veikiant, yra valdomos pagrindinės „kortos pokerio žaidime“²⁸, kadangi yra pateikiamos palankios žinios spaudoje bei įteisinami veiksmai. Visgi drįsčiau prieštarauti Woodward požiūriui dėl to, kas valdo „kortas“. t.y. žvelgiant iš šios pozicijos, manau, visuomenės nuomonė yra politikos variklis, nes jei ne jos svarba, politikai net nesistengtų per žiniasklaidą informuoti piliečių apie savo veiksmus, tam kad būtų gautas pritarimas jų vykdomai politikai.

Pažymėtina, kad aukščiausiai valstybės institucijai viešoji nuomonė yra ypatingai svarbi vedant užsienio politiką (taip pat svarbu, kaip vėliau pamatysime, ir krizių ar karo atveju). Abejotina, ar esant visuotiniam pasipriešinimui ar nepasitenkinimui, būtų visgi imamasi priemonių įgyvendinti tikslus užsienio politikos atžvilgiu.

Taigi, galime sakyti, kad visuomenės nuomonė – savotiškas legitimumo suteikimas.

Žvelgiant iš kitos pusės, nereikia pamiršti ir atvirkštinio žiniasklaidos ir politinio elito santykio, kuris, manoma, turi neigiamas pasekmes visuomenei, t.y. ne tik politikai, valdžios elitai, aukščiausieji valstybės pareigūnai priklauso nuo žiniasklaidos, nes pastaroji „pristato“ jų pateikiamą informaciją piliečiams, tačiau ir visuomenės informavimo priemonės priklauso nuo valstybės politinio elito. Tai pasireiškia tuo, kad žurnalistai labai dažnai pasikliauja politikų pateikiamais konstruktais, kadangi tai yra pirminis valstybės aparato naujienų ir žinių šaltinis. Kita vertus, kartais besąlygiškas pateikiamos informacijos perpasakojimas sukelia riziką suklaidinti visuomenę.

Įvairūs socialiniai judėjimai bei interesų grupės taip pat siekia išreikšti savo interesus ir įgyti politinę paramą savo tikslams pasiekti. Vyraujanti žiniasklaida suteikia galimybes nevyriausybinių organizacijų veikėjams tapti politiškai reikšmingiems. Labai daug įtakos politinio spektaklio konstravimui teikia žinių reportažai. Tiems, kurie dalyvauja kuriant, pateikiant ir redaguojant žinias, svarbu jas formuoti taip, kad patrauktų auditoriją. Rezultatas pasiekiamas žinias dramatinizuojant. Tuo suinteresuoti yra ir įvairių grupių bei socialinių judėjimų atstovai.

Kaip tvirtina W.A. Gamson, žiniasklaida gali asistuoti įvairius socialinius judėjimus bei interesų grupes paprasčiausiai atkreipdama dėmesį į juos, netgi jei tai yra atliekama iš neigiamos pusės²⁹. Pastarieji žiniasklaidos dėmesį į save gali atkreipti per įvairius organizacijų viešus pasisakymus, deklaracijas, konferencijas, mitingus ar demonstracijas. Tokiais pavyzdžiais galėtų būti etninių mažumų, žaliųjų, įvairių lytinių pakraipų judėjimai, kurie šiandien tapo ypatingai populiarūs šalyse, kur deklaruojama žodžio, išraiškos ir spaudos laisvė. Įdomu tai, jog šie judėjimai padėjo susivokti piliečiams, jog pastarieji nėra bejėgiai ir gali keisti savo, o kartu ir visos valstybės

²⁸ LENTINI, išnaša 6, p.139.

²⁹ GAMSON, W.A. Promoting Political Engagement. In BENNETT, L.W.; ir ENTMAN, R.M. *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, p.51.

politinę situaciją formuodami visuomenės nuomonę atkreipiant į save žiniasklaidos dėmesį, netgi tada, kai jų veikla nepalanki arba nereikšminga politinio proceso vyksmui. Dažnai visuomenės informavimo priemonės matydamos piliečių susidomėjimą tam tikru įvykiu bei siekdamos susilaukti dar didesnio populiarumo, stengiasi pateikti tam tikras sensacijas ar neigiamą informaciją, nors pastaroji yra visiškai nepalanki politikos proceso vyksmui. To pasekmė – visuomenės dėmesys ir tuo pačiu įtakojami politiniai sprendimai.

Štai vienas iš šiandieninių pavyzdžių - 2008 m. vasaros olimpinės žaidynės Kinijoje. Žiniasklaidos tikslas yra nušviesti olimpinio fakelo nešimą. Tai yra labai gili, turtinga olimpinių žaidynių tradicija ir visi tikisi, kad žiniasklaida bus labai suinteresuota. Tuo tarpu suinteresuota grupė (šiuo atveju Tibeto nepriklausomybės šalininkai) pasinaudoja susidariusia situacija ir panaudoja žiniasklaidą sutelkiant dėmesį į skandalingas žinias pranešti pasauliui apie Tibeto problemas bei žmogaus teisių pažeidimus Kinijoje. Protestas yra panaudojamas olimpinio fakelo nešimo metu. Nors tai nėra nukreipta prieš olimpinės žaidynes, sportininkus ar dalyvaujančias valstybes, protestu bandoma atkreipti pasaulinės visuomenės dėmesį į problemas Kinijos, 2008 m olimpinių žaidynių šalies šeimininkės, nedemokratinis politinius veiksmus bei žmogaus teisių pažeidimus. Šios interesų grupės atžvilgiu žiniasklaida tampa vienu efektyviausiu ir pasiekiamiausiu ginklu. Kita vertus, masinės informavimo priemonės siekdamos populiarumo, tuo pačiu atlieka garbingą pareigą nušviesti įvykius ir pasitarnauja šiai visuomenės grupei, kuri gyvena priespaudoje.

Žiniasklaida demokratiname pasaulyje atlieka nemažai funkcijų: ji informuoja visuomenę apie tai, kas vyksta pasaulyje, įtraukia piliečius į demokratinių procesų verpetą, tarsi kontrolierius veikia demaskuojant valdžios nesėkmes ar korupcijos atvejus, veikia kaip tiltas tarp elito bei valstybės piliečių, diskusijose išsakomos nuomonės ir ketinimai. Dažnai žurnalistai užima piliečių dublerio vaidmenį³⁰. Įvairių kampanijų, konferencijų metu informuoja, ko norėtų paklausti visuomenė, kas jiems atrodytų įdomu ar patrauktų jų dėmesį. Tačiau tai nereiškia, kad visuomenės informavimo priemonės turi atstovauti piliečių nuomonei ar skirti daugiau dėmesio labiausiai nusipelnusiems, populiariausiems valdžios atstovams, elitui. Kita vertus, dublerio vaidmuo suteikia žiniasklaidai galimybę pateikti visuomenei ne tai, ko ji pageidauja, bet tai, ko jų nuomone, jai labiausiai reikia. Kaip B. Kovach ir T. Rosensteil teigia, „žurnalistų tikslas yra aprūpinti piliečius informacija tam, kad jie būtų laisvi ir savavaldžiai“³¹. Šiam požiūriui pritaria ir *Washington Post* reporteriai L. Downie ir R. Kaiser. Jų teigimu, tik „*didžiuliai laikraščiai sugeba sistemiškai pateikti*

³⁰ JAMIESON, išnaša 8, p.196.

³¹ KOVACH, B.; ir ROSENSTEIL, T. *The Elements Of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Crown, 2001, p.17.

faktinę informaciją, interpretacijas bei komentarus, kurie verčia sistemą veikti bei visuomene būti darnia“³².

Ne vienam iš mūsų, gilinantis į žiniasklaidos pateikiamas naujienas, būtų įdomu sužinoti, kodėl būtent tokie, o ne kitokie faktai joje yra pateikiami; kodėl tai, kas atrodytų pakankamai svarbu ir reikalinga žinoti piliečiams, yra nutylima; kodėl vieniems neteisingsiems sprendimams randamos pateisinamos priežastys, o kiti – paviešinami. Aišku, kad tai priklauso nuo įvykiui suteikiamos svarbos, o tiksliau, kas jį pateikia, koku būdu naujienos formuojamos, koks naujienų modelis yra formuojamas politinio elito bei kaip tuo pasinaudoja žiniasklaida, toks ir būna naujienų modelis, kuris yra pateikiamas visuomenei.

Tam tikro vaidmens žiniasklaidoje įgijimas (pasakotojas, interpretatorius, įvykių modeliotojas, kontrolierius, faktų prižiūrėtojas ar patriotas³³) priklauso nuo etapo, kurį pergyvena valstybė, t.y. krizė, nuosmukis, karas, stabili situacija ar kt. Visgi, kad ir kokį laikotarpį visuomenė pergyvena, demokratinėje visuomenėje, kurioje yra deklaruojama žodžio, saviraiškos ir spaudos laisvė, visuomenės informavimo priemonės, piliečių atžvilgiu, turėtų užimti faktų prižiūrėtojo vaidmenį³⁴. Žurnalistai ne tik turėtų stengtis pateikti faktus teisingai, bet ir būtina laikytis pačių žurnalistų keliamų etinių žiniasklaidos principų³⁵. Visgi, kaip matysime tolesnėse darbo dalyse, tai gana dažnai tampa išimtimi. Ypatingai tai pasireiškia valstybinių, visuotinių krizių, karo atveju, kada visuomenė yra palaužta, o politinis elitas tuo pasinaudodamas vadžias perima į savo rankas ir formuoja savo politiką.

Apibendrinant, išskirčiau tokį visuomenės nuomonės ir žiniasklaidos sąryšį:

Žiniasklaidai reikalingas visuomenės dėmesys tam, kad galėtų pateikti reklamą ir gauti iš to pelną. → Tam, kad žiniasklaida atkreiptų dėmesį į save, būtinos sensacijos, nušviestas politinis valstybės gyvenimas, įvairūs įvykiai svarbūs piliečiams. → Valstybės politikams, valdančiam elitui svarbu gauti pritarimą savo sprendimams, todėl tam, kad atkreipti į save dėmesį ir gauti pritarimą valstybiniam sprendimams - reikalinga žiniasklaida. → Visuomenei, įvairiems judėjimas, interesų grupėms tam, kad būtų išgirsta jų nuomonė (t.y. valdžia vestų politiką jų norima linkme) taip pat reikalinga žiniasklaida. → Taigi, visuomenės nuomonė kartu su žiniasklaida, kuri formuoja arba perteikia įvairaus formato požiūrius, galima teigti, yra vienas pagrindinių politinio žaidimo vedančiųjų. Tačiau, ar taip pat visuomenės nuomonė yra svarbi karo ar krizės metu? Ar tokį pat vaidmenį visuomenės nuomonė įgauna ir Arabų šalyse, kur ypatingą reikšmę turi islamo tikėjimas,

³² DOWNIE, L.Jr.; ir KAISER G.K. *The News About The News: American Journalism in Peril*. New York: Knoph, 2002, p. 258.

³³ JAMIESON, išnaša 8, p.xv.

³⁴ Žiniasklaidos kaip faktų prižiūrėtojo vaidmuo reiškia, jog informacija turi būti surinkta iš įvairių šaltinių, kritiškai peržiūrėta, patikrinta, ar oficialių šaltinių informacija yra teisinga, ir pateikta visuomenei kaip teisingas faktų rinkinys, kuris leidžia visuomenei daryti savo išvagas ar interpretacijas.

³⁵ Plačiau apie tai: NORRIS, P.; KERN, M.; ir JUST M. *Framing Terrorism: The News Media, Government and The Public*. Routledge: s.n., 2003.

kur neveikia demokratijos pavyzdys ir kur žiniasklaida nėra tokia pat laisva?

1.2. Visuomenės nuomonės svarba Arabų šalyse

Nors ir Arabų valstybės yra apibrėžiamos kaip nedemokratinės, šiandieniniame pasaulyje struktūriniai pasikeitimai nuomonės formavimo ir visuomenės susikalbėjimo srityje prisidėjo prie Arabų šalių – islamiškų kraštų - visuomenės nuomonės svarbos priimant politinius sprendimus regione. Naujos kartos žiniasklaidos priemonės, įskaitant palydovines televizijas tokias, kaip *Al Jazeera* ir *Arabist*, bei Islamo šalių laikraščius, kurie prieinami per internetą nemokamai, taip pat greitas naujaujų žinių, naujienų gavimas elektroniniu paštu bei įvairiose pokalbių svetainėse, suteikė galimybę Arabų valstybių piliečiams bent šiek tiek sumažinti kelių cenzūrai ir kontrolei tokiose regiono valstybėse kaip Jordanija, Egiptas, Libanas, bei Šiaurės Afrikos ir Persijos įlankos regionuose. Be abejonės, ši „laisvė“ negali būti sulyginama su saviraiškos laisve demokratinėse valstybėse, tačiau lankstesnis priėjimas prie žiniasklaidos kanalų suteikė visuomenei galimybę formuoti savo nuomonę ir tuo įtakoti politinius sprendimus bei Arabų valstybių politikos tapatumo sampratą. Michael Hudson nėra vienintelis kuris teigia, kad žiniasklaidos įvairiapusiškumas prisideda prie Arabų pasaulio jėgų balanso pasikeitimo [...]. *Arabų politinės kultūros transformavimosi*³⁶.

Žvelgiant į Arabų požiūrį, visuomenės diskursą ir vykdomą politiką Izraelio ir Irako santykių atžvilgiu nuo 1990 metų, galime pastebėti, kaip greitai keičiasi visuomenės nuomonė bei kaip tai veikia Arabų valstybių politiką³⁷. Štai Persijos įlankos karo metu, visi įlankos bendradarbiavimo tarybos nariai (Saudo Arabija, Kuveitas, Bahreinas, Jungtiniai Arabų Emyratai, Kataras, Omanas) buvo neigiamai nusiteikę Irako atžvilgiu. Panašiai kaip ir Egiptas, Sirija, Marokas bei Libanas, nepaisant to, kad pastarųjų valstybių visuomenės nuomonė dažnai buvo pro-irakietiška. Viešai palaikyti JAV politiką Irako atžvilgiu iki 1990 -ųjų vidurio išdrįso tikta Saudo Arabija ir Kuveitas, nors daugelis Arabų valstybių lyderių ir buvo įsitikinę, kad reikia tramdyti Iraką³⁸. Artėjant 1990 -ųjų pabaigai, dauguma Arabų valstybių lyderių pasisakė prieš sankcijas ne tik tyłomis, bet jau ir viešai. O štai 2002 m. kovą, Arabų valstybių lyderių suvažiavime Beirute, viešai buvo paskelbtas viešas Arabų valstybių lyderių sutarimas, kad Iraką reikia palaikyti, o Amerikos Viceprezidento Dick Cheney pasiūlymas remti karą prieš Iraką buvo atmestas, nors viduje buvo manoma ir

³⁶ HUDSON, Michael. *Creative Destruction: Information Technology and the Political Culture Revolution in the Arab World* [interaktyvus]. [S.l.: s.a] [žiūrėta 2007 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://nmit.georgetown.edu/papers/mchudson.htm>>.

³⁷ POLLACK, David. *The Arab Street: Public Opinion in the Arab World*. Washington, DC: Washington Institute for Near East Policy, 1992.

³⁸ EBERT, Barbara. The Gulf War and Its Aftermath: Evolving Arab Responses. *Middle East Policy*. S.l.: s.n, 1992, p. 77-94.

priešingai³⁹. Turiu omenyje, kad Arabų valstybių lyderiai buvo visgi nusiteikę prieš Iraką, bet čia jau veikė islamo pasaulio „taisyklės“ remti savus.

Idėja, kad visi remia Iraką išplaukia ne tik iš įsitikinimų, kad musulmonas privalo ginti musulmoną, bet taip pat iš to, kad visi yra prieš JAV, nes pagonys / barbarai / bedieviai užpuolė Iraką. B. Lewis savo knygoje *Islamo krizė: Šventas karas ir bedieviškas teroras (The Crisis of Islam: Holy War and Unholy Terror)* teigia, kad anti-amerikonizmas yra būdingas, jokia būdu, ne tik Irakui. Antrojoje XX a. pusėje dėka įvairių islamistų ideologų ir religinių - politinių veikėjų buvo suformuotas labai stiprus anti-vakarietiškas agresyvus požiūris. Dėl daugelio skirtingų priežasčių Amerika tapo „didžiojo šėtono“ įvaizdžiu. Vienas pagrindinių variklių buvo ir yra demokratinės laisvės prieinamumas ir seksualinis liberalizmas bei tolerancija eiliniam piliečiui. O tai, arabų valstybių lyderių manymu, kelia grėsmę tradicinei istoriškai Islamo kultūrai. Reikia prisiminti ir tai, kad Islame už seksualinę neištikimybę, iki vestuvinių lytinių santykių, už seksą su artimais šeimos nariais, seksualinę prievartą, homoseksualumą ir pan. Yra baudžiama mirties bausme (pvz. užmėtymas akmenimis).

Kitas ypatingai svarbus priešpriešos šaltinis - Izraelis. Šalis, galima sakyti, buvo sukurta per naktį, tose žemėse, kurios istoriškai daugelį amžių priklausė arabams. O juk pagrindinis iniciatorius ir gynėjas buvo ir net šiandien yra JAV. Šiai valstybei nepadedą ir tai, kad jos aukščiausioji valdžia nėra linkusi žiūrėti į Izraelio išsišokimus ir nehumanišką elgesį su palestiniečiais pro pirštus. Todėl musulmoniškų kraštų visuomenėje gyvuoja mąstymas, kad JAV parvedė žydus į šventąją Arabiją, suteršė Šventąją žemę ir taip pažemino ir iki šiol žemina arabus ir jų tikėjimą.

Pasikeitimai Arabų šalių oficialiai skelbiamoje politikoje kilo iš visuomenės pritarimo ar nepritarimo ne Huseino režimui, bet taip pat ir vykdomoms sankcijoms. Atlikti visuomenės nuomonės tyrimai, kur, aišku jie yra atliekami ir, kur kreipiamas į juos dėmesys, leidžia daryti ir tam tikras išvadas apie vykdomos valdžios ir arabų visuomenės nuomonės svarbos sąryšį. Štai ankstyvieji elito viešosios nuomonės tyrimai Persijos Įlankos regione rodo gana didelį šuolį, nuo 86% 1991 m. sausį, teigiančių, kad Sadamas Huseinas buvo atsakingas už krizę, iki 76% 1991 m. rugsėjį, kaltinimus permetant išoriniams regiono aktoriams.⁴⁰ Vienas Arabų rašytojas, sekdamas plačiai paplitusią mobilizaciją prieš amerikiečių - britų Irako bombardavimą, 1998 m. gruodį, rašė, kad, "*kadangi kaip naktis neprimena ryto, taip 1998 m. žiema negali priminti 1991 m. vasaros <...> kur Persijos Įlankos krizė išskyrė arabus, šios atakos suvienijo mus*"⁴¹. Tuo norėta pasakyti, kad

³⁹ LYNCH, Marc. Beyond the Arab Street: Iraq and the Arab Public Sphere [interaktyvi duomenų bazė]. *Politics Society*. S.l.: s.n., 2003 [žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.]. Prieiga per duomenų bazę internete: <<http://pas.sagepub.com/cgi/content/abstract/31/1/55>>.

⁴⁰ ISMAEL, Tareq; ir ISMAEL, Jacquie. Arab Politics and the Gulf War [interaktyvi duomenų bazė, Šiaulių universiteto biblioteka]. *Arab Studies Quarterly*. S.l.: s.n., 1993, [žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.].

⁴¹ FAWZIA, Abu Khalid. Reading the Reaction of the Arab Street against the American Aggression on the Iraqi People [interaktyvi duomenų bazė, Šiaulių universiteto biblioteka]. *Al-Hayat*, 1999m. sausio 10 d.

vyksta nuomonės pokyčiai regione.

Štai 2002 m. atliktos visuomenės apklausos, parodė, kad tik 3% egiptiečių pritarė amerikiečių atakai prieš Iraką ir 84% buvo prieš; 7% libaniečių buvo už, 84% - prieš; 11% Saudo Arabijos gyventojų buvo už, 80% - prieš; ir 13% Kuveito gyventojų buvo už bei 61% prieš⁴². Taip pat, atlikti tyrimai nustatyti, kiek Arabų valstybių palaiko JAV vedamą politiką Irako atžvilgiu, parodė, kad jai prieštarauja dauguma Arabų šalių piliečių (neigiamas požiūris: egiptiečiai – 83 %, libaniečiai - 90%, Saudo Arabijos gyventojai – 83%, Kuveito gyventojai – 55%⁴³). Taigi, *Zogby* atliktų tyrimų išvados duoda suprasti, kad pasikeitimai politikoje, gali atnešti naujus „vėjus“ ir į visuomenės nuomonės „vandenį“, t.y. 80% egiptiečių teigė, taip pat, kaip ir 77% Saudo Arabijos ir 75 % Libano gyventojų, kad visuomenės nuomonė apie JAV pasikeistų, jei ji panaikintų sankcijas prieš Iraką⁴⁴. Panaši mintis gvildinama ir 2001 m. atliktuose tyrimuose, kur Saudo Arabijos gyventojai teigia, kad neigiamas požiūris į JAV yra pagrinde paremtas ne vien tik propaguojamomis vertybėmis, bet ir vedama užsienio politika⁴⁵.

Taigi, žvelgiant į tyrimų rezultatus bei matant Arabų valstybių politikos pasikeitimus, galime teigti, kad visuomenės nuomonė visgi yra susijusi su Arabų valstybių lyderių vedama politika bei užsienio politikos veiksniais. Bet ką tai reiškia? Ar tai, kad Vidurio Rytų valstybių politikai pradėjo kreipti dėmesį į piliečių nuomonę, ar, kad visgi išlieka politikų formuojamas piliečių požiūris? Atsakyti į šį klausimą sunku, kadangi šiandieninė situacija skiriasi nuo, pavyzdžiui, 1950-ųjų, kada autoritarizmas veikė ir niekas net nedrįso pagalvoti, kad visuomenės nuomonė tokio tipo šalyse gali turėti pastebimą reikšmę. Visgi šiandien matydami piliečius einančius protestuoti, galime teigti, kad tai vienas iš pagrindinių ir veiksmingų būdų visuomenės nuomonei tapti svarbia.

1.3. Visuomenės nuomonės svarba karo / krizės metu

Yra sakoma, kad kiekvienos karinės kampanijos, karo ar kovos veiksmų strateginis tikslas yra ne tapti nugalėtoju kovos lauke, bet laimėti visuomenės nuomonės palaikymą, nesvarbu ar tai būtų namuose ar svetur. Ypatingai svarbu visuomenės palankumą laimėti, kai krizė susijusi su musulmoniškomis šalimis, regionu, kur egzistuoja jau istoriniu tapęs priešiškas požiūris į svetimtaučius, ypatingai tuos, kurių motyvais ir veiksmais nepasitikima.

Štai žvelgiant į JAV pavyzdį prieš karą su Iraku, daugelis tyrinėtojų pastebi, kad tada JAV valdžia su kariuomene priešakyje dėjo dideles pastangas tam, kad užvaldytų kuo daugiau „širdžių ir protų“, t.y. prieš pradėdant karinius veiksmus Irake, buvo būtina užsitikrinti kariuomenės ir civilių

⁴² *Zogby International public opinion survey* [interaktyvus]. [S.l. s.n] [žiūrėta 2008 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zogby.com/news/ReadNews.dbm?ID=564>>.

⁴³ *Zogby International public opinion survey*, išnaša 42.

⁴⁴ *Zogby International public opinion survey*, išnaša 42.

⁴⁵ SHIBLEY, Telhami. Polling and Politics in Riyadh. *New York Times Week in Review*. 2002 m. kovo 3 d.

gyventojų palaikymą, perduoti jiems žinią, kad JAV ir sąjungininkų taikinys – vien tik tam tikri kariniai objektai. Suvokiant, kad sėkmė Irake lengviau bus pasiekama, kada visuomenė palaikys jų planus, tokios krypties strategijos įgyvendinimas buvo vienas iš pradinių siekių. Pasitelkta žiniasklaida ir einanti žinia iš jos buvo nukreipta informuoti irakiečius bei pasaulio bendruomenę apie tai, kad Irako civiliai gyventojai, istoriniai ir religiniai objektai nebus liečiami, taikomasi tik į karinius objektus. Pateikiant tokio pobūdžio žinias buvo tikimasi, kad JAV ir sąjungininkai bus nušviesti teigiamai ir nebus stipraus pasipriešinimo. Verta pažymėti ir tai, kad pradinės pastangos įdiegti pasitikėjimą, siekis laimėti „širdis ir protus“ buvo pradėti daug anksčiau nei iššauta pirmoji kulka mūšio lauke.

Natūralu, kad tokio pobūdžio žinios yra pateikiamos per radiją, televiziją ir netgi satelitą. Visgi, yra ir kitų metodų, kurie krizės ar karo atveju yra pasitelkiami siekiant priartėti prie tam tikros auditorijos ir laimėti jos palankumą. Vienas iš tokių metodų - lapelių mėtymas virš tam tikrų teritorijų taikantis tiek į civilių, tiek į kariškių auditorijas - buvo taikomas net Antrojo pasaulinio karo metu⁴⁶, taip pat sėkmingai kaip ir Persijos Ilankos karo metu bei neseniai vykusiuose konfliktuose Afganistane bei Irake. Informacinių lapelių mėtymas buvo ir yra apibūdinama kaip dalis psichologinės operacijos, kurią dažniausiai naudoja JAV, kaip vieną iš būdų laimėti visuomenės palaikymą⁴⁷. Štai Irako karo metu JAV vykdomos psichologinės operacijos pradinis tikslas buvo įtikinti Irako visuomenę, kad karas yra nukreiptas ne į žmones, o į valdžią, jų vykdomą politiką, taip pat įtikinti kariuomenės atstovus nenaudoti branduolinių ginklų ar kelti sabotažą.⁴⁸

Visgi, nors JAV bei kitos valstybės teigia, kad tokio pobūdžio politika yra nukreipta įgauti visuomenės pasitikėjimą ir informuoti apie savo tikslus, daugelis teoretikų vadina tai tiesiog propaganda. Štai R. Stevenson savo darbe *Visuotinė komunikacija dvidešimt pirmajame amžiuje (Global Communication in the Twenty-First Century)* pažymi, kad daugelyje Vakarų valstybių propagandos terminas turi menkinamąją reikšmę⁴⁹. Jis teigia, kad kai kurios valstybės linkusios tai įvardinti, kaip viešųjų ryšių sritį arba reklamos dalį, bet daugiausia požiūris į šį reiškinį yra neigiamas ir įvardijamas, kaip įtraukiantis apgaulę siekiant suformuoti palankų visuomenės požiūrį.

Pagal J. Severin ir W. Tankard⁵⁰, H. Lasswell'o studija *Propagandos meistriškumas Pasauliniame kare (Propaganda Technique in the World War)* buvo vienas iš pirmųjų mėginimų apibūdinti propagandą. H. Lasswell propagandą apibrėžė, kaip „visuomenės nuomonės valdymą tam tikrais simboliais, daugiau konkrečiu nei tikslesniu kalbėjimu, bei pasitelkiant įvairias istorijas,

⁴⁶ HERZ, M. Some Psychological Lessons from Leaflet Propaganda in World War II. *The Public Opinion Quarterly* 13 (3). S.l.: s.n., 1949, p. 471–486.;

SCHMULOWITZ, N.; ir LUCKMANN, L. Foreign Policy by Propaganda Leaflets. *The Public Opinion Quarterly* 9(4), S.l.: s. n., 1945-46, p. 428–429, 485–493.

⁴⁷ O'ROURKE, išnaša 9.

⁴⁸ O'ROURKE, išnaša 9.

⁴⁹ STEVENSON, R. *Global Communication in the Twenty-First Century*. New York: Longman, 1994, p.346.

⁵⁰ SEVERIN, W.; ir TANKARD, J. *Communication Theories*. New York: Addison, Wesley, Longman, 2001.

gandus, vaizdinius ar kitas socialinės komunikacijos formas“⁵¹. Taip pat jis teigė, kad propaganda turi keturis pagrindinius tikslus: mobilizuoti neapykantą priešui visuomenėje, išsaugoti gerus santykius su sąjungininkais, išlaikyti arba įgauti neutralių pajėgų palaikymą bei demoralizuoti priešą⁵². Visa tai, kaip matome, yra susiję su vienos ar kitos visuomenės sluoksnio nuomonės formavimu. Prabėgus beveik dešimčiai metų, Lasswell patobulino apibrėžimą jį orientuodamas į įtakos darymą pačiam žmogui, t.y., jis teigė, kad „*propaganda plačiąja prasme suprantama kaip įrankis įtakoti žmonių veiksmus (bet pirmiausia nuomonę) pasitelkiant manipuliacijos metodus*“⁵³. Šie metodai gali būti tokių formų, kaip kalbėjimas, rašymas, vaizdavimas ar net muzikavimas. Lasswell įtakos komunikacijai analizė virtusi propagandos technikos nagrinėjimu padėjo pagrindą tolesniam visuomenės įtakos kare ar krizės atveju nagrinėjimui. Kadangi Lasswell darbas nėra nukreiptas į tarptautinės auditorijos nagrinėjimą, kiti tyrinėtojai dėmesį sutelkė į propagandos ir tarptautinio žinių transliavimo ryšį.

Štai A. Lee pažymi, kad ir kaip komunikacijos veiksmas bebūtų apibrėžtas (kaip propaganda ar kitu vardu), viskas priklauso nuo to, kaip kalbantysis apibūdina patį bendravimą. Jei kalbantysis palaiko idėją, tai komunikacijos aktas tampa „manipuliacijos įrankiu“. Jei kalbantysis nepritaria idėjai, komunikacija įvardinama kaip „blogio etiketė“ – propaganda⁵⁴.

H. Fischer ir J. Merrill darbe propagandos terminas įvardijamas kaip vyriausybės funkcija, „*vyriausybės įtikinamas komunikacijos aktas nukreiptas į užsienio visuomenės auditorijas*“⁵⁵. Čia taip pat teigiama, kad tam yra pasitelkiama radijo transliacijos, laikraščių publikacijos, netgi kultūrinės ar vaidybinės programos. Tai rodo, kad tokio tipo komunikacija tarnauja ne kam kitam, kaip siekiui sukurti „draugišką aplinką“, arba, kaip psichologai pasakytų, palankų efektą pasiekti kuo daugiau „širdžių ir protų“. H.Fischer ir J.Merrill tiki, kad daugelis vyriausybių remiamos komunikacijos būdų, negali būti įvardintos kaip propaganda, kadangi šis žodis turi neigiamą reikšmę. Jis teigia, kad vyriausybės siekia bendrauti su tarptautine bendrija krizės ar karo metu todėl manoma, kad tai reikalinga, o ne dėl to, kad tai efektyvu.

R. Stevenson, analizavęs vyriausybių veiklą bei pastangas įtakoti žmones užjūryje, teigia, kad terminas propaganda yra retai naudojamas⁵⁶. Vietoj to jis siūlo visuomenės diplomatijos terminą. Tai, be abejo, yra švelnesnis įvardijimas, tačiau pagrindas vis vien išlieka tas pats - paveikti visuomenės nuomonę tam, kad vėliau būtų lengviau įgyvendinti užsibrėžtus tikslus.

⁵¹ LASSWELL, išnaša 9.

⁵² LASSWELL, išnaša 9, p. 195.

⁵³ LASSWELL, H.D. Propaganda. In SELIGMAN, E.R.A.; ir JOHNSON, A. *Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 12. New York: Macmillan, 1937, p.521-528.

⁵⁴ LEE, A. The Analysis of Propaganda: A Clinical Summary. *The American Journal of Sociology* 51(2). 1945, p.127.

⁵⁵ FISCHER, H.; ir MERRILL J., *International and Intercultural Communication*. New York: Hastings House, 1976, p.263.

⁵⁶ STEVENSON, išnaša 49, p. 347.

J. Ellul sako, kad propaganda įtakoja grupių politinę ir socialinę veiklą ir, kad ji gali būti dalinama į politinę ir socialinę propagandą⁵⁷. Abiejų tipų propaganda gali būti naudojama tiek oficialių, tiek neoficialių institucijų. Oficialių atstovų skleidžiama propaganda daugiau naudojama karo ar krizės metu, kada būtina gauti užsienio ar savo šalies auditorijos palankumą. R. Cole politinę propagandą apibrėžia kaip „*atrinktą ir manipuliacinio pobūdžio komunikaciją naudojamą vyriausybių, politinių partijų, interesų grupių su tikslu įtakoti politinę veiklą arba visuomenės įsitikinimus*“⁵⁸. Kita vertus, jis teigia, kad socialinę propagandą naudoja įvairios organizacijos ir institucijos, kurių tikslas - paveikti visuomenės socialinį elgesį.

Tarptautinių santykių teoretikas E.H. Carr apibūdina propagandą kaip galią keisti visuomenės nuomonę, kuri dažniausiai naudojama krizinėse situacijose⁵⁹. Jis pažymi, kad absoliutus galios valdymas visuomenės nuomonės formavimo atžvilgiu nėra įmanomas, kadangi tam reikalinga bent dalinai „istorijas“ paremti faktais. Teoretikas taip pat buvo įsitikinęs, kad dėl žmogaus natūraliai įgimto utopizmo, propaganda ne visada yra efektyvi.

Visgi, kokios bebūtų komunikacijos pastangos, vienur įvertintos kaip propaganda, kitur kaip ryšių su visuomene sritis, dar kitur kaip diplomatijos dalis, aišku viena, kad tokios pastangos, nukreiptos įtakoti visuomenės nuomonę krizinėse situacijose ar karo metu, buvo ir tebėra naudojamos daugelio valstybių (tiek Vakarų, tiek Arabų šalių) ir, be abejonės, yra svarbi užsienio politikos dalis. Tarptautinės komunikacijos pastangos krizinėse situacijose, tokiose kaip karas, negali būti įvardintos vien tik kaip mėginimai paveikti politinį elgesį ar įsitikinimus. Priklausomai nuo auditorijos į kurią taikomasi, bei įrankių įvairiapusiškumo panaudojimo, idėtos pastangos gali įgyvendinti ne vieną funkciją. Visgi, būtina suvokti, kad įvairių metodų (radijo, televizijos, satelito, lapelių mėtymo ir pan.) naudojimo, siekiant įtakoti kuo daugiau „širdžių ir protų“, neužtenka. Labai svarbu suvokti į kokią auditoriją apeliuojama, t.y. reikia suvokti: ar metodai ir politikos kryptis, kurie bus panaudoti pasiekti užsienio auditoriją ir palenkti jų mąstymą norima kryptimi, yra tokie pat efektyvūs kaip ir valstybės viduje; ar Vidurio Rytų visuomenė taip pat priims tam tikrus pateiktus Vakarų valstybių vyriausybių konstruktus kaip ir savos šalies piliečiai; ar katalikų bendruomenės supratimas toks pat kaip ir Islamo išpažinėjų? Pabrėžtina, kad kultūriniai, vertybiniai skirtumai čia turi gana didelę reikšmę, todėl kitoje darbo dalyje ir bus dėmesys sutelktas į siekį išsiaiškinti Vakarų ir musulmoniško pasaulio suvokimo, vertybinius ir kultūrinius skirtumus, kaip vieną iš galimų priežasčių realybės transformacijai žiniasklaidoje.

⁵⁷ ELLUL, išnaša 9, p. 127.

⁵⁸ COLE, R. *Encyclopedia of Propaganda*. New York: M.E. Sharpe, 1998, p. 622.

⁵⁹ CARR, E.H. *The Twenty Years' Crisis*. New York: Harper and Row, 1964, p. 144.

2. REALYBĖS TRANSFORMACIJA ŽINIASKLAIDOJE – NESĄMONINGAI AR SPECIALIAI?

Daugelis žvelgdami į televizijos ekraną, vartydami laikraščius, naršydami internetinius puslapius net nesusimąstome, kad ta informacija, kuri patenka iš žiniasklaidos, ne visada yra teisinga ar objektyviai nušviesta. Kodėl? Juk žiniasklaida deklaruoja, jog vadovaujasi tokiais principais, kaip objektyvumas, lojalumas piliečiams, tiesos skleidimas, informacijos patikrinimas, nepriklausomumas, proporcingumas pateikiant žinias ir pan.⁶⁰ Kokios šių principų sulaužymo priežastys? Kodėl visgi susiduriame su iškreipta realybe? Ar tai dėl to, kad visuomenės informavimo priemonių atstovai bei kas stovi už jų daro tai specialiai siekdami tam tikros naudos, ar, visgi, realybė iškreipiama nesąmoningai?

2.1. Tikėtinos realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastys

Nors žiniasklaida deklaruoja siekianti objektyvumo bei kitų sau keliamų principų įgyvendinimo, tačiau, pasak kai kurių teoretikų, tai, iš principo, yra neįmanoma dėl paprastos priežasties – žmogiškojo faktoriaus. Kiekvienas žmogus, taip kaip ir žurnalistas, tą patį įvykį matys vis kitaip, vis kitu kampu, t.y. per savo patirties, suvokimo, vertinimo prizmę. Taigi galime teigti, kad pranešimo tikslumas ir forma bus žurnalisto vertybių sistemos, politinių pažiūrų, gyvenimiškos patirties, asmenybės bruožų, religinių įsitikinimų ir išsilavinimo rezultatas. Iš tiesų, pavyzdžiui, televizijos kanaluose konstruojama tikrovė yra iškreipiama jau vien dėl to, kad ji būna perteikiama konkretaus žmogaus – šiuo atveju vaizdas, kurį matysime, bus fiksuotas operatoriaus. Būtent jis nuspręs, kuriuo kampu nušviesti įvykį visuomenei (kuri, kaip išsiaiškinome pirmoje dalyje, yra legitimumo pagrindas politiniams sprendimams ir politinio žaidimo vedantysis): kiek laiko rodyti, į ką sutelkti didžiausią dėmesį ir panašiai. Žvelgiant iš mūsų – žiūrovų – perspektyvos, galbūt mums itin svarbi detalė sulauks minimalaus jo dėmesio arba išvis nebus nušviesta. Taigi, galime sakyti, kad žinios norom nenorom bus iškreipiamos dėl subjektyvios patirties.

Kita vertus, kultūrinis faktorius žiniasklaidoje taip pat veikia, kaip ir kiekvieną iš mūsų. Skirtingų kultūrų vertybiniai, suvokimo skirtumai lemia tai, kad tas pats įvykis skirtingos kultūros atstovo, taip pat ir žurnalisto, bus „perleistas“ per savąją prizmę. Reporterio išsilavinimas (apsiskaitymas), asmeninė gyvenimiška patirtis bei vidinė nuostata suformuos reportažo nuotaiką ir teigiamai ar neigiamai nušvies skirtingą kultūrą. Taigi tikrovė žiniasklaidoje išsikreips

⁶⁰ *Principles of Journalism* [interaktyvus]. [S.l.: s.n.]. [žiūrėta 2008 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/resources/principles>>.

nesąmoningai, net jei mes ir nenorėsime, kadangi mūsų suvokimas yra skirtingas. Tuo pačiu visuomenė gaus nevisapusiškai nušviestą vaizdą, ko pasekmė – jos (visuomenės) palankumo susilauks nebūtinai teisingiausias sprendimas.

Vis dėlto, objektyvumas – kiekvieno save gerbiančio žurnalisto siekiamybė. Neatsitiktinai yra taip vadinamosios žinių piramidės, kai tie patys pranešimai spaudai graduojami ir atrenkami suvienodintu metodu. Redaktorius per dieną gauna maždaug šimtą, šimtą penkiasdešimt pranešimų spaudai, tačiau, nors ir keista, TV žinios kiekviename kanale paprastai būna vienodos. Vadinasi, yra nusistovėję bendri žinių atrankos kriterijai.

Vis dėlto, prie žinių iškreipimo nemažai prisideda ir viešieji ryšiai. Ir kuo toliau, tuo labiau. Panašu, kad šis procesas nesustabdomas ir kasdien įgauna vis didesnę pagreitį. Natūralu, nes, žinant milžiniškus informacijos srautus, paprasta partija, įmonė ar žmogus vienas pats, praktiškai, būtų nepajėgus be skandalo, konflikto ar šokiruojančio įvykio pateikti į visuomenės informavimo priemones. Šioje situacijoje ir pasireiškia viešųjų ryšių technologijų reikšmė – tik specialistai geba atrasti žiniasklaidai įdomų kampą ir pateikti jį tokia forma, kad šis atsirastų žiniose ir taptų svarbus visuomenei. Negalima atmesti ir viešųjų ryšių specialistų pažinčių įtakos aspekto. Kartais pakanka vieno leidinio, kad įvyktų taip vadinama grandininė reakcija. Taigi, galima sakyti, kad viešieji ryšiai kuria žinias ir taip, tam tikra prasme, formuoja žinių srautus, numušdami kitą informaciją žemyn ir tuo sąmoningai iškreipdami realybę.

Reikia pastebėti ir tai, kad ekonominis aspektas žinių pateikime, kaip ir kitose srityse, yra taip pat ypatingai reikšmingas. Visuomenės informavimo priemonės be objektyvumo, lojalumo piliečiams, nepriklausomumo ir kitų principinių žurnalistikos idėjų, visgi dauguma dar yra ir pelno siekiančios organizacijos. Todėl nenuostabu, kad jos pasiduoda reklamos užsakovų užgaidoms. Pavyzdžiui, kai kurie didieji šalies dienraščiai nesibodi tiesiogiai paklausti „Kiek reklamos pas mus esate užsake? Neužsake? Atsiprašome, Jūsų tema mums neįdomi...“. Tai labai grubus pavyzdys, bet iš tikrųjų, didieji verslo atstovai, mokantys milijonines sumas už reklamas, verčia redaktorius kartais nutylėti vieną ar kitą faktą, ar jį nušviesti kiek kitu kampu, ko pasekmė - visuomenė gauna iškreiptą įvykių valstybės viduje ir pasaulyje vaizdą.

Kita vertus, informacija sąmoningai yra iškreipiama ir dėka veikiančių politinių interesų. Kad ir kaip laikraščiai bei televizijos kanalai mėgsta pabrėžti, kad jie yra laisvi ir nepriklausomi, galime pastebėti, kad jie vis tik prijaučia (jeigu ne atstovauja) vieną ar kitą politinę jėgą⁶¹. Tame nėra nieko blogo, nes juk pasirinkimo laisvę turi ir visuomenės informavimo priemonės. Tačiau yra vienas „bet“. Kada viešai nėra deklaruojama, kokią poziciją visuomenės informacijos priemonė palaiko,

⁶¹ JAV politiniame procese tai yra ypatingai akivaizdu. Žinių kanalai yra skirstomi į liberaliuosius (pvz.: CNN, ABC, CBS, NBC) ir konservatyvius (pvz.: FOX), kaip ir pagrindinės politinės partijos: respublikonai - konservatyvūs, demokratai - liberalūs. Taigi, atitinkamas žinių kanalas propaguoja jiems palankias žinias, purvais drabsto oponentų partijos narius.

traktuojama, kad ji yra nešališka ir tikimasi, jog vadovausis tokiais žurnalistikos principais, kaip buvimas nepriklausomais stebėtojais, nepasidavimas įtakos sferoms, galimybė suteikti visuomenei pačiai įvertinti situaciją bei rasti kompromisą. Kai šie principai dėka politinių vingrybių yra sulaužomi, tikėtina, kad žiniasklaidos priemonės pateiks informaciją neatitinkančią realybės, iškreiptą ar orientuotą suklaidinti visuomenę, tam kad jos požiūris būtų palankus tos politinės pakraipos tikslų įgyvendinimui.

Nors bendros žinių formavimo koncepcijos tyrimai nėra nauja mokslo sritis, visgi nėra galutinio sutarimo, kokios žinios, transformuota ar ne realybė turėtų apibrėžti naujienų turinį⁶², kuris turi didžiulę įtaką formuojant visuomenės sampratą. Dalis neapibrėžtumo kyla iš to, kad pačios žinios nėra aiškios, kita dalis – tai, kad ne tik žurnalistai lemia naujienų turinį⁶³. Bendriausias naujienų pateikimo apibrėžimas turbūt lengviausiai būtų apibrėžtas atsižvelgiant į tai, koku būdu arba, tiksliau, į ką atsižvelgiant visuomenės informavimo priemonės pristato naujienų turinį.

Pagal R. Entman populiarų žiniasklaidos pateikiamo naujienų turinio apibrėžimą, suformuoti konstrukta reiškia išrinkti tam tikrus suvokiamos realybės aspektus ir pateikti juos kaip svarbesnius nei kitos naujienos⁶⁴. Šis apibrėžimas leidžia suprasti, kad žinių pateikimo pirmumas priklauso ne tik nuo įvykio svarbumo, bet kaip tam reikšmę suteikia „kiti“⁶⁵. Čia turima omenyje tuos, kas nulemia, kad žinia yra svarbesnė nei kitos, kurie daro įtaką žiniasklaidai tam, kad suformuotų konstrukta, kuris paveiktų visuomenės sąmonę. Taigi, subtilumas pateikiant naujienų turinį yra būdas formuoti realybę, interpretuoti bei formuoti visuomenės nuomonę apie tam tikrą įvykį. Kitaip tariant naujienų pateikimas parodo ne tik tai, kad įvykis yra svarbus, bet formuoja požiūrį, kaip įvykis turi būti suvokiamas.

Naujienų turinio pateikimas yra taip pat įtakojamas nacionalinio konteksto, kuriame žurnalistai veikia. Pastebima, kad tarptautinio įvykio nušvietimo atveju, žurnalistai yra linkę lokalizuoti tą patį įvykio nušvietimą atsižvelgiant į specifinę nacionalinę auditoriją. Štai L. Clausen, nagrinėjusi naujienų pateikimo strategijas pasaulyje po Rugsėjo 11-osios, priėjo išvados, kad skirtingose valstybėse dirbantys žurnalistai pabrėžė skirtingus tragedijos elementus tam, kad tilptų į tam tikros kultūros rėmus⁶⁶. Teigiama, kad skirtingi faktoriai lemia naujienų pateikimą, t.y. realybę formuoja tiek nusistovėjusios žurnalistikos formos, tiek subjektyvus reporterio faktorius, tiek

⁶² REESE, Stephen D., et al. *Framing Public Life: Perspectives on Media and our Understanding of the Social World*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001.

⁶³ ENTMAN, Robert. *Projections of Power*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2004.

⁶⁴ ENTMAN, Robert. Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 1993, p. 51.

⁶⁵ Kaip 1-oje darbo dalyje išsiaiškinome tie „kiti“ yra valstybės vadovai, politiniai lyderiai, vyriausybė, politinis elitas, interesų grupės.

⁶⁶ CLAUSEN, Lisbeth. Global News Communication Strategies – 9.11. 2002 around the World. *Nordicom Review* 24(2), 2003, p.105–116.

politinė šalies ideologija⁶⁷. Kiti mokslininkai teigia, kad esminis žinių pateikimo formatas yra pasaulinis susidomėjimas įvykiu, kiti – kad tai pasąmonės formuojamas procesas, kur veikia kultūrinis faktorius⁶⁸. Visgi, bendrai sutariama, kad politinis elitas šalies viduje labiausiai įtakoja naujienų turinį. Bet štai R. Entman naujausioje savo knygoje „Galios projekcija“ („Projection Power“) tvirtina, kad žinias formuoja tiek valstybės aukščiausieji vadovai, politinis elitas, tiek žiniasklaida bei pati visuomenė⁶⁹.

Taigi, apibendrinus visų teoretikų išvadas, galime teigti, kad žinių formavimas ir tuo kuriama, ar kitaip sakant iškreipiama realybė, priklauso ne tik nuo žurnalisto, bet ir veikiančio kultūrinio faktoriaus, reporterio subjektyvios patirties ir, be abejonės, aukščiausiojo politinio elito pateikiamos nuomonės bei informacijos.

2.2. Realybės transformacija krizės / karo atveju

Karo ar krizės atveju žiniasklaidos vaidmuo šiek tiek pasikeičia, tiksliau galima sakyti, ji nesąmoningai arba specialiai save pakeičia. Manoma, kad daugeliu atvejų, karas meta didžiausią iššūkį žiniasklaidos puoselejamoms vertybėms ir profesinei praktikai. Nepaisant didėjančio internacionalizmo ir skaitytojų persiorientavimo į internetinę aplinką, nacionaliniai laikraščiai ir televizija išlaiko savo populiarumą, tačiau susiduria su problema, kaip nesupainioti profesinės praktikos skleidžiant tiesą, objektyvumą, nepriklausomumą, nešališkumą iš abiejų pusių pateikiant žinias bei kritiškai nagrinėjant / įvertinant oficialius pranešimus su patriotizmu ir siekiu paremti „savų“ pusę. Karo ar krizės atveju žiniasklaida taip pat susiduria su jos pačios kritikais, kurie vienu atveju kaltina žiniasklaidos priemones esant per mažai patriotines, kitu – tuo, kad žurnalistai pateikdami žinias per daug palaiko savo šalies poziciją bei akiai žvelgia į oficialių šaltinių pateikiamą informaciją⁷⁰. Taigi, galime sakyti, kad žiniasklaida karo ar krizės metu yra veikiamą nacionalinių interesų, politinio elito nuomonių ir, tuo pačiu, kultūrinių skirtumų, kadangi susiduria su kita valstybe ar regionu. T.y. karinių susirėmimų arba krizinės konfliktinės situacijos atveju žiniasklaidoje pateikiama informacija yra iškreipiama dėl šių pagrindinių priežasčių:

- 1) *Skirtingo kitos kultūros, su kuria susiduriama konflikto atveju, vertinimo, supratimo - nesąmoningas realybės transformavimas;*

⁶⁷ REESE, išnaša 62.

⁶⁸ PAUL, D'Angelo. News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman. *Journal of Communication* No. 52, 2001, p.881.

⁶⁹ ENTMAN, išnaša 64.

⁷⁰ RAVI, Narasimhan. Looking beyond Flawed Journalism: How National Interests, Patriotism, and Cultural Values Shaped the Coverage of the Iraq War [interaktyvi duomenų bazė]. *The International Journal of Press/Politics*, 2005. p. 46. [žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetinę duomenų bazę: <<http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/45>>.

- 2) *Karinės informacijos kontrolės*. Čia pateikiama informacija visuomenei pasitelkiant žiniasklaidą tam, kad suklaidinus priešą, lengviau būtų pasiekta pergalė. Tai sąmoningas realybės iškreipimas, naudojamas daugiausia karinių struktūrų (kurios, be abejo, veikia pagal valdžios formuojamą politiką).
- 3) *Politinio elito siekio suklaidinti visuomenę tam, kad būtų gautas visuomenės pritarimas tam tikrų tikslų įgyvendinimui*. Šiuo atveju žiniasklaidai objektyviai pateikti realybę tampa labai sunku, kadangi politiniai lyderiai yra pagrindiniai šaltiniai pateikiant pirminę informaciją apie įvykius.

Žvelgiant į šiandieninį pasaulį, pastebėsime, kad konfliktų (kurie yra nušviečiami žiniasklaidoje ir matomi pasauliui) daugiausia vyksta tarp Vakarų ir Islamo kultūrų. Kodėl? Daugelis teoretikų gilinasi į skirtingas kultūras, jų vertybių skirtumus, bando atsakyti į klausimą „kodėl vyksta nesusikalbėjimas“⁷¹, aiškinamos Islamo kultūros neapykantos Vakarų pasauliui (o daugiausia JAV) ir jo vedamai politikai priežastys⁷². Šių atsakymų ieškojimas suponuoja atsakymą ir į mums rūpimą klausimą, kodėl visgi žiniasklaidoje, kuri siekia objektyvumo, kultūrinis faktorius gana stipriai veikia realų karo vaizdo nušvietimą? Galbūt todėl, kad visuomenė, kurioje gyvename, mums įdiegė tam tikras sampratas, vertybes, kurios savaip apriboja ir įrėmina mūsų mąstymą. Mes vangiai pripažįstame, kad Islamo kultūros tokių terminų, kaip „demokratija“, „karas“, „religija“ suvokimas yra kitoks. Juolab, kad viešo kalbėtojo (žurnalisto) požiūrį veikia ir bendra valstybės nuostata bei religiniai įsitikinimai. Sunku pripažinti, kad tavo šalies vedama politika karo atžvilgiu yra klaidinga ir, kad skelbiama religinė tiesa nėra pripažįstama kitų. Šokiruojama ir tada, kai

⁷¹ Daugiau apie tai nagrinėja: LEWIS, D. Richard. *Kultūrų sandūra*. Vilnius: Alma littera, 2002. 432 p. ISBN 9955-08-067-1.

GUENON, René. Rytų vakarų priešprieša. In *Rytai – Vakariai: komparatyvistinės studijos* I. Sudarė Antanas Andijauskas. Vilnius: Vaga, 2002. p.287 - 292.

⁷² Vakarų ir Rytų kultūrų priešpriešą įtakojo istoriniai, kultūriniai, religiniai ir socialiniai faktoriai. Tarp istorinių, priešiškumą įtakojusių faktorių, pažymėtina Kryžiaus žygių įtaka, o vėliau kolonialistinė bei imperialistinė Vakarų valstybių ekspansija į Rytų musulmoniškąjį pasaulį. Nors šių istorinių įvykių priežastis lėmė socialiniai - ekonominiai bei politiniai faktoriai, tačiau musulmonų pasaulyje jie buvo suprantami kaip pasikėsinimas į jų religiją, tradicijas bei gyvenimo būdą (buvo traktuojami kaip Vakarų ekspansijos pradžia). Nors Kryžiaus žygiai ir baigėsi, bet tarp musulmonų išliko nesaugumo jausmas ir kritiškas požiūris į Vakarus. Kaip ypatingai reikšmingą politinį faktorių, įtakojusį Rytų ir Vakarų priešpriešą, reikėtų paminėti po Antrojo pasaulinio karo suaktyvėjusią JAV užsienio politiką Artimųjų Rytų atžvilgiu ieškant partnerių kovoje su Sovietų sąjunga bei 1948 m. JAV pripažintą Izraelio valstybės sukūrimą. 1967 m. Izraelio pergalė žydų – arabų Šešių dienų kare bei susidariusią palankią situaciją pasaulietinei žydų valstybei aneksuoti Golano aukštumas Sirijoje, Vakarų kranto teritoriją ir Gazos ruožą, galima laikyti pagrindiniu lūžio tašku, paskatinusiu Rytų ir Vakarų priešiško augimą. Kita vertus, Vakarų inicijuotus globalizacijos procesus galima įvardyti taip pat kaip vieną iš Rytų priešiškumą Vakarams lėmusių faktorių. Globalizacija iš Rytų pusės suvokiama kaip Vakarų bandymai primesti savo politiką ir siekti dominavimo Rytų regionuose.

Apie tai daugiau rašoma:

SAIKAL, A. *Islam and the West: Conflict or Cooperation*. New York: Palgrave Macmillan, 2003.; GHILÈS, Francis. *Kaip įveikti kultūrų skirtynes* [interaktyvus]. Nr. 4, 2005. [žiūrėta per internetą 2008 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/lithuanian/art2.html>>;

PRUNSKUS, Valdas. *Multikultūrinė komunikacija ir vadyba*. Vilnius: VĮ Vilniaus teisės ir verslo kolegija, 2004. 237 p.
DRANSEIKAITĖ, E. Globalizacija ir naujo tipo grėsmės: terorizmas. In *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2002*. Sudarė Raimondas Lopata, Jūratė Novagrockienė, Gediminas Vitkus. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003, p.17 – 32.

sakoma, kad ta tiesa, kurioje tu užaugai ir žinai kaip gyventi bei veikti, ir kuri tau yra absoliuti tiesa, nėra tiesa.

Štai musulmonų karo suvokimas, nors ir yra labai platus, yra šiek tiek skirtingas priklausomai nuo etnines grupes, religinės pakraipos ir net atskiro individo subjektyvios nuomonės bei išsilavinimo - visgi, galima sakyti, yra veikiamas vienpusiško gynybinio *džihado*⁷³ supratimo. Ši srovė apima tuos, kurie tiki, kad dabartinis karas - tai Vakarų civilizacijos ekspansija į Rytus, paremta siekimu užgrobti turimus resursus ir primesti Vakarietišką gyvenimo būdą ir filosofiją. Tai tikram Islamo išpažinėjui nėra priimtina, todėl ir žiniasklaidos atstovai nušviesdami Vakarų ir Islamo konfliktą yra veikiami šio požiūrio ir per šią suvokimo prizmę transformuoja realybę.

Kiekvienas save gerbiantis musulmonas žino ir tiki, kad *džihadas* yra šventas karas ir, tuo pačiu, tai yra kiekvieno musulmono pareiga. Korane yra pateikiamos 164 eilutes tiesiogiai išsakančios vykdyti *džihadą*⁷⁴. Musulmonai, kaip ir mes, kariauja įvairius karus: tiek teritorinius, tiek politinius, tiek egoistinius. *Džihadas* yra viena iš karo rūšių - šventasis karas prieš bedievius, už tikėjimą ir siekiant skleisti islamiškąją šviesą. *Džihadas* gali būti tiek gynybinis, tiek agresyvus. Otomanų imperija yra agresyvaus džihado pavyzdys. Tačiau šiandieninėje situacijoje Arabų tautos neišgali vesti agresyvaus karo, bet yra remiamos prie sienos Vakarų, taigi turi gintis. Vakarietiškos kultūros skverbimasis į musulmoniškus kraštus lygu Islamiškosios kultūros pamynimas, o tai – Dievo įsakymo nevykdymas. Vakarietiškoji ir Islamiškoji kultūra negali egzistuoti kartu. Tai nėra tik nepriimtina musulmonui, tai yra akibrokštas, bausis įžeidimas ne tiek jam, kiek jo Dievui. Tas, kuris įžeidinėja musulmono dievą, negali likti gyvas.

Vakarų civilizacijos suvokimas apie karą ir būtinas jo priežastis taip pat nėra vienalytis. Pradedant oficialiais teiginiais, kuriuose skelbiama būtinybė išvaduoti Rytų valstybes nuo tironijos, atvesti juos į demokratišką (jų suvokimu tobuliausią) valdymo formą, užtikrinti sėkmingą Rytų valstybių tiek ekonominį, tiek kultūrinį vystymąsi, iki net radikalių grupių dažnai minimo gynybinio karo prieš Islamo ekspansiją būtinybę ar ne paskutinį vaidmenį užimančių ekonominių veiksmų, kurie kartais atrodo yra net lemtingi atskirų sprendimų priėmimo. Todėl nenuostabu, kad tiek Vakarų, tiek Islamo pasaulio žiniasklaidoje karo, konflikto realybė nušviečiama perleidžiant įvykius per savo kultūros, vertybių prizmę.

Kita vertus, skirtingų kultūrų skirtingas mąstymas įtakoja ir pačių lyderių bei politinės valdžios veiksmus. Visgi, vadovai taip pat yra žmonės (kaip ir žiniasklaidos atstovai, kurie priima

⁷³ *Džihadas* (angl. *Jihad*). Arabų kalbos žodis *džihād* reiškia „siekti“, „stengtis“, „drąsiai sutikti visokiausius išmėginimus“. Atsiradus islamui jis pradėjo reikšti grūdimąsi ar stengimąsi Dievo kelyje. Koranas *džihadą*, svarbią musulmonišką pareigą, beveik prilygina islamui. Plačiau apie tai: GÜLEN, M. Fethullah. *Klausimai islamui*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2005. 208 p. ISBN 9955-545-23-2.

⁷⁴ Plačiau apie tai: NATAN, Yoel. *164 Jihad Verses in the Koran* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.answering-islam.org/Ouran/Themes/jihad_passages.html#Fulltext>. PIPES, Daniel. What is Jihad? [interaktyvus]. *New York Post*, 2002 m. gruodžio 21 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.danielpipes.org/article/990>>.

sprendimus ir nurodo veiksmų eigą žvelgdami per tą pačią kultūrinę, asmeninės patirties ir išsilavinimo prizmę), kurie sprendimus priima mąstydami, kad jie yra teisingi, o iš tiesų jų vertinimas ir priimti sprendimai gali būti klaidingi. Iš to gimsta nesusikalbėjimas, kuris vėliau veda į konfliktą. Konfliktui peraugus į karinius veiksmus (o tiksliau oficialiai deklaravus karą), nesugebėjimas įrodyti visuomenei, kad karo pradėjimas buvo tikslingas, toliau gramzdina į melą ir kaltinimą kitos kultūros (bet tik ne savęs) nevertinant tų pačių kaip jų vertybių, ko galutinis rezultatas - siekis pakeisti pačią kultūrą. O, kad keisti iš vis nereikia, niekas nenori net galvoti, nes taip bus uždarytas kelias į „gėrį“, kurio toje „kitoje“ kultūroje gausu. Nors šis pateiktas pavyzdys yra daugiau idealistinis (kadangi kultūrų skirtumai yra tik viena iš nesusikalbėjimo priežasčių) ir galėtų būti įvardintas kaip „kultūrinis aklumas“, visgi, net jame galime pamatyti esminę priežastį – nenorą suprasti kitos kultūros, nenorą suprasti, ko jai reikia, kadangi tai atnešą naudą.

Vakarų ir Islamo pasaulio konfliktas egzistuoja nenorėjime suprasti kitos pusės. T.y. mums, Vakariečiams, Islamas atrodo labai kontroliuojantis, atgyvenęs, nedemokratiškas, moteris niekinantis, karą skleidžiantis tikėjimas. Mes jokių būdų nepradėsime taip gyventi. Tuo tarpu musulmonas žiūri į Vakarus ir mato dvasinį badą, materialinę tuštybę ir paleistuvavimą kaip kultūrinės moralės standartą. Todėl musulmonas geriau mirs negu gyvens taip kaip Vakarietis ir užrūstins savo Dievą, bei praleis savo pomirtinį gyvenimą pragare.

Kitos dvi priežastys - *karinės informacijos kontrolė ir politinio elito siekis suklaidinti visuomenę tam, kad būtų gautas visuomenės pritarimas tam tikrų tikslų įgyvendinimui* - yra gana glaudžiai susiję. Turiu omeny tai, kad konflikto metu kariuomenė neveikia atskirai nuo valstybės vykdomos politikos, todėl galima sakyti, kad karinė žiniasklaidos kontrolė yra daugiau ar mažiau politinis veiksmas.

Realybės transformavimas karo metu, kada informacija yra kontroliuojama karinių struktūrų dažniausiai pasireiškia propagandos naudojimu, ypačingai tada, kai žiniasklaida įsitraukia į karinių pajėgų sudėtį. Kariuomenė suvokia žiniasklaidos vertę, todėl ją kontroliuodami jie sugeba pateikti visuomenei tuos konstruktus, kurie jiems yra naudingi siekiant nugalėti priešininkus. Tai, galima sakyti, šiandien tapo kone pirminė kariuomenės funkcija, kadangi yra žinoma iš ankstesnės karo patirties, kad jei paleisi informaciją, jos vėliau gali ir nesukontroliuoti⁷⁵.

Karinė žiniasklaidos kontrolė gali įsiterpti į visus veiklos būdus susijusius su visuomenės informavimo veikla - nuo kasdien organizuojamų spaudos konferencijų iki palankių sąlygų sudarymo žurnalistams priartėti kuo arčiau karinių veiksmų⁷⁶. Visi šie būdai, kad ir kokie atrodytų

⁷⁵ Čia turima omenyje Vietnamo karą, kada JAV pajėgos buvo nugalėtos vietnamiečių. Tada prieita prie išvados, kad žiniasklaidos kontrolė ir propagandos naudojimas yra esminiai siekiant pergalės. Plačiau apie tai: MILLER, David. *Eliminating Truth. The Development of War Propaganda* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?SectionID=21&ItemID=3346>>; SHAW, T. *Eden, Suez and the Mass Media*. London: I. B. Tauris, 1996. p. 196.

⁷⁶ SHAH, išnaša 2.

teigiami, yra nukreipti formuoti kariuomenei naudingą informaciją ir jos patekimą į visuomenę. Tai vyko per visą XX a. ir jau nuo tada pastebima, kaip žiniasklaidos karo įvykių ar konfliktų nušvietimas kokybės ir objektyvumo atžvilgiu krenta, ko pasekmė – realybės transformacija. K. Avruch, J.L. Narel ir P.C. Siegel darbe *Informacinės kampanijos taikos palaikymo operacijose (Information Campaigns for Peace Operations)*⁷⁷ teigiama, kad „jei leisime patekti nereikalingai žiniai į žiniasklaidos priemones, galime prarasti palaikymą namuose <...> Tas pats ir su išorės informacija. Jei mūsų priešas ar potencialus priešas įgaus didesnę galią informacijos valdymo srityje, tai jie bus nušviečiami teigiamai, o mes tapsime - blogiu. Tai ves link vis didesnio kurstymo prieš mus, ko rezultatas – sužlugusi misija“, o tai dar kartą patvirtina, kad karo metu realybė yra sąmoningai formuojama ir tuo pačiu iškreipiama.

Vis dėlto, kaip rodo žemiau aptariamos atliktos ankstesnių karo ir krizių analizės, labiausiai tikėtina realybės transformacijos žiniasklaidoje priežastis karo, krizės ar konflikto metu – valdžios siekis pateikti tokį naujienų turinį, koks jiems yra palankus. Nors, teoriškai žurnalistai šiandien turi didesnę priėjimą prie informacijos apie tarptautinį konfliktą ar karo įvykius nei prieš keliolika ar keliasdešimt metų (pvz. užtrukdavo net keletą dienų kol naujienos pasiekdavo visuomenę Vietnamo karo metu), visgi, praktiškai, krizės ar tarptautinio konflikto metu pastebima, kad žiniasklaidoje pateikiami įvykiai nėra realiai nušviečiami, nors šiandieniniai išradimai - palydovinė televizija - leidžia atspindėti įvykius momentiška. Manoma, kad tam didžiausią įtaką daro vyriausybė ar politinis elitas.

Štai Vietnamo karo metu, o ypatingai ankstyvojoje jo stadijoje, Daniel Hallin pastebi, kad amerikiečių televizijos ekranuose buvo rodomas optimistiškas karo vaizdas – „*drąsūs Amerikos berniukai veiksmo įkarštyje*“, *retai parodomi sužeistieji ar žuvusieji, o pateikiamos žinios - glaudžiai susijusios su oficialių šaltinių pateikiama informacija*⁷⁸, nors vėliau paaiškėjo, jog vyriausybės teikiami įtikinami raportai iš Vašingtono apie netolimą pergalę pasirodė esantys visiškai priešingi. Tokio tipo karo nušvietimo atvejis rodo, kad realybė yra tarsi „iškarpoma“, nes neigiami karo dalykai nėra paviešinami. Tas pats pastebima ir 1991 m. vykusio Persijos įlankos karo metu. Čia, netgi, daugiau nei Vietnamo karo metu, žiniasklaidos pateikiamas karo zonos vaizdas buvo „karpomas“, o žurnalistams netgi draudžiama priartėti prie „karštųjų taškų“.

Fakta, kad JAV žiniasklaida yra linkusi persiimti vyriausybės ar kariuomenės šaltinių pateikiamus konstruktus rodo ir tai, kad panašūs įvykiai ten yra traktuojami skirtingai. Štai, pavyzdžiui, panašių lėktuvų katastrofų incidentai JAV visuomenės informavimo priemonėse – 1983 m. korėjiečių oro linijų lėktuvo susidūrimas su Sovietų naikintuvu ir 1988 m. JAV laivyno numušto

⁷⁷ AVRUCH, K.; NAREL J. L.; ir SIEGEL P.C. *Information Campaigns for Peace Operations*. CCRE publications Series, 2003. p.15.

⁷⁸ HALLIN, Daniel C. *The 'Uncensored War': The Media and Vietnam*. Berkeley: University of California Press, 1986.

Irano lėktuvo katastrofa – buvo skirtingai nušviestos. Teigiama, kad to priežastis – JAV vyriausybės pateikta oficiali katastrofų versija⁷⁹.

Jau ankstesniuose kariniuose konfliktuose mokslininkai įrodė, kad nacionalinės visuomenės informavimo priemonės parodytas to pačio įvykio vaizdas gana stipriai skiriasi vienas nuo kito. Pavyzdžiui, Jin Yang⁸⁰ atliktoje studijoje apie NATO pajėgų vykdytas oro atakas buvusioje Jugoslavijoje teigiama, kad oro atakas JAV žiniasklaidoje buvo įvardintos kaip „humanitarinė pagalba“ Kosovo albanams. Tuo tarpu pagrindiniai du Kinijos laikraščiai tuos pačius veiksmus įvardino kaip kišimąsi į Jugoslavijos suverenumą. Studijoje prieita prie išvados, kad vyriausybės politika ir nacionaliniai politikos interesai įtakojo žiniasklaidos pateikiamą realybę.

Panašių išvadų buvo prieita ir gilinantis į 1991 m. Persijos Įlankos karą, dar kitaip vadinamą operaciją „Audra dykumoje“. M. Topoushian⁸¹, kuris yra minimas D.V. Dimitrova ir J. Strömbäck straipsnyje⁸², nagrinėjo šio karo naujienų turinį lygindamas du Arabų ir du Šiaurės Amerikos laikraščius. Jis priėjo išvados, kad realybė Arabų auditorijai visuomenės informacijos priemonėse buvo konstruojama skirtingai, „*atrodo siekiant atspindėti šalies politinį išitraukimą į Persijos Įlankos konfliktą*“. M. Ryan⁸³, analizavęs dešimt didžiausių JAV laikraščių vedamuosius straipsnius po Rugsėjo 11 - osios teroro aktų, pastebėjo, kad straipsnių autorių pateikti tekstai visuomenei padėjo suformuoti tą patį vaizdą, kadangi pasakojimai buvo pagrįsti tuo pačiu prezidento administracijos suformuotu konstruktui apie „karą prieš terorizmą“ pagrindu, kas padėjo gauti JAV visuomenės palaikymą vykdomai politikai ir, kuriuo siekta pateisinti bombardavimus Afganistane kaip atsaką į Rugsėjo 11 - osios išpuolius prieš JAV.

Žvelgiant į šiame darbe nagrinėjimo pagrindu pasirinktą Irako atvejį, pastebima, kad mokslininkai analizavę šį konfliktą, taip pat pabrėžė žiniasklaidos ryšį su oficialia vyriausybės pozicija. Štai L. Bennet nagrinėjusi Irako karo pradžią, pastebėjo, kad JAV žiniasklaidos pateikiama žinia apie karo įvykius buvo glaudžiai susijusi su pateikiamais prezidento ir jo administracijos konstruktais⁸⁴. Čia ypač pabrėžiama, kad JAV žiniasklaida ignoravo bendrai kitose Vakarų šalyse paplitusią nuostatą nušviesti įvykius nepriimant patrioto pozicijos. D.V. Dimitrova, *et al*, analizėje⁸⁵, palyginę JAV ir tarptautinės žiniasklaidos pateikiamus konstruktus apie Irako krizės

⁷⁹ ENTMAN, išnaša 64.

⁸⁰ YANG, Jin. Framing the NATO Air Strikes on Kosovo across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage. *Gazette* 65, 2003. p. 231–49. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].

⁸¹ TOPOUSHIAN, Mayda. *Interpreting the Constructed Realities of the 1991 Gulf War: A Comparative Textual Analysis of Two Arab and Two North American Newspapers*. [Doctor dissertation]. Canada: Concordia University, 2002. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].

⁸² DIMITROVA, išnaša 15.

⁸³ RYAN, Michael. Framing the War against Terrorism: US Newspaper Editorials and Military Action in Afghanistan., *Gazette* 66, 2004. p.363–382. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].

⁸⁴ BENNETT, W. L.. Operation Perfect Storm: The Press and the Iraq War [interaktyvus]. *Political Communication Report* 13(3), International Communication Association and American Political Science Association, 2003 [žiūrėta 2008 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <www.ou.edu/policom/1303_2003_fall/bennett.htm>.

⁸⁵ DIMITROVA, išnaša 14.

įvykius, pateikė išvadą, kad JAV ir tarptautinės žiniasklaidos pateikiama informacija stipriai skiriasi. Teigiama, jog užsienio šalių šaltiniai daugiau orientavosi į žinią, kurioje buvo ieškoma teisių, o JAV žiniasklaidos žvilgsnis buvo sufokusuotas ties kariniu konfliktu. Visgi, pastaroji analizė yra ribota, kadangi gilinasi tik į pirmų karo Irake dienų nušvietimą.

Šiame darbe tolesnėje dalyje kaip tik bus siekiama praplėsti analizės lauką ir gilintis ne tik į karo pradžios, bet ir sekusios krizės po karo nušviestą žiniasklaidoje realybę.

3. REALYBĖS TRANSFORMACIJA PRAKTIKOJE - IRAKO KRIZĖS ATVEJIS PER JAV FORMUOJAMOS POLITIKOS PRIZMĘ

Ne iš vieno mokslininkų atlikto tyrimo yra aišku, kad Irako karo ir po jo sekusios krizės metu realybė buvo ir yra transformuojama. Tačiau, kokios to realios priežastys? Ar tai dėl to, kad kažkam tai yra naudinga, siekiama pateikti požiūrį kaip visuotinę tiesą, ar visgi, kas mažai tikėtina, veikia “nesusikalbėjimo“ faktorius, kultūrinių, vertybinių skirtumų neįvertinimas?

Pasirinkus analizuoti Irako okupacijos tikslų pagrįstumą ir gilinantis į tai, kas galėjo būti po jais nuslėpta, bandoma į žiniasklaidos pateikiamą realybę žvelgti kitu kampu (kitaip nei daugelio tyrinėtojų atlikto vienos visuomenės informavimo priemonės turinio palyginimas su kita). T.y. ne per ją pačią, tiksliau - jos pateikiamą turinį ir turinio atitikimą realybei, bet per keltų tikslų Irako okupacijai atitikimą realybei bei siekių įgyvendinti slaptus / savanaudiškus ketinimus, čia bus bandoma patvirtinti, kad būtent JAV Prezidento ir jo administracijos savivalė galėjo labiausiai įtakoti realybės apie Irako karą ir po jo vykusios krizės iškreipimą.

Gilinantis į politikos užkulius - analizuojant JAV keltus tikslus ir jų pagrįstumą pradėti karinius veiksmus Irake bei šiandien matomą nestabilią situaciją regione – šioje dalyje siekiama atsakyti į klausimą, kodėl taip atsitiko, kuri iš aukščiau aptartų realybės transformavimo priežasčių buvo būdinga Irako atvejui ir lemtinga susidariusiai šiandieninei situacijai. JAV žiniasklaidos vaidmens Irako atveju nustatymas padės suvokti, kodėl realiai visuomenės informavimo priemonėse buvo atspindėti vienokie, o ne kitokie konstruktai, bei kodėl ir koku būdu, priemonėmis visuomenei buvo pateikta iškreipta Irako realybė.

Pradedant karą buvo numatyta nemažai tikslų, kurių įgyvendinimas galėjo pateisinti karinius veiksmus. Nors pradiniam karo etape oficialiai skelbti siekiai lyg ir buvo įgyvendinami, prasidėjus karui ir tęsiantis konfliktui, oficialios pozicijos pradėjo kisti – pradėjo ryškėti galimi nauji, oficialiai neskelbti tikslai, tokie kaip siekis valdyti Irako naftos pramonę, rinkas.

3.1. Irako okupacijos tikslų pagrįstumas - ko siekta ir ką turim?

Pastebėsime, kad iškeltos oficialios priežastys pradėti invaziją į Iraką buvo įvairios bei jų buvo tikrai ne viena ar dvi. Pradėti (kaip šiandien galime pasakyti) vieną svarbiausių XXI amžiaus karų, po kurio sekusi krizė vis dar nesibaigia, reikėjo nemažai įtikinamų priežasčių. Visgi, šiandien gilinantis į faktus ir jų atitikimą realybei, pastebima, kad daugelis jų prasilenkia su tiesa arba atrodo neįtikinami. Siekiant tai patvirtinti, pažvelkime, kokios okupacijos priežastys buvo deklaruojamos.

Štai D. M. Largio darbe *Atskleidžiant Irako karo priežastis: Bušo administracijos žodžiais (Uncovering the Rationales for the War on Iraq: The Words of the Bush Administration)*⁸⁶ yra pateikiama, kad vien tik aukščiausieji JAV valstybės atstovai savo pasisakymuose mini beveik trisdešimt priežasčių pradėti invaziją. O Jungtinių Valstijų Prezidentas įvardina tik dvi pagrindines galimos invazijos į Iraką priežastis. Kaip savo darbe teigia M. Naruzzaman, „2002-ųjų metų spalį po prezidento kalbos Cincinatyje pasidarė aišku, kad Irakas taps kitu taikiniu po Al-Qued'os. <...> Previncinis smūgis bus pagrįstas dvejomis pagrindinėmis priežastimis: ryšių tarp Huseino ir Al-Queda'os ir Irako masinio naikinimo ginklų (toliau MNG) programų vystymu“⁸⁷. Taigi, išskirtos dvi pagrindinės priežastys – pagrindinės teroristinės grupuotės pasaulyje ryšys su Irako lyderiu bei masinio naikinimo ginklas. Džordžas Bušas taip pat savo kalboje primindamas visuomenei apie Sadamo Huseino panaudotą cheminį MNG praeito amžiaus 9–ame dešimtmetyje ir nužudytus tūkstančius šiitų ir kurdų, gana drąsiai konstatavo, jog Irako valstybės lyderis turintis tokio tipo ginklą yra grėsmė ne tik JAV, bet ir visam likusiam pasauliui, kadangi Irako vadovas siekia įsigalėti regione bei grasinti silpnesnėms ir mažesnėms valstybėms.

Taigi, galime pastebėti, kad Irako *MNG turėjimas ir tolesnis programų vystymas* XX amžiaus pabaigoje, pasak Jungtinių Valstijų aukščiausiųjų pareigūnų, tapo pakankamai pagrįsta priežastimi pradėti karą Irake⁸⁸. Visgi, jų „įsitikinimai“ pagrįstumu nebuvo lemtingas žingsnis pradėti invaziją. Tam, visų pirma, reikėjo įtikinti Valstijų ir pasaulinę visuomenę bei Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą (toliau JT ST), kad turima surinkta informacija (t.y. kad 1998 - 2002 metais, kada Irakas neįsileido ST patikros komisijų atlikti tyrimą dėl eksploatuojamų MNG ir jų programų kūrimo, Irakas sukaupe dar daugiau ginklų, vykdė jų gamybą bei vystė kūrimo programas) apie Huseino vadovaujamos valstybės turimus MNG yra tikra ir teisinga. Nors ir buvo surinkta nemažai įrodymų, įtikinti ST ir pasaulio visuomenę nebuvo lengva, kadangi vis dėlto apčiuopiamų MNG nebuvo rasta.

Todėl pradėta MNG temą eskaluoti dvejopai: arba Irakas tikrai neturi MNG ir nekuria jų programų, arba puikiai sugeba nusišlepti juos nuo ST komisijos. Visgi, pirmasis variantas – Irakas neturi MNG – nebuvo naudingas intensyviausiai siekusiems tai įrodyti JAV prezidentui ir jo administracijai. Todėl buvo stengiamasi surinkti kuo daugiau svarių argumentų pateisinti nesėkmingą paiešką tam, kad būtų priimtas sprendimas duoti leidimą veikti Jungtinių Tautų organizacijai. Vienas iš pateiktų argumentų dėl Irako turimo MNG arsenalo buvo tai, kad laikotarpiu, kada inspekcijos buvo neįsileidžiamos, Irakas, visgi, buvo stebimas iš palydovų. JAV valstybės sekretorius Colin'as Powell'as kaip įrodymą JT ST pateikė keletą nuotraukų, kur galima išvelgti Irake sukurtas laikinas MNG saugojimo vietas, taip pat užmaskuotas gabenimo priemones.

⁸⁶ LARGIO, D. M. *Uncovering the Rationales for the War on Iraq: The Words of the Bush Administration* [interaktyvus]. Illinois: College of Liberal Arts and Sciences University of Illinois Urbana-Champaign, 2004 [žiūrėta 2008 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.spcomm.uiuc.edu/salthaus/largio_thesis.pdf>.

⁸⁷ NARUZZAMAN, išnaša 12, p. 246.

⁸⁸ Irako masinio naikinimo ginklų programos. *Krašto apsauga* 5 (33), 2003.

Jis teigė, kad šios nuotraukos rodo, jog Irako vadovas puikiai sugebėjo nuslėpti MNG nuo patikros komisijų. Visgi, vien nuotraukos buvo gana menkas įrodymas pradėti tolimesnius veiksmus. Todėl kiti argumentai buvo pateikiami remiantis Tarptautinės atominės energetikos agentūros (TATENA) ir Jungtinių Tautų Monitoringo, patikros ir inspekcijų komisijos (UNMOVIC) surinktais duomenimis, kada nuo 1991 m. joms suteikus JT rezoliuciją, buvo duotas leidimas Irake vykdyti MNG bei jo gaminimo ir gabenimo paieškas bei kontrolę.

Kaip ir minėta anksčiau, niekas neabejojo, kad Irakas 9-ame dešimtmetyje kare su Iranu turėjo MNG, kadangi jį panaudojus buvo išžudyta masė Sadamo Huseino politikos oponentų kurdų ir šiitų. Visgi, šie realūs patvirtinimai apie MNG disponavimą buvo tik iki 9 - o dešimtmečio pradžios, todėl sakyti, kad po to jis buvo sunaikintas irgi yra nelogiška.

2003 m. UNMOVIC komisijos pirmininkas H. Blix'as pateikė ataskaitas dėl JT ST rezoliucijos Nr. 1441 laikymosi⁸⁹. Čia jis išdėstė surinktus duomenis apie tai, kaip Irakas laikosi nurodymų atsisakyti disponuojamų MNG ir, kokius įrodymus pateikia apie arsenalo sunaikinimą. Ataskaitoje pabrėžiama, kad Irakas duotu laikotarpiu gana sklandžiai vykdė nurodymus sunaikinti turimą masinio naikinimo ginkluotę, tačiau iki galo, visgi, neįvykdo keliamų reikalavimų. Štai I – oje ataskaitoje teigiama, kad 12 tūkst. puslapių Irako valdžios pateikta ataskaita yra daugiausia buvusios ataskaitos duomenų perrašymas, o naujų duomenų, iš kurių galima būtų spręsti apie ginkluotės mažinimą, nepateikta⁹⁰. Šios ataskaitos turinys, net ir neradus realių ginklų disponavimo įrodymų, buvo viena iš svarių priežasčių teigti, kad Irakas nesilaiko susitarimo ir tebeekspluatuoja MNG.

Dar vienas sąmyšį komisijai sukėlęs faktas apie Irake esantį MNG buvo dažnai randamos tuščios pakuotės, mėginiai ar maži kiekiai biologinio ar cheminio ginklo preparatai. Todėl, vėl gi, pradėta mąstyti, ar tai, kas yra randama yra specialiai pakišama komisijoms, kad pastaroji tikėtų, jog Irakas linkęs bendradarbiauti, ar visgi, tai yra įrodymas, kad MNG yra gabenamas iš vienos vietos į kitą, o šie randami likučiai yra tik netyčia palikti pėdsakai.

Taigi, apžvelgiant visus pateiktus (nors ir ne svarius) Irako turimo MNG įrodymus, JAV dalinai pavyko įtikinti pakankamai didelę dalį valstybių ir jų visuomenių šia tiesa, t.y. įtikinti, kad Irakas turi MNG, nėra linkęs į bendradarbiavimą ir yra pakankamai didelė grėsmė pasaulio, o ypačiai Vakarų, valstybėms. Visgi, JAV Prezidento ir jo administracijos pagrindinė klaida siekiant Irako okupacijos, kaip šiandien matome, buvo per didelio dėmesio sukonzentravimas į šią priežastį. Juk, vis dėlto, prasidėjus karui ir tebesitęsiant UNMOVIC ir TATENA komisijų MNG paieškoms, apčiuopiamos ginkluotės nepavyko surasti: „*Nei Prezidentas, nei jo komanda*

⁸⁹ BLIX, H. Ataskaita JT Saugumo Tarybai dėl Irako nusiginklavimo (2003 m. sausio 27 d., vasario 14 d., kovo 7 d.). *Krašto apsauga* 5 (33), 2003.

⁹⁰ BLIX, išnaša 89, p. 29.

*nesugebėjo pateikti įrodymų, jog Irake egzistuoja uždrausti cheminiai ar biologiniai ginklai*⁹¹. Buvo aišku, kad pagrįstų įrodymų, jog Irakas elgiasi neteisėtai nebuvo prieš invaziją, nėra ir šiandien, kada matoma nestabili padėtis okupuotoje valstybėje. Kita vertus, galbūt tie, kurie planavo invaziją nemoka arba nėra pakankamai pasikausę, kad pagrįstai tai įrodytų?.. Klausimas išlieka diskusiniu.

Visgi, kaip šiandieninė situacija rodo, Irako okupacijos viena iš priežasčių – MNG disponavimas ir Irako kaip valstybės buvimas grėsme paprastiesiems piliečiams – buvo gana įtikinama. Kodėl? Turbūt todėl, kad JAV bei pasaulio visuomenė vis dar buvo paveikta Rugsėjo 11 - osios teroristinių išpuolių, o tuo pasinaudojusi tuometinė valdžia tapo populiarūs savo sprendimais, vienas kurių – karo prieš terorizmą paskelbimas.

Pateikus įvairius su MNG susijusius duomenis bei informaciją tada, kai dar buvo jaučiami Rugsėjo 11 - osios padariniai ir nuotaikos, JAV valdžia tikėjosi, kad didžioji dalis pasaulio palaikys JAV pusę ir tai išlaikys gana ilgą laiką. Tačiau, kaip matome šiandien, taip nenutiko. Karo ir po jo sekusios krizės metu, nepateikus realių okupacijai keltų priežasčių įrodymo, vis labiau pradėjo reikštis karo kritikai, kurie nagrinėjo / įrodinėjo karo teisėtumo nebuvimą ir tikslų neatitikimą.

Visgi, dar viena priežastis, dėl kurios JAV ir sąjungininkai galėjo įrodyti okupacijos teisėtumą, buvo *Sadamo Huseino, kaip Irako vadovo, ryšių su viena pagrindinių teroristinių grupuočių Al Queda įrodymas.*

Kaip žinia, po 2001 m. Rugsėjo 11 - osios teroristinių aktų Jungtinėse Valstijose tragedijos, nusinešusios daugiau nei 3000 gyvybių, JAV ir pasaulis buvo sukrėstas. Matydamas, kokią įtaką daro teroristiniai išpuoliai paprastam piliečiui, JAV prezidentas su savo administracija nedelsiant paskelbė karą terorizmui. Taip buvo žengtas strateginis žingsnis siekiant ne tik JAV visuomenės palankumo, bet, tuo pačiu, buvo priežastis suvienyti pasaulio valstybes bendrai kovai. Didžioji dauguma reiškė užuojautą JAV ir tuo pačiu pritarė nuomonei, kad terorizmas yra grėsmė viso pasaulio bendruomenei. Toks daugelio valstybių bešališkas pritarimas politiniam žingsniui neutralizuoti grėsmę JAV politiniam elitui buvo palankus ir, galima sakyti, naudingas siekiant įgyvendinti užsibrėžtą užsienio politiką Vidurio Rytų atžvilgiu.

Taigi, praėjus vos keliems mėnesiams po teroristinių išpuolių Niujorke ir Vašingtone, buvo išiveržta į Afganistaną, o jau kitais metais prasidėjo minčių bei idėjų eskalavimas užpulti Iraką. Štai jau 2002 m. spalį Dž. Bušas kalbėdamas apie MNG, kaip vieną iš priežasčių pradėti karą su Iraku, paminėjo ir teroristinių grupuočių sąryšį su šios valstybės vadovu Sadamu Huseinu. Teigti, kad JAV Prezidentas buvo įsitikinęs ryšio tarp Al Queda ir Irako egzistavimu negalime, tačiau tai, kad Dž. Bušas siekė tuo įtikinti visuomenę, patvirtina jo paties žodžiai: „*Daugelį metų Irakas buvo saugus stogas teroristams <...> Ir mes žinome, kad ši valstybė tęsia teroristinių grupuočių*

⁹¹ NARUZZAMAN, išnaša 12, p. 246.

finansavimą ir paramą joms, o jos siekia paminti taiką Vidurio Rytuose. Taip pat žinome, kad Irakas ir Al Queda bendru priešu pripažįsta Jungtines Valstijas. Teroristai, mums pradėjus karą Afganistane, iš ten pabėgo ir persikėlė į Iraką. <...> Taip pat yra faktų, įrodančių, kad Al-Queda grupuotės nariai Irake yra apmokomi teroro meno: gamina sprogmenis, mirtinas dujas ir nuodus. O Irako lyderis Sadamas Huseinas sveikino Rugsėjo 11 - osios teroristinius aktus“⁹². Taip pat pastebima, kad JAV žiniasklaidoje pasirodė straipsnių susijusių su tariamais įrodymais apie Irako teikiamą pagalbą teroristams, Irako piliečių ir Al Queda organizacijos narių susitikimus bei rezgamus planus⁹³. Visgi, tiek JAV Prezidento pasisakymai, tiek intriguojanti informacija žiniasklaidoje, tiek vėliau vis labiau eskaluojama tema apie Huseino polinkį į žiaurumą ir 9 - o dešimtmečio išpuolius prieš šiitus ir kurdus, buvo gana migloti Irako ir Al Quedos ryšių įrodymai. Tai daugiau, šiandien turbūt jau galime sakyti, buvo siekis paveikti visuomenę.

Taigi, tęsiantis Irako karui kuo toliau, tuo labiau tapo aišku, kad stabilizuoti situaciją ir įvesti tokią tvarką, kokios siekta ir deklaruota prieš okupaciją, nebus taip lengva. Pagrindinė to priežastis buvo vis didėjantis teroristinių išpuolių skaičius pačiame konflikto regione. Žvelgiant į atliktus tyrimus, galime pastebėti, kad 2000 – 2006 m. pasaulyje buvo įvykdyta beveik 15 tūkstančių teroristinių išpuolių, o t.y. beveik 2000 per vienerius metus ir beveik 6 išpuoliai per dieną. Reikia pažymėti ir tai, kad didžioji dauguma jų buvo įvykdyta būtent Irake, t.y. daugiau nei 650 išpuolių per metus. Palyginti su prieškarine situacija - 1968 – 2000 m. - pasaulyje statistiškai per metus buvo įvykdyta tik vos daugiau nei 300 išpuolių, tame tarpe Irake tik vos daugiau nei 2 teroristiniai išpuoliai per metus⁹⁴. Taigi, kaip rodo statistika, tada, kai buvo paskelbtas karas terorizmui ir pradėta kova prieš šį „reiškinį“, Irake teroristų įvykdytų aktų padidėjo daugiau nei 300 kartų. Visgi, to negalime sieti su tuo, kad terorizmo pasireiškimo atvejų bendrai padidėjo visame pasaulyje, kadangi jame terorizmo aktų padidėjo tik 6 kartus. Taip pat turėtume prisiminti, kad paskelbus ir pradėjus karą prieš terorizmą, žiaurūs aktai buvo įvykdyti tiek Didžiojoje Britanijoje, tiek Ispanijoje. Taigi, kaip galime spręsti iš statistinių duomenų, vykdoma kova prieš teroristus nėjo ir vis dar neina teigiama linkme. Matant tokią nestabilią situaciją, kyla klausimas, kur slypi to šaknys? Atsakymas galėtų būti siejamas su karui Irake keltų tikslų pagrįstumu. Kaip ir MNG paieškos, taip ir karo prieš terorizmą Irake priežastys nebuvo visiškai pagrįstos arba tinkamai neįvertintos. Kaip žinia, pradėjus karą Vidurio Rytuose, buvo priešpastatytos dvi skirtingos kultūros – Vakarai ir musulmoniškas pasaulis⁹⁵. Todėl išvengti pasekmių tokio susidūrimo atveju nebuvo įmanoma, jau

⁹² NARUZZAMAN, išnaša 12, p. 246.

⁹³ REYNOLDS, Paul. Analysis: Iraq and al-Qaeda [interaktyvus]. 2002 m. spalio 28 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2284123.stm>>.

⁹⁴ Terrorism statistics 2000-2006: Incidences by country [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nationmaster.com/graph/ter_ter_act_200_inc-terrorist-acts-2000-2006-incidences>.

⁹⁵ Plačiau apie islamo ir krikščioniškosios tradicijos susidūrimą: Arab vs. Jew: The Conflict Started Over 4000 Years Ago! Genesis [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://howtogoheaven.org/documents/Arab_vs_Jew.pdf>.

vien žinant to priešistorę, t.y. viduramžių laikus, kada Kryžių karuose užsimezgė krikščioniškojo ir Islamo pasaulio abipusė neapykanta. Tai patvirtina Al Queda lyderio Osam'os Bin Laden'o⁹⁶, Abu Musab al-Zarhawi, Aymano Al-Zawahiri kalbos, kuriose pabrėžiama šių dviejų kultūrų priešprieša.

Kita vertus, JAV pradėjus diplomatinis dialogus su Kuveitu, Saudo Arabija bei stipriai remiant Izraelio kovą su palestiniečiais, islamo religijos išpažinėjų neapykanta bei nepasitenkinimas nuolat augo. To pasekmė - terorizmo aktai, kaip teigia patys teroristinių organizacijų lyderiai, buvo atpildas krikščioniškajam pasauliui, o ypač JAV, kuri (musulmonų požiūriu) siekė skaldyti Islamišką pasaulį, nors Vakarų požiūriu aspektu, pvz. Kuveito išlaisvinimas, buvo tik politinis žingsnis siekti taikos regione. Iš to, galime daryti išvadą, kad dar viena nesėkmingo karo prieš terorizmą priežastis, didėjanti nestabili situacija regione yra skirtingas požiūris (sąlygotas istorinio palikimo) ir mąstymas, tų pačių procesų vertinimas ir suvokimas per savo kultūros prizmę.

Šiuo atveju, galima teigti, kad karo prieš terorizmą politika yra suvokiama per Vakarų kultūros prizmę. Todėl sprendžiant kovos su terorizmu bei demokratijos įvedimo klausimus musulmonų pasaulyje, reikėtų pirmiausia atsakyti į klausimą, ar ten, kur tai bandoma padaryti, iš vis to reikia? Kaip yra žinoma, demokratija niekada nebuvo įvesta Irake, valstybės piliečiai niekada nedalyvavo politiniame valstybės gyvenime ir buvo eliminuoti iš politinių sprendimų priėmimo proceso, jie daug amžių buvo valdomi vieno vadovo. Taigi, demokratija jiems yra svetima. O ką mes matome šiandien Irake? O gi, JAV ir sąjungininkus siekiančius kuo greičiau suformuoti šalyje Vakarų pasaulio valdymo modelį. Be abejo, galime sutikti, kad daugelis Irako piliečių laukė, kada bus išvaduoti iš despoto Sadamo Huseino rankų, kuris savo valdymo laikotarpiu engė tiek šiitus, tiek kurdus ir negerbė žmogaus teisių. Kita vertus, Huseinas neatitiko ir musulmoniškojo dievobaimingo vadovo ir Dievo vietininko apibūdinimo. Tačiau šie požymiai dar neįrodo, kad irakiečiai laukė, kada sąjungininkų karinės pajėgos su JAV kariuomene priešakyje atneš ir įdiegs demokratijos pagrindus jų šalyje. Visų pirma dėl to, kad jiems tai buvo svetima ir skyrėsi nuo musulmoniško gyvenimo standarto. Todėl dauguma jų tikėjosi, kad pašalinus valstybės vadovą, JAV ir sąjungininkai paliks valstybę pačiai tvarkytis pasikeitusioje situacijoje. Bet platus įvairių teroristinių ekstremistų grupuočių tinklas teroristiniais išpuoliais keitė konflikto vyksmą - lėtino karo procesą ir karinės pajėgos Irake privalėjo pasilikti, kadangi nebuvo įgyvendinti siektini tikslai. To pasekmė – irakiečių nuomonė konflikto atžvilgiu pradėjo kisti. T.y. teroristinėms grupuotėms pavyko įtikinti Irako visuomenę, kad JAV ir sąjungininkų karinėms pajėgoms liekant šalyje yra siekiama kitokių tikslų nei buvo deklaruota. Vakarų, o tiksliau JAV, siekis įsigalėti regione dėl materialinės naudos regione, t.y. naftos ir gamtos išteklių, kuo toliau, tuo labiau įsigalėjo visuomenės sąmonėje.

⁹⁶ *Osama bin Laden Speaks. Selected Statements prior to September 11, 2001* [interaktyvus]. 2003 m. vasario 11 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.niu.edu/phil/~kapitan/Bin%20Laden%20Speaks.html>>.

Nesėkmė įgyvendinant karo pradžioje keltus tikslus buvo įtakota keletu faktorių: JAV aktyvumas pašalinus Irako lyderį buvo menkas; nebuvo įvertinti siektinos politikos Irake įgyvendinimo metodai; partizaninio karo galimybė nebuvo numatyta ir pasverta. Visa tai lėmė, kad besikeičianti konflikto sprendimo politika paveikė ne tik irakiečius, bet vis labiau ir stipriau pradėjo reikštis karo priešininkų ir kritikų pasisakymuose. Taigi, nepavykus įgyvendinti deklaruotų okupacijai tikslų karo pradžioje, situacija tapo įtempta. Kritika ir kaltinimai siekiant įgyvendinti nedeklaruotus tikslus tik aštrino situaciją. Visgi, gilinantis, kyla klausimas, galbūt tikrai JAV politinė valdžia, būdama lyderio pozicijoje, siekė priartėti ir užgrobti Irako naftos atsargas, o MNG bei karas prieš terorizmą buvo tik palankios priežastys nukreipti visuomenės dėmesį nuo užslėptų tikslų įgyvendinimo. Ar šis požiūris pagrįstas, ar visgi yra kritikų ir karo oponentų sukurtas mitas bus bandoma išsiaiškinti sekančioje dalyje.

3.2. Užslėpti JAV ketinimai Irake – tiesa ar mitas?

Irako okupacijos priešininkai, pastebėję jiems palankią terpę – JAV ir sąjungininkų karinių pajėgų nesėkmės įgyvendinant oficialiai deklaruotus tikslus – pradėjo reikšti kritiką, jog intervencija yra nepagrįsta ir JAV valdžios užslėpti siekiai yra viena pagrindinių priežasčių išgalint nestabilumui regione. Jungtinių Valstijų Prezidentas ir jo administracija buvo vis dažniau minimi kaip siekiantys pasaulinės įtakos, o JAV inicijuodamos karą Irake pateikė nepagrįstas priežastis ir tuo į karą įtraukė daug pasaulio šalių. Subūrus gana didelę koaliciją, lengviau pasiektas ir JT ST pritarimas karui. Jungtinių Valstijų kaip pasaulinės hegemonijos įvaizdis nagrinėjamas tokių mokslininkų, kaip R. E. Rupp⁹⁷, Z. Brzezinski⁹⁸, S. Soederberg⁹⁹ bei daugelio kitų. Jie savo darbuose teigė, kad JAV yra intensyviai siekianti dominavimo ir pasaulio hegemonijos vardo. Visgi, apie Irako karo tikslų pagrįstumą jie nenagrinėjo.

Iš aukščiau išvardintų darbų teiginių bei bendro JAV įvaizdžio tarptautinėje aplinkoje, negalima paneigti atvejo, kad Jungtinės Valstijos vis dėlto galėjo inicijuoti Irako okupaciją vien tik savo savanaudiškiems tikslams įgyvendinti. Kaip tikėtinos užslėptos intervencijos į Iraką priežastys yra minimas JAV valdžios siekis laisvai prieiti prie naftos bei išgalėti Vidurio Rytų regione. Kaip teigiama raporte dėl *Strateginės energetikos politikos iššūkių 21-ame amžiuje*, JAV yra įkalinta energetikos atžvilgiu. T.y Irakas su S. Huseinu priešakyje įtakoja naftos tiekimą pasauliui ir kelia grėsmę siekiant kontroliuoti naftos eksportavimą. Dėl šios priežasties JAV kyla pavojus netekti

⁹⁷ RUPP, R. E. An Alliance in Name Only: NATO and Iraq. In RUPP, R. E. *NATO after 9/11: An Alliance in Continuing Decline*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.

⁹⁸ BRZEZINSKI, Z. The Dilemmas of Hegemonic Democracy. In BRZEZINSKI, Z. *The Choice: Global Domination or global Leadership*, New York: Basic Books, 2005.

⁹⁹ SOEDERBERG, S. The War on Terrorism and American empire: emerging development agendas. In *The War on Terrorism and the American „Empire“ after the Cold War*. Sudarė A. COLAS ir R. SAULL. London: Routledge, 2006.

laisvo priėjimo prie šios pasaulio „variklio“ tapusios įtakos sferos, ko pasekoje JAV turi reaguoti į grėsmę ir ieškoti būdų naftos valdymą perimti į savo rankas¹⁰⁰. Taigi, esant tokiems faktams, galima teigti, kad Irako okupacija galėjo būti paremta vien tik jaučiant energetinių resursų trūkumą. Taip pat galima teigti, kad JAV gali labai nesudėtingai paversti kuro išteklių klausimus nacionalinio saugumo klausimu. Ne veltui S. Huseinas „tampė“ naftotiekio virvutę, nes žinojo, kad viena silpniausių JAV ekonomikos vietų yra kuro pervartojimas ir savų išteklių trūkumas. Atsisakymas tiekti kūrą, galėjo būti įvardintas kaip grasinimas ir grėsmė Amerikos nacionaliniam saugumui, kadangi gali sukelti ekonominę krizę ir visuotinę paniką. Kita vertus, žvelgiant į kitą naftos tiekimo šaltinį – Lotynų Ameriką – pastebima, kad ir jis nėra ilgalaikis. Todėl, kaip rodo statistiniai duomenys, jau „2025 m. apie 75 % energijos žaliavų turėtų būti importuojama iš Vidurio ir Artimųjų Rytų regiono“¹⁰¹. Dar vienas faktorius, lemiantis JAV susimąstyti dėl naftos, yra vis didėjanti Kinijos pramonė. Taigi, nenuostabu, kad ketinimai būti lyderiu naftos pramonėje galėjo būti lemtingi priimant sprendimus užsienio politikos klausimais.

Dar vienas tyrinėtojas, kuris savo darbe mini Jungtinių Valstijų naftos stygių, yra M. Renner¹⁰². Jo darbe nėra pateikiamas vienašališkas požiūris dėl JAV galimos intervencijos į Iraką dėl šio pagrindinio tikslo, tačiau čia autorius pateikdamas statistinius duomenis bei įvairių pasaulinių biurų analizes, duoda pagrindą susimąstyti apie tikėtinus JAV slaptus ketinimus okupuojant Iraką. Kitas faktorius leidžiantis pradėti diskusiją dėl Jungtinių Valstijų aukščiausiosios valdžios ketinimų įsigalėti naftos turinčiame regione – siekis išlaikyti energetinių resursų kainą surištą su JAV doleriu ir neleisti jos susieti su vis stiprėjančiu euru. Į šį atvejį gilinasi P.D. Scott¹⁰³ ir pastebėjo, kad jei vieta būtų užleista kitai valiutai, JAV neišvengiamai susidurtų su pabrangusiomis naftos kainomis.

Atliktos statistinės analizės ir šiandieninė JAV situacija rodo, kad galinga pasaulio valstybė greitai turėtų pajusti energetinių resursų stygių. Kita vertus, teigti, kad intervencija į Iraką galėjo būti inicijuota dėl šios priežasties, trukdo 1991 metų situacija, kada JAV galėjo gana lengvai okupuoti Iraką, kai po Kuveito okupacijos Jungtinių Valstijų pajėgos buvo sustabdytos ties Irako valstybės riba. Kaip teigia tuometinis JAV Prezidentas Dž. Bušas vyresnysis, vežtis į Iraką buvo atsisakyta dėl siekio išlaikyti Vidurio Rytų regiono stabilumą: „*Siekdami eliminuoti Huseiną ir okupuoti Iraką, JAV būtų įvedusios sumaištį, ko pasekmė – didžiulis kiekis auksų ir nedidelė politinė*

¹⁰⁰ SCOTT, P. D. *Bush's deep reasons for War on Iraq: Oil, Petrodollars and the OPEC EURO question* [interaktyvus]. 2003 m. gegužės 27 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://socrates.berkeley.edu/~pdscott/iraq.html>>.

¹⁰¹ GNESOTTO, N.; ir GREVI G. *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025?*. Paris: Institute for Security Studies, 2006. p. 31-53.

¹⁰² RENNER, M., *Washington's War on Iraq is the Lynchpin to Controlling Persian Gulf Oil* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.corpwatch.org/article.php?id=5529>>.

¹⁰³ SCOTT, išnaša 100.

*nauda*¹⁰⁴. Kita priežastis, dėl kurios Irakas nebuvo užimtas ir amerikiečių karinės pajėgos nežygiavo į Bagdadą, buvo ta, kad toks ketinimas išankstiniuose oficialiuose karo tiksluose nebuvo įvardintas. Bušas vyresnysis teigė, kad jis įvykdė tai, ką buvo užsibrėžęs ir Bagdadas nebuvo jo tikslas. Visgi sunku patikėti, kad JAV valdžia apie senkančius energetinius išteklius pradėjo svarstyti tik po teroristinių išpuolių Vašingtone ir Niujorke. Kita vertus, įvertinant šiandieninius tarptautinės politikos kriterijus, grobikiški ir savanaudiški JAV tikslai tarptautinės aplinkos nebūtų įvertinti teigiamai. Todėl logiška manyti, kad JAV prezidentas ir jo administracija laukė palankios tam progos. Rusėjo 11 - osios išpuoliai ir padidėjęs teroristinių aktų skaičius buvo tam palankūs. T.y. siekiant pagrįstai įsiveržti į Iraką ir išlikti teisia bei teisinga tarptautinės arenos akyse, inicijuotas karas prieš terorizmą buvo pakankamai sviri priežastis deklaruojant okupacijos tikslus.

Vėl gi, suabejoti JAV aukščiausiųjų grobikiškais tikslais duoda pagrindą ir JAV nuolatinių pajėgų dislokavimas Saudo Arabijoje, Persijos įlankos regione bei Turkijoje. Šis faktas dalinai įrodo, kad Vidurio ir Artimųjų Rytų regionas buvo jau seniai svarbus Vakarams, o ypač JAV. Žvelgiant į šiandieninę nestabilią situaciją Irake bei aiškios vizijos, įvedant tvarką regione, neturėjimas, leidžia daryti prielaidą, kad susidariusia palankia situacija Irako okupacijai buvo skubiai naudojama, ko pasekoje siekis valdyti naftą galėjo tapti užslėptu, bet vienu pagrindiniu faktoriumi lėmusiu apsisprendimą įeiti į Iraką.

Akivaizdu, kad JAV aukščiausieji visada turėjo interesų Vidurio ir Artimuosiuose Rytuose. Tą įrodo Kuveito atvejis, siekis gerinti santykius su regiono šalimis (tame tarpe Saudo Arabija) bei nuolatinė karių dislokacija. O regiono ar atskiros valstybės jame nestabilumas dar nesuteikia pagrindo kėsintis įvesti tvarką. Juk daugelyje pasaulio kraštų konfliktai vyksta, o nesusilaukia nei Vakarų valstybių lyderių dėmesio, nei JAV aukščiausiųjų susirūpinimo. Todėl pastarasis teiginys ir aukščiau aptarti faktai, leidžia tikėti, kad Irako okupacijos deklaruoti tikslai nebuvo vieninteliai lemtingi faktoriai JAV apsisprendime. Visgi nelogiška manyti, kad be Irako despotiško vadovo pašalinimo, terorizmo grėsmės sumažinimo bei irakiečių palankumo užsitikinimo, JAV piliečių ir pasaulinės visuomenės palaikymo, būtų pavykę lengvai prieiti prie „aukso gyslų“.

Todėl galime teigti, kad nors ir Irakas buvo puolamas turint slaptų ketinimų, visgi situacijos gerinimas šioje valstybėje įėjo į planus, tik būdai tą pasiekti nepastebėti, visgi, buvo pasirinkti netinkami arba pastarieji iki galo nebuvo išnaudoti. Kadangi toks lygis nebuvo pasiektas, nenuostabu, kad dominavimas regione, kaip matome šiandien, tik žlunga.

Tuo pačiu, nesuklysimė pasakę, kad iniciatyviausiai Irako okupaciją palaikę JAV valdžios atstovai – JAV Prezidentas ir jo administracija – karą planavo ir siekė įgyvendinti užsibrėžtu slaptus tikslus be Jungtinių Valstijų visuomenės žinios. Tam, kad karui būtų pritarta, ekonominės priežastys

¹⁰⁴ BUSH, DŽ. (SJ.); ir SCOWCROFT, B., *Why We Didn't Remove Saddam* [interaktyvus]. *Time*, 1998 m. kovo 2d. [žiūrėta 2008 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.thememoryhole.org/mil/bushsr-iraq.htm>>.

butų buvusios kliūtimi JAV Parlamento rūmų atstovams priimant palankų sprendimą. Taigi, tariamas Irako MNG turėjimas, teroristinių grupuočių veikimas šioje šalyje bei tuo metu išlikę ypatingai įtakingi Rugsėjo 11 – osios prisiminimai (ko pasekoje JAV prezidento vykdoma užsienio politika buvo palaikoma visuomenės) buvo lemtingi Kongresui priimant sprendimą leisti JAV prezidentui panaudoti karines pajėgas.

Nors ir šiandien JAV aukščiausieji politinio elito atstovai tvirtina, kad Irako karas neturėjo jokių slaptų ketinimų ir, kad lengviau būtų buvę susitarti su pačiu Irako vadovu¹⁰⁵, visgi, M.D. Largio darbe pateikti teiginiai apie JAV pareigūnų netiesiogiai išreikštas mintis dėl slaptų ketinimų¹⁰⁶, dar kartą patvirtina, kad JAV užslėpti ekonominiai tikslai galėjo būti realios to priežastys. Nors negalime teigti, kad šis siekis buvo vienintelis ir pagrindinis, visgi nesuklysimė pasakę, kad buvo rimtas pagrindas inicijuoti karą, ko pasekmę šiandien matome – vis dar nestabilią situaciją regione.

Visgi, kaip tam buvo gautas visuomenės pritarimas? Juk visuomenės nuomonė (ne tik viduje valstybės) daugumoje atvejų vis dėlto yra legitimumo pagrindas valstybinių sprendimų įgyvendinimui užsienio politikoje? Pirmoje ir antroje darbo dalyse prieitos išvados suponuoja atsakymą, kad žiniasklaida, dar prieš pradėdant veiksmus Irake, karo metu ir po jo, buvo vienas pagrindinių JAV Prezidento ir administracijos užslėptų tikslų įgyvendinimo ir sprendimų priėmimo įrankių siekiant visuomenės pritarimo. Bet kaip tas įrankis Irako atveju buvo naudojamas JAV aukščiausiuju? Aišku viena, kad žiniasklaidos svarba ir vaidmuo „Irako politikos“ sprendimų priėmimo atžvilgiu JAV neabejotini. Tačiau, kokį vaidmenį pastaroji užėmė formuojant užsienio politikos klausimus susijusius su Iraku? Lemiamą, įtakojančią, o gal ji buvo / yra tik „lėlė“ JAV politinio elito rankose, kurios dėka yra perteikiama norima / siektina „realybė“ piliečiams ir tarptautinei visuomenei.

3.3. Žiniasklaidos vaidmuo JAV užsienio politikos formavimo procese „Irako politikos“ atžvilgiu

Žiūrint į įvairaus pobūdžio visuomenės informavimo priemonių paplitimo ir populiarumo kriterijus, Jungtinės Valstijos yra pripažįstamos esančios viena iš pirmaujančių šalių pasaulyje šioje srityje¹⁰⁷. Todėl neabejotina, kad žiniasklaidos svarba šioje šalyje pasireiškia tiek politiniame, tiek ekonominiame, tiek kultūriniame gyvenime bei jų procesuose. Pastebima, kad žiniasklaidos įtaka užsienio politikai bei jos formuotojams yra pabrėžtinai svarbi dėl keleto priežasčių. T.y.

¹⁰⁵ SCOTT, išnaša 100.

¹⁰⁶ LARGIO, išnaša 86.

¹⁰⁷ *Internet World Stats. Usage and Population Statistics* [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 27d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.internetworldstats.com/stats14.htm>>.

žiniasklaida padeda klausimui tapti aktualiu ir taip būti įtrauktam į užsienio politikos darbotvarkę, be to esant keletui pasirinkimų, žiniasklaida „padeda“ pasirinkti aktualiausią sprendimą. Visuomenės informavimo priemonės (kaip ir buvo minėta pirmame skyriuje) tarsi suveda, padeda palaikyti ryšį tarp užsienio politikos formuotojų (kurie nori įgyvendinti jiems rūpimus užsienio politikos klausimus) ir piliečių (kuriems svarbu, kad užsienio politika būtų vedama teisinga linkme bei, kurių nuomonė tarsi tampa legitimumo suteikimas vykdomai užsienio politikai). Taigi, galime sakyti, kad žiniasklaida ir jos veikimas užsienio politikos formavime yra esminis faktorius demokratinėje šalyje tokioje kaip JAV.

Išanalizavus sąveiką bendrai tarp užsienio politikos klausimų formavimo ir visuomenės informavimo kanalų JAV, bei išsiaiškinus, kaip žiniasklaida veikia sprendimų priėmimo procesą užsienio politikoje, bus lengviau nustatyti koku būdu tai pasireiškia JAV aukščiausiųjų formuojamos Irako politikos atžvilgiu. Čia gilinamasi į galimus tris J. M. McCormick¹⁰⁸ nagrinėjamus modelius, kurie yra apibrėžiami žvelgiant į tai, kokį subjektiškumo laipsnį užsienio politikos formavimo procese įgyja žiniasklaida. Čia, analizuojant Irako atvejį, visuomenės informavimo kanalų subjektiškumas yra vertinamas per jų galėjimą nepriklausomai nuo oficialiai pateikiamos JAV politinio elito nuomonės formuoti viešą konstrukta apie situaciją Irake bei tuo pačiu tuo daryti įtaką sprendimų priėmimui.

Kaip teigia J. M. McCormick, galima išskirti šiuos modelius:

1. žiniasklaida yra nepriklausomas subjektas užsienio politikos formavimo procese;¹⁰⁹
2. žiniasklaida - priklausomas subjektas;¹¹⁰
3. žiniasklaida ir valstybės valdžia išnaudoja viena kitą, o tiksliau žiniasklaidos priklausomybė nuo pateikiamų konstruktų kinta.¹¹¹

Remiantis McCormick žiniasklaidos modeliais bei nustatant, kuris jų yra būdingas, galima pateikti tam tikras išvadas apie žiniasklaidos poveikį užsienio politikai. T.y. kada žiniasklaida yra *nepriklausoma*, ji įgauna subjektiškumo laisvę pasirinkti kryptį kaip įtakoti užsienio politiką – palaikyti oficialią poziciją ar visgi pereiti prie kritiško tono. Esant *priklausomam modeliui*, žiniasklaidos subjektiškumas tampa ribotu užsienio politikos formavime – jai belieka palaikyti

¹⁰⁸ McCORMICK, išnaša 13.

¹⁰⁹ Žiniasklaida kaip nepriklausomas kintamasis užsienio politikos procese ypatingai ryškiai pastebimas esant *CNN efektui*. Patarasis pasireiškia tuo, kad tam tikras *tet a tet* klausimas žiniasklaidos dėka pakliūna į užsienio politikos institucinę dienotvarkę. Tokie *CNN efekto* pavyzdžiai pasireiškė tada, kada visuomenės informavimo kanalai rodydami tokius sukrečiančius vaizdus kaip prievartinius aktus ar žmogaus teisių pažeidinėjimo atvejus, paragino Jungtinių Valstijų užsienio politikos priėmėjus vykdyti humanitarines intervencijas Bosnijoje ar Somalyje.

Apie tai plačiau: JAKOBSEN, P.V. National Interest, Humanitarianism or CNN: What Triggers UN Peace Enforcement after the Cold War? *Journal of Peace Research*. Vol. 33 (2), 1996, p. 205-215.

¹¹⁰ Visuomenės informavimo kanalų kontroliavimo idėja atsirado, galima sakyti, iškart po Vietnamo karo, kuriame žiniasklaida buvo lemiamas veiksnys išvedant JAV karines pajėgas iš regiono. Tada žiniasklaida per daug tiesmukiškai ir tiesiogiai atspindėjo įvykius Vietname, todėl buvo tarsi pašalinta iš užsienio politikos formavimo proceso 1983 m Grenadoje bei 1989 m. Panamoje.

¹¹¹ McCORMICK, išnaša 13, p. 501.

oficialių šaltinių pateikiamus konstruktus. Bet štai veikiant *abipusio išnaudojimo* modeliui, žiniasklaidos veiksnys užsienio politikos formavime tampa nepastovus ir priklauso jau nuo kiekvienos pusės išskaičiavimų, t.y. ar naudinga palaikyti oficialią poziciją, ar ne.

Analizuojant JAV užsienio politikos formavimo Irako atžvilgiu atvejį, vieno iš aukščiau aptartų modelių nustatymas padės išsiaiškinti, kuris iš jų būdingiausias JAV vykdomos užsienio politikos Irako atveju. Čia konkretūs žiniasklaidos leidiniai nėra analizuojami – koncentruojamasi tik ties bendrais JAV žiniasklaidos funkcionavimo principais.¹¹²

Žvelgiant giliau į Jungtinių Valstijų žiniasklaidą „Irako politikos“ atžvilgiu, galima pastebėti keletą svarbiausių bruožų, būdingų užsienio politikos formuotojų ir visuomenės informavimo kanalų sąveikai. Tai, pirmiausia - objekto kontrolė, antra - žiniasklaidos subjektiškumo ribojimas per patikimų šaltinių kūrimą, trečia - nepasitenkinimas žiniasklaidos šališkumu bei tendencingumu.

Žiniasklaidos *objekto kontrolė* apibrėžiama kaip oficialių valstybės atstovų - sprendimų priėmėjų (prezidento, jo administracijos ir karinės vadovybės) - veiksmai, nukreipti kontroliuoti informacijos kanalus, išeinančius iš žiniasklaidos susidomėjimo objekto – Irako. Pažymėtina, kad vykdant tokio pobūdžio kontrolę, iš esmės yra valdoma visa informacija, patenkanti į visuomenės informavimo priemonių kanalus, iš kurių – tiesiogiai į visuomenę.

Kaip pastebima, Irako politikos formavimo atžvilgiu, vienu svarbiausiu JAV prezidento ir jo administracijai objekto kontrolės priemonių tapo *žurnalistų inkorporavimas į karinių pajėgų sudėtį*¹¹³, kuriems buvo sudarytos „palankesnės“ sąlygos veikti Irake. Šis tikslas buvo pradėtas įgyvendinti dar prieš pradėdant karinius veiksmus. Buvo organizuojamas parengiamasis etapas – žurnalistai buvo apmokomi Kuveite esančiose karinėse bazėse¹¹⁴. Apmokytų žurnalistų skaičius buvo net per šešis šimtus¹¹⁵. Žurnalistų inkorporavimas į karinių pajėgų sudėtį buvo ypatingai aktualus pirmajame Irako okupacijos etape – prasidėjus aktyviam kariniam veiksmui ir iškart po to. Tokio pobūdžio politika siekiant žurnalistus kuo labiau priartinti prie pačių karinių pajėgų atstovų darė nemažą įtaką formuojant žurnalistų pažiūras ir savimone. Kartu su kariuomenės padaliniais „žengiantis“ žurnalistas tapo tarsi komandos nariu, todėl siekis būti objektyviu buvo numalšintas, o noras rašyti neigiamai – nuslopintas pačių žiniasklaidos atstovų. Negalima paneigti ir to, kad tarp reporterių ir karių atsirado glaudus ryšys, ko pasekmė - visuomenei žinias ir svarbiausias naujienas pateikiantis žurnalistas pradėjo pats atrinkinėti informaciją. Kita vertus, vienas iš motyvų,

¹¹² Pastebima, kad visuomenės informavimo priemonių JAV formuojamas žinių modelis pirminėje Irako politikos formavimo fazėje, t.y. ikikariniame etape, kare bei po jo buvo ganėtinai vieningas – buvo palaikomi prezidento ir jo administracijos konstruktai užsienio politikos atžvilgiu. Tačiau prasidėjus Irako, kaip valstybės atstatymo etapui, vaizdas plaukiantis iš žiniasklaidos buvo besikeičiantis nuo palaikymo iki vykdomos politikos neatitikimo tono. Didžiausio palaikymo Irako politikos atžvilgiu susilaukiama iš *CNN, FOX, NBC, Wall Street Journal Weekly Standard, Washington Post*. Neutralesni: *New York Times* bei *Newsweek*.

¹¹³ Angliškai vadinami *Embedded reporters*.

¹¹⁴ KAPLAN, R. D. The Media and the Military. *Atlantic Monthly*. November, 2004, Vol. 294, Issue 4.

¹¹⁵ *Embedded Reporters: What Are Americans Getting?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.journalism.org/resources/research/reports/war/embed/default.asp>>.

išeinančių iš oficialių JAV šaltinių, buvo tas, kad siekiant išlaikyti nacionalinio saugumo politiką slaptai, operacijų slaptumą ir karių saugumą jose, visa inkorporuotų žurnalistų parengta informacija privalėjo praeiti kariuomenės vadovybės filtrą¹¹⁶. Be abejo, nepriklausomų žurnalistų siekiančių išlikti nepaliestais oficialių šaltinių cenzūros buvo, tačiau tik keli, todėl pagrindinis žinių srautas plaukė iš integruotų į karines pajėgas reporterių. Kita vertus, siekiant nušviesti konfliktą, reikėjo būti įvykių centre, o tai privertė žurnalistus bendradarbiauti su kariuomenės „aukščiausiais“, nes tik taip buvo galima gauti aktualiausią ir autentišką informaciją.

Taip pat buvo naudojamas ir kitas žiniasklaidos objekto – iš Irako išeinančios informacijos – kontrolės būdas. Čia turima omenyje pradinėje konflikto fazėje išleistas Jungtinių Valstijų Valstybės ir Gynybos departamento taisyklės, kuriose yra apibrėžiamas karių ir žiniasklaidos atstovų bendravimas ir bendradarbiavimas. Apibrėžta baudžiamoji atsakomybė bei įvairaus pobūdžio bendravimo limitai kariams stipriai apribojo realios informacijos patekimą iš artimiausių šaltinių. Pabrėžtina ir tai, kad pasauliniame tinkle paplitus JAV kariškių, kariavusių ar dalyvavusių Irako konflikto sprendimo procese, dienoraščiams¹¹⁷, JAV Valstybės ir Gynybos departamentas griežtai uždraudė jų paviešinimą, motyvuodami tuo, kad žiniasklaidos priemonės tuo naudojasi kaip pirmine informacija paviešinant tam tikrus faktus¹¹⁸. Galima teigti, kad panaudojant visuomenės informavimo priemonių objekto – iš Irako išeinančios informacijos - kontrolę jau pirminiame žinių rinkimo, kaupimo bei pateikimo etape buvo naudojama informacijos srauto kontrolė, kas galima sakyti suvaidino nemažą vaidmenį visuomenei pateikiant realią situaciją apie krizę.

Žiniasklaidos subjektiškumo ribojimas buvo naudojamas taikantis ne į išplaukiančią informaciją iš Irako, bet į pačius subjektus - žurnalistus. Pagrindinis strateginis žingsnis ribojant subjektiškumą – paveikti ir pakreipti į savo pusę pačius reporterius. Tam buvo panaudotas gana strategiškai pasirinktas būdas – JAV Prezidento institucijai lojalių asmenų įdarbinimas visuomenės informavimo priemonėse. Tik pradėjus plaukti žinioms apie Iraką, pagrindinėse žiniasklaidos priemonėse pradėjo dirbti nemažai visuomenės informavimo atstovų – reporterių, laidų vedėjų, komentatorių – kurie buvo tampriai susiję su kariuomenės ar politinio elito sluoksniu. Pastebima, kad daugiausia tokio tipo žurnalistų – buvę gana aukšto lygmens kariai, dabartiniai veteranai¹¹⁹. Tokios politikos panaudojimas buvo pasirinktas specialiai. T.y. karo veteranai ar buvę kariškiai puikiai suvokė, kas yra karas, todėl galėjo puikiai pasitarnauti gaunant „tinkamą“ informaciją. Taip pat šių žurnalistų turimos pažintys ir kompetencija karinėje srityje suvaidino savo vaidmenį

¹¹⁶ LEO, J. Double-standard trouble. *U.S. News & World Report*. 2004, Vol. 136, Issue 19.

¹¹⁷ Angliškai vadinami *blogs*.

¹¹⁸ SHACHTMAN, Noah. *Army Squeezes Soldier Blogs, Maybe to Death* [interaktyvus]. 2005 m. sausio 7 d. [žiūrėta 2008 m. sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.wired.com/politics/onlinerights/news/2007/05/army_bloggers?currentPage=2http://www.mcwetboy.net/maproom/>.

¹¹⁹ KAPLAN, R. D. *Imperial Grunts: On the Ground with the American Military, from Mongolia to the Philippines to Iraq and Beyond*. Random House Inc: s.n., 2006, p. 123.

pasitarnaujant JAV Prezidentui ir jo administracijai. Taigi, galima sakyti, kad tiek politinis elitas, tiek žurnalistai gavo naudos iš tokio bendradarbiavimo: valdžia – teigiamą karo įvykių nušvietimą, žurnalistai – lengvesnę priėjimą prie informacijos. Paminėtinas ir dar vienas subjektyvumo ribojimo atvejis – pačių žiniasklaidos priemonių vykdyta savicenzūra. Pastebima, kad tokios visuomenės informavimo priemonės kaip *Los Angeles Times*, *CNN* ar *FOX News* pateikiant žinias apie užsienio politiką Irako atžvilgiu prisidėjo prie subjektyvumo mažinimo ribojant žurnalistų per stipriai kritiškai pateiktus straipsnius ar laidas. Kai kurie iš žurnalistų dėl per daug kandaus braižo buvo netgi atleisti¹²⁰.

Pastebima, kad Jungtinių Valstijų Prezidentas ir jo administracija vykdydami užsienio politiką Irako atžvilgiu stengėsi sukurti kuo daugiau priemonių tam, kad būtų pateiktos „teisingos“ žinios. T.y. veikiančių informacijos centrų, viešųjų ryšių agentūrų, spaudos atstovų padalinių „tobulinimas“ ir naujų kūrimas buvo viena iš tų priemonių. Štai viena didžiausių įtaką turinčių institucijų - *Strateginės įtakos tarnyba (Office of Strategic Influence)* buvo sukurta Valstybės ir Gynybos departamento, taip pat kaip ir keletas kitų. Taip pat reikia paminėti ir tai, kad neseniai iškilę faktai apie JAV karinio elito bandymus manipuliuoti, įtakoti Irako žiniasklaidą nėra nepagrįsti. Kaip yra teigiama, *Lincoln Group* viešųjų ryšių agentūra buvo būtent pasamdyta tam, kad visuomenei būtų pateikta JAV palankią politiką atspindinti informacija. Tam buvo pateikta šimtai straipsnių, remiančių JAV vykdomą užsienio politiką Irako atžvilgiu. Tuo, kaip pastebima, naudojosi ir JAV bei tarptautinės žiniasklaidos priemonės pateikdamos informaciją kaip pirminį šaltinį¹²¹.

Nepasitenkinimas žiniasklaidos šališkumu bei tendencingumu. Visgi, pasibaigus pagrindiniams kariniams veiksams regione, prasidėjus Irako atstatymui bei, kas svarbiausia, pradėjus kisti žiniasklaidos požiūriui į konflikto nušvietimą (pradėta nebe taip besąlygiškai teikti pozityvias žinias apie JAV vykdomą politiką Irake), JAV Prezidentas ir jo administracija pakeitė strategiją visuomenės informavimo priemonių atžvilgiu. Pasikeitusi politika pasižymėjo tuo, kad žiniasklaida buvo vis dažniau kaltinama šališkai nušviečianti žinias. JAV valdžia teigė, kad žiniasklaida savo veiksmais (kritika, tendencingumu, realybės nušvietimu) prisidėjo prie dabartinės Irako situacijos, t.y. kad jų dėka palaikymas vykdomai politikai tiek iš Irako pusės, tiek viduje JAV, tiek tarptautinės visuomenės sumažėjo, o situacija konflikto zonoje negerėja.

Visgi, siekiant išlaikyti stabilią situaciją bei gerinti santykius vykdomos užsienio politikos Irako atžvilgiu, JAV Prezidento administracija ėmėsi dar vieno būdo taisyti padėtį - surengė nemažai susitikimų su Valstijų žurnalistais. Šių susitikimų pagrindinis tikslas - pakreipti tolstančią

¹²⁰ *NBC's Peter Arnett: War plan has failed Controversial reporter fired after shocking interview on Iraqi TV* [interaktyvus]. 2003 m kovo 31 d. [žiūrėta 2008 m, sausio 3 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=31798>.

¹²¹ *BROOKES, Adam. US plans to 'fight the net' revealed* [interaktyvus]. *BBC News*. 2006 m. sausio 27 d. [žiūrėta 2008 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4655196.stm>>.

žiniasklaidą į savo pusę pateikiant „tikrąjį“ situacijos Irake vaizdą¹²². Taip pat buvo vykdomi susitikimai su regionine žiniasklaida, kurių tikslas – Irako konflikto situacijos nušvietimas¹²³. Iš šių pastangų galime spręsti, kad JAV aukščiausieji stengėsi išlaikyti žiniasklaidos palaikymą jų vykdomai politikai, tačiau tuo pačiu darė netiesioginį spaudimą kaltindami žurnalistus esant nesėkmių, nestabilios situacijos Irake priežastimi.

Taigi, čia prieitos žiniasklaidos veikimo JAV vykdomos užsienio politikos Irako atžvilgiu tendencijos leidžia teigti, kad visuomenės informavimo priemonių subjektiškumas buvo ribojamas JAV aukščiausiųjų sprendimo priėmėjų dėka. Jie siekė bet kokias būdais užsitarnauti žiniasklaidos palankumą, priartinti ją prie savęs (kartais net sukuriant gudrias žaidimo taisykles) bei tuo sumažinti žiniasklaidos savarankiškumą bei daromą įtaką vykdomai politikai Irako konflikto atžvilgiu. Šiuos faktorius patvirtina ir tarptautinė spaudos bei žodžio laisvę pripažįstanti organizacija *Korespondentai be sienų (Reporters Without Borders)*, kur atlikti tyrimai patvirtina žiniasklaidos spaudos laisvės reitingų mažėjimą¹²⁴, o ypačingai pradiniam Irako etape.

Taigi, galime teigti, kad šiuolaikinės Jungtinių Valstijų užsienio politikos formavimo procese tarp valstybės sprendimų priėmėjų ir visuomenės informavimo priemonių atstovų pasireiškia daugiau priklausomos žiniasklaidos modelis. Apibendrinant žiniasklaidos veikimo įtaką politiniams procesui Irako konflikto atžvilgiu, galima išskirti tokius pastebėjimus:

1. Žiniasklaidos kaip nepriklausomo ir savarankiškai veikiančio subjekto vaidmuo JAV užsienio politikos formavimo procese Irako atžvilgiu buvo / yra ribotas;
2. JAV Prezidento administracija sutelkdama dideles pastangas mažinti žiniasklaidos subjektiškumo laipsnį bei kontroliuodama išplaukiančią informaciją iš Irako sėkmingai mažino JAV žiniasklaidos nepriklausomumą bei taip dalinai išvengė „ketvirtosios valdžios“ kontrolės, ko pasekoje kelias turėjo tapti atviras garsiai neišsakytų savanaudiškų tikslų įgyvendinimui.

Kita vertus, įvairių tyrinėtojų atliktos spaudos ir televizijos transliacijų analizės suponuoja mintį, kad visgi žiniasklaida nepažeidė pagrindinės savo funkcijos - objektyviai nušviesti įvykius, kadangi praėjus pirminei konflikto fazei ir prasidėjus Irako atstatymo darbams, žiniasklaidoje dingo konsensusas kalbėti tik iš gerosios pusės. Bet čia tada kyla klausimas, ar tai, kas buvo pateikta, visgi nušvietė visą realybę? Galbūt būtent tai ir yra gerai apgalvotas JAV politinio elito strateginis žingsnis siekiant įgyvendinti neišsakytus tikslus. Teigdami, kad „tai ką pateikia žiniasklaida yra

¹²² McCORMICK, išnaša 13, p. 503.

¹²³ BOAZ, C. War and Foreign Policy Framing in the International Media. *Peace Review: A Journal of Social Justice*. 2005 (17), p. 353.

¹²⁴ Atliktos apklausos rodo, kad 2002 - 2006 m. laikotarpiu Jungtinių Valstijų spaudos laisvės reitingai iš 17 nukrito į 56 vietą. Daugiau apie tai: North Korea, Turkmenistan, Eritrea the worst violators of press freedom [interaktyvus]. *Reporters Without Borders: Worldwide Press Freedom index 2006*. [žiūrėta 2008 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rsf.org/rubrique.php3?id_rubrique=639>.

teisybė“, jie nemeluoja, tačiau kyla klausimas, ar visą, ką pateikia žiniasklaida yra visa teisybė? Ar nutylint kažkuriuos faktus, įvykius visgi nėra labiausiai transformuojama Irako įvykių realybė? Galbūt tai yra net daugiau iškreipiama nei skirtingų kultūrų atstovų / žiniasklaidos įvykio „perleidimas“ per savo kultūrinę, asmeninio suvokimo prizmę? Čia teigiant, kad objektyvumas nušviečiant įvykį nebūtinai sulaužomas pateikiant netiesą, ko pasekoje iškreipiama realybė, toliau, remdamasi atliktais palyginimais, kas buvo transliuojama / publikuojama ir kas ne, siekiama patvirtinti, kad:

- 1) objektyvumas buvo vis dėlto ribojamas pirmiausia per pateikimą tik tam tikrų istorijų, dėl ko realybė ir buvo iškreipiama;
- 2) o būdai pateikti tik tam tikras istorijas buvo sėkmingai strategiškai pasirinkti inkorporuojant žurnalistus į pajėgų sudėtį, įkuriant centrinės būstines, nusamdant viešųjų ryšių agentūras.

3.4. Pateikta teisybė, bet ar visa realybė?

Žvelgiant į atliktas Irako karo analizes, pastebima, kad tyrinėtojai baiminosi, jog inkorporuojant žiniasklaidos atstovus į karinių pajėgų sudėtį, bus neišvengta šališkumo nušviečiant įvykius apie konfliktą. Tačiau verčiant istorijos puslapius atgal, galime pastebėti, kad toks atvejis nėra pirmas ir vargu, ar nešališkumo kada buvo išvengta. Čia turima omenyje tai, kad dar griežtesnė kontrolė vyko ir 1983 metais invazijos į Grenadą metu, kada žiniasklaidos atstovai buvo leidžiami dalyvauti veiksmuose tik tada, jei pateiks savo straipsnius karinei „peržiūrai“ tam, kad nebūtų išslaptinta nacionalinio saugumo politika, bei Persijos įlankos karo metu, kur visuomenės informavimo priemonės atstovai buvo laikomi netgi nuošaliai kovos lauko¹²⁵. Taigi, šališkumas, galima sakyti, visada ėjo greta žiniasklaidos vykstant konfliktui ar karui. Visgi, koku mastu ir pobūdžiu tai pasireiškė Irako atveju?

Nesistengiant lyginti ankstesnių karų žiniasklaidos kontrolės pavyzdžių su Irako atveju, kada korespondentai buvo inkorporuoti į kariuomenės sudėtį, čia, norint išsiaiškinti, kas lėmė realybės iškreipimą, visgi reikia kelti tokį klausimą: ar inkorporuotieji išlaikė „savąjį“ objektyvumą, ar tapo aklais - perteikė valdžios pateikiamą informaciją ir neanalizavo situacijos giliau, o tuo, nors ir netiesiogiai, pasitarnavo JAV aukščiausiesiems siekiant savų tikslų?

Šioje darbo dalyje pasirinkus atliktas dvi skirtingo laikotarpio žiniasklaidos turinio analizes, siekiama patvirtinti, kad realybė buvo neišlaikyta pateikiant tik tam tikrus faktus bei istorijas, t.y. žiniasklaidos turinys didžiąja dauguma buvo veikiamas JAV politikų formuojamų konstruktyvų.

Pirmasis darbas, kuris yra pasitelkiamas siekiant atsakyti į keliamą klausimą, yra Sean Aday, Steven Livingston ir Maeve Heber atliktas tyrimas apie Amerikos televizijos kanalų ir Arabų kanalo

¹²⁵ SHARKEY, Jacqueline. War, Censorship and the First Amendment. *Media Studies Journal*, 15(1), 2001, p.20–25.

Al Jazeera transliacijas Irako karo metu¹²⁶. Antrasis – jau šiandieninę situaciją - Irako krizę - atspindintis 1997 metais naujai susikūrusios organizacijos *Žurnalistikos meistriškumo projektas: žinių supratimas informacijos amžiuje (Project for Excellence in Journalism: Understanding News in the Information Age)* atliktas žiniasklaidos turinio tyrimas.¹²⁷

Pirmojoje studijoje tyrinėtojai žvelgia į skirtingų šalių (JAV ir Arabų) televizijos transliacijas apie Irako karą ir siekia nustatyti objektyvumo lygį kreipdami dėmesį į kultūrinį aspektą bei naujienų standartą. Čia žvelgiama į karo nušvietimą iš dviejų pusių: 1) žvelgiant į atskiras istorijas, įvykių nušvietimus, t.y. kaip tam tikras įvykis nušviečiamas skirtingų kultūrų televizijū; 2) žvelgiant į bendrą atskirai kiekvieno televizijos kanalo naujienų turinį apie karą bei kaip TV kanale atrodo karo paveikslas. Nagrinėjant faktus ir jų nušvietimą, galima sakyti, kad jie yra pateikiami gana objektyviai, realiai. Tačiau čia gilinamasi į tai, ar objektyvumas yra pasiekiamas, jei tik tam tikros istorijos yra nušviečiamos. Todėl šiame tyrime šališkumas yra matomas kaip tam tikrų istorijų atrinkimas arba vengimas nušviesti tam tikrus įvykius. Čia jau galime pastebėti ir manipuliacijos elementų bei kultūrinių skirtumų pasireiškimą. Pavyzdžiui, du kanalai nors ir objektyviai nušviesdami įvykius, tačiau skirtingus, pasiūlo savo ištikimoms auditorijoms skirtingą karo portretą, todėl, galime teigti, kad karo realybė žiniasklaidoje jau yra iškreipiama.

Sean Aday, Steven Livingston ir Maeve Heber tyrime yra nagrinėjami penkeri JAV televizijų kanalai, t.y. *ABC, CBS, NBC, CNN, FNC*, bei arabų - *Al Jazeera*. Pasirinktas laikotarpis – Irako karo pradžia - nuo 2003 m. kovo 20 d. iki balandžio 20 d. Tyrime yra apžvelgiama 1820 istorijų (žiūrėti priedą Nr. 1, 1 lentelė). Taip pat atkreipdami dėmesį į tam tikrus laidų vedėjus, tyrėjai siekia nustatyti, ar tonas apie Irako karą yra formuojamas kanalo institucijos politikos ar atskirų laidų vedėjų dėka.

Atlikus analizę, kaip ir galima buvo tikėtis, pastebima, kad visuose kanalų transliuojamose laidose dominuoja mūšių, susirėmimų vaizdai (visgi, nors ir ankstesniuose konfliktų ar karo įvykių žiniasklaidoje transliacijose pastebimas karo epizodų dominavimas). Tačiau čia - Irako karo atvejo turinio žiniasklaidoje analizė - parodo, kad daugiausia mūšio epizodams dėmesio skyrė CNN ir FNC (žiūrėti Priedą Nr. 1, 2 lentelė). Lygiagrečiai, žvelgiama į tai, ką tiriami kanalai ignoravo. Kaip galima spręsti iš 2 lentelės (Priedas Nr.1.), nei vienas iš JAV kanalų neskyrė dėmesio skirtingų nuomonių nušvietimui, nors daugybė protestų ir masinių mitingų prieš karą vyko tarptautiniu mastu. Priešingybė šiam reiškiniai – arabų kanalas *Al Jazeera* (6.7 % žinių turinio). Taip pat pastebima, kad žinių apie tarptautinę diplomatiją, tame tarpe ir apie Jungtinių Tautų sprendimus, amerikietiškosiose kanaluose nebuvo. Tuo tarpu *Al Jazeera* skyrė tam gana nemažą dėmesį – net 13% naujienų turinio. Dėmesio nebuvo skirta diskusijoms ir apie pokario atstatymą, nors tai buvo

¹²⁶ ADAY, išnaša 4.

¹²⁷ *The Portrait from Iraq – how the press has covered events on the ground* [interaktyvus]. 2007 m. gruodžio 19 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/node/8998>> .

ypatingai svarbu pagrindiniams karo mūšiams artėjant į pabaigą. Nei vienas iš JAV nagrinėtų kanalų neskyrė dėmesio ir JAV, britų, irakiečių ar civilių aukoms. Tai gali būti tiesiogiai susiję ir su po Rugsėjo 11 - osios išreikšta keleto kanalų nuomone, kad aukos yra dalis karo ir, todėl nėra prasmės transliuoti, publikuoti apie žuvusius civilius gyventojus.

Žvelgiant į neutralumo toną pateikiant žinias apie Irako karą, tyrime prieinama prie išvados, kad didžioji dauguma kanalų, išskyrus FNC, buvo neutralūs (žiūrėti Priedą Nr. 1, 3 lentelė). (FNC šališkumas pasireiškė naudojant daugiskaitą „mes“, „mūsų šalis“ ir pan. pasakojant apie JAV poziciją, nors tai buvo kanalo ar atskiro reporterio pozicija).

Galiausiai, daugelis žiniasklaidos kritikų buvo nusistatę, kad JAV valdžios iniciatyva inkorporuotų į karinių pajėgų sudėtį žiniasklaidos atstovų (*Embedded journalists*) žinių turinys bus paremtas pataikavimu amerikiečių ir koalicijos partnerių pozicijai. Šiandien, remiantis aukščiau minimu tyrimu, galime teigti, kad Irako krizės atveju žiniasklaidos šališkumas buvo panašus kaip ir ankstesniuose konfliktuose (pvz. Panamoje ar Persijos įlankos karo metu, kada buvo naudojamos kitos žiniasklaidos kontrolės priemonės). T.y. žurnalistų esančių JAV karinių pajėgų sudėtyje šališkumas pasireiškė tuo, kad jie daugiausia darė reportažus apie pačius karius, jų heroiškumą ir mažai gilinosi į aukų, sužeistųjų irakiečių bei diskusijų apie šalies atstatymą po karo nušvietimą, ką galima pastebėti savarankiškų (neinkorporuotųjų, taip pat arabų korespondentų) žiniasklaidos atstovų reportažuose (žiūrėti Priedą Nr. 1, 4 lentelė). Žvelgiant į pateikiamų žinių toną ir turinį (nekreipiant dėmesio į tai, kas nėra nušviečiama), tiek inkorporuotųjų, tiek neutralių žiniasklaidos atstovų reportažai tyrime yra vertinami neutraliai (žiūrėti Priedą Nr. 1, 5 lentelė). Pastebima, kad realybė taip pat yra iškreipiama, kadangi veikia kultūrinis faktorius. Žvelgiant į reportažų turinį, retas pastebėtų, kad JAV žiniasklaida kritikuoja karą, tuo tarpu *Al Jazeera*, nors ir stengėsi balansuoti tarp pritarimo ir nepitarimo, krypo link arabus palaikančios pozicijos.

Visgi, Sean Aday, Steven Livingston ir Maeve Heber atliktas tyrimas leidžia prieiti prie išvados, kad nors ir reportažų turinys yra daugiau mažiau objektyvus, Irako karo realybė nėra nušviečiama teisingai, kadangi yra renkama apie ką pasakoti, o kas turi būti nutylėta, o tai galima sakyti yra tinkamai pasirinktos JAV prezidento, jo administracijos ir kariuomenės vadovybės vykdomos strategijos žurnalistų atžvilgiu rezultatas.

Antrasis žiniasklaidos turinio tyrimas, atliktas *Žurnalistikos meistriškumo projekto*, analizuoja jau ne karo veiksmų laikotarpiu pateiktus konstruktus žiniasklaidoje, bet 2007 metų pirmųjų dešimt mėnesių žinių pateikimą. Ši studija pasirinkta todėl, kad 2007 metai (kaip pateikta JAV Gynybos departamento duomenimis) buvo vieni kruviniausių, t.y. daugiausiai žuvusių. Taigi, čia gilinantis į visuomenės informavimo priemonėse pateiktos informacijos turinį, siekiama išsiaiškinti, ar žurnalistai visgi grįžo prie objektyvių žinių pateikimo matydami nestabilią situaciją Irake, ar visgi

taip pat perteikė tik JAV prezidento, jo administracijos ir kariuomenės formuojamus konstruktus nesigilindami į ypatingai aktyviu tapusio konflikto esmę.

Šiame tyrime yra analizuojamos 1100 istorijų iš 40 visuomenės informavimo šaltinių¹²⁸. Čia atliekama analizė koncentruojasi ne į tai, kaip žiniasklaida interpretuoja įvykius apie konfliktą Irake, bet kokio pobūdžio įvykiai yra nušviečiami tiek inkorporuotų į karines pajėgas, tiek savarankiškų žurnalistų. Iš čia yra pasirenkami esminiai žiniasklaidos turinio rezultatai, patvirtinantys kad žiniasklaida pateikia ne visą konflikto vaizdą.

Smurto ir chaoso vaizdas. Atlikta žiniasklaidos turinio analizė šiuo atžvilgiu rodo, kad bendrai paėmus JAV žiniasklaidoje daugiausiai yra pateikiamas nestabilios / nekontroliuojamos situacijos paveikslas bei begalė atakų, užpuolimų ir teroristinių aktų. Daugiau nei pusė (47%) atrinktų istorijų yra nukreiptos į smurto arba smurtinių aktų pateikimą, bet nesigilinama į tai, ką šiais smurtiniais aktais norima pasakyti apie JAV vykdomą politiką, „stabilumą“ Irake ar kitas, galbūt buvusios „nereikalingos“ okupacijos, pasekmes. Kita pusė nagrinėjamų žinių apie Iraką taip pat nepasižymi optimizmu (tik 5% naujienų pripažintos nepesimistinėmis). Vos daugiau nei 20% istorijų buvo, galima sakyti, nesusijusios tiesiogiai su konflikto zonomis, t.y. privačių rangovų Irake veikla, JAV karių kasdienybė bei Irako tarptautiniai santykiai valstybės susiję su šalies atstatymo klausimais. Kita dalis naujienų buvo tiesiog tam tikrų faktų konstatavimas arba perpasakojimas.

Ar Irakas tampa stabilesnis? Žvelgiant į straipsnius, laidas ir žinias pateikiamas per visuomenės informavimo priemones susijusias su Iraku, kaip tikėtiną valstybę einančią stabilumo link, pastebima, kad didžioji dauguma tokių naujienų yra daugiau pesimistinio tono (žiūrėti Priedą Nr. 2, 1 diagrama). Taip pat čia žiūrint į pateikiamų šia tema žinių turinį, teigiama, kad žiniasklaidoje pateikiami vertinimai remiasi oficialių JAV pareigūnų pateikiama nuomone, konsultuojantis su ekspertais, taip pat vienas iš šaltinių – pačių irakiečių nuomonė. Neigiamai yra nušviečiamas ir naujienų turinys apie Irako vyriausybės vedamos Ministro Pirmininko Nuri Kamal al-Maliki vadovavimą. Net 74.4% straipsnių / laidų nuteikia neigiamai – manoma, kad Irako Vyriausybė netvirtėja (žiūrėti Priedą Nr. 2, 2 diagrama).

Iš šių pateiktų duomenų galime daryti išvadą, kad pateikiant žinias žurnalistai nėra pirminis šaltinis, todėl jų pateikiamos žinios yra iškreipiamos arba oficialių šaltinių, arba irakiečių subjektyvios nuomonės. Nesvarbu, ar jie yra neigiami, ar ne. Čia svarbu, ar situacija yra pateikiama žvelgiant objektyviai, ar pasitelkiant kažkieno pateikiamą nuomonę. Taigi, esant gana mažam neutralių žinių apie Irako stabilumą kiekiui, nesuklysimė pasakę, kad žiniasklaidą veikia ir kultūrinis, bet, visgi, daug daugiau politinis realybės transformavimo faktorius.

¹²⁸ Reikia pastebėti, kad savarankiškai atlikta tokio tipo analizė užimtų atskiro magistro darbo apimtį, kita vertus atlikti tokių tyrimų yra ganėtinai sunku, kadangi reikalingas priėjimas prie visuomenės informavimo šaltinių. Todėl šioje dalyje remiamasi jau atliktais duomenimis ieškant atsakymų į šioje dalyje keliamus klausimus.

Kokios naujienos dominuoja? Žvelgiant į tai koks apskritai naujienų turinys buvo pateikiamas, kokios istorijos dominavo 2007 metų pirmuosius dešimt mėnesių, galima spęsti ir apie objektyvumo laipsnį nušviečiant Irako krizę. Štai tyrime atlikta žiniasklaidos turinio analizė rodo, kad net 53% istorijų buvo susijusios su JAV veikla. Pastaroji žiniasklaidoje buvo atspindima daugiausia smurto, į kurį buvo įtraukti JAV kariai, vaizdavimą, antroje eilėje – JAV strategijos pateikimas, trečioje - istorijos apie karius, kurie nebuvo įtraukti į tiesioginius veiksmus (žiūrėti Priedą Nr. 2, 3 lentelė). Tai siejasi ir su atlikta analizę apie tai, kaip patys inkorporuoti į karines pajėgas JAV žurnalistai vertina žinių pateikimą. Kaip rodo rezultatai, 8 iš 10 inkorporuotųjų vertina žinių pateikimą kaip puikų ar gerą. Tai rodo, kad JAV strateginis žingsnis įtraukti žurnalistus į karines pajėgas ir taip juos kontroliuoti pasiteisino. Kaip rodo analizės dėka sudarytas populiariausių temų sąrašas ir jų procentinė išraiška žiniasklaidai pateikiant naujienas (žiūrėti Priedą Nr. 2, 3 lentelė), galime pastebėti, kad smurtiniai aktai susiję vien tik su Irako gyventojais užėmė tik 3 vietą žinių populiarume (~16%) ir tik 3% istorijų buvo pateikiama apie Irako gyventojų kasdienybę. Mažiausiai dėmesio susilaukė naujienos apie žuvusius eilinius piliečius.

Dar vieni rezultatai suponuojantys mintį, kad žiniasklaidoje buvo iškreipiama realybė – duomenys apie tai, kiek nuomonių žurnalistai pasitelkė darydami vieną ar kitą tyrimą ir, ar iš vis pasitelkė nors vieną jų? Atlikta studija rodo, kad daugiau nei ketvirtis (27%) istorijų buvo tiesioginis įvykių perpasakojimas neįtraukiant niekieno nuomonės, vos daugiau nei 30% istorijų pasitelkė vieną požiūrį ir tik 40 % istorijų rėmėsi ne mažiau nei dviem (t.y. 2 ar daugiau nuomonių) šaltiniais (žiūrėti Priedą Nr. 2, 4 diagrama). Taigi, jei tiek nedaug požiūrių buvo pasitelkta, kyla klausimas, kieno požiūris dominavo kai žurnalistai didžiąją daugumą informacijos gaudavo būdami įtraukti į JAV ar sąjungininkų pajėgų sudėtį? Logiškas mąstymas suponuoja atsakymą, kad tai - JAV politinio ir karinio elito formuojamos žinios.

Taigi, žvelgiant į abi nagrinėjamas žiniasklaidos turinio analizes, ir analizuojant, kokie duomenys apie Irako krizę yra pateikiami bei koks požiūris, nusiteikimas dominuoja tarp pačių žurnalistų, galima spęsti, kokia JAV politika yra vedama, t.y. per žiniasklaidą siekiama pateikti tik tam tikrus faktus, tuo nukreipiant dėmesį nuo gilinimosi į esminius klausimus, tokius kaip, pavyzdžiui, ar nestabilumas regione ir konflikto neužbaigimas yra vedamos JAV politikos pasekmė? Taigi tuo tarsi patvirtinama, kad objektyvumas visuomenės informavimo priemonėse pateikiant naujienas apie Irako krizę buvo vis dėlto ribojamas pirmiausia per pateikimą tik tam tikro pobūdžio istorijų, dėl ko realybė ir buvo iškreipiama.

3.5. Būdai transformuoti realybę pasirinkti „teisingai“

1997 metais naujai susikūrusi organizacija Žurnalistikos meistriškumo projektas: žinių

supratimas informacijos amžiuje¹²⁹, pradėjo dialogą su JAV piliečiais tam, kad bendromis pastangomis prieitų vieningos išvados, kas yra tikroji žurnalistika ir kokias principais žurnalistai turi vadovautis pateikiant žinias. Buvo prieita prie devynerių principų:¹³⁰

1. svarbiausias žiniasklaidos įsipareigojimas - skleisti tiesą;
2. lojalumas piliečiams;
3. žurnalistikos esmė – informacijos patikrinimas;
4. žiniasklaidos atstovai privalo būti nepriklausomi nuo tų, kuriuos pateisina;
5. žiniasklaidos atstovai privalo būti nepriklausomi stebėtojai, nepasiduoti įtakos sferoms;
6. žurnalistai privalo visuomenei suteikti galimybę patiems įvertinti situaciją bei rasti kompromisą;
7. žinios turi būti pateiktos proporcingai;
8. stengtis informaciją pateikti įdomiai ir aktualiai;
9. žiniasklaidos atstovai turi nešti asmeninę atsakomybę ir elgtis pagal moralės normas.

Visgi, kad ir kaip neseniai principai būtų išdiskutuoti ir visuotinai pripažinti, karo ar krizės atveju daugelis jų yra užgniaužiami arba tiesiog pamiršami. Štai Jane Kirtley straipsnyje *“Enough is Enough”* teigia, kad tiesa yra pirmoji karo auka¹³¹. Šis teiginys leidžia manyti, kad karo ar taikos įvedimo atveju tarp kariuomenės ir žiniasklaidos atstovų dažniausiai atsiranda įtampa ar specifiniai santykiai. Kariuomenės pagrindinė užduotis yra ne tik kariauti ir laimėti, bet turėti visuomenės palaikymą bei atrodyti teisingiems. Iš kitos pusės, žiniasklaidos atstovai privalo išlikti neutralūs konflikto atžvilgiu ir siekti pateikti realybę atitinkančią informaciją. Tai dažniausiai nėra suderinama su sėkmingu kariavimu, kuris priklauso nuo tam tikros informacijos neatskleidimo ar gudrybių, taip pat kaip ir nuo strategijos, taktikos, ginkluotės ar žmogiškųjų resursų.

Dažniausiai pateikiant informaciją apie konfliktą, žiniasklaidos atstovai yra priklausomi nuo įvairių apribojimų pateikiamų iš vyriausybės, kariuomenės pusės, taip pat nuo kolektyvinio spaudimo, ekonominių interesų¹³². Iš to seka, kad dažniausiai karininkų / pareigūnų pateikiama informacija visuomenei yra procesas generuojantis propagandą bei skleidžiantis “nevisišką tiesą” ir neigiantys nepalankią jų veikimui konflikto atžvilgiu informaciją arba kreipiantys žinią jiems naudinga linkme.

Taigi, kad ir kaip siektų žiniasklaida įgyvendinti teisingos žurnalistikos principus, ji susiduria su JAV sprendimų priėmėjų (tame tarpe ir kariuomenės elito) valia sumažinti žiniasklaidos subjektiškumą ir objektyvumą skleidžiant žinias apie situaciją Irake. Žvelgiant į atliktus

¹²⁹ *Project for Excellence in Journalism: Understanding News in the Information Age*, išnaša 3.

¹³⁰ *Principles of Journalism*, išnaša 60.

¹³¹ KIRTLEY, J. Enough is Enough. *Media Studies Journal*, 2002 m. spalio 15 d.

¹³² SHAH, išnaša 2.

žiniasklaidos publikacijų ir transliacijų tyrimus¹³³, galime pastebėti, kad JAV sprendimų priėmėjai sugebėjo įgyvendinti pradinius siektinus tikslus (gauti visuomenės pritarimą Irako okupacijai), nukreipiant žiniasklaidą jiems tinkama linkme tam, kad per juos užsitikrintų visuomenės palaikymą vėlesnių siektinų (viešai deklaruojamų ir užslėptų) tikslų įgyvendinimui Irake.

Žiniasklaidos kaip nepriklausomo ir savarankiškai veikiančio subjekto vaidmuo JAV užsienio politikos formavimo procese Irako atžvilgiu, kaip buvo išsiaiškinta anksčiau, buvo ir pakankamai dideliu mastu yra ribotas, kadangi informacija buvo ir yra prieinama daugiausia per dalyvavimą veiksmuose JAV ar koalicijos pajėgų sudėtyje būnant taip vadinamiems *Embedded reporters*. O tai, kas be ko, ypatingai įtakojo naujienų turinį.

Štai pirmųjų Irako okupacijos dienų reportažai buvo beveik 100% iš konflikto vietos. Vienintelis saugus patekimo būdas į konflikto zoną bei žinios perdavimas visuomenei buvo galimas tik esant pajėgų sudėtyje. Greitai prabėgęs trijų savaitių Irako okupacijos periodas iš visų pusių buvo nuolat lydimas propaganda. Pradedant nuo Irako Visuomenės informavimo ministro pareiškimų, kad amerikiečiai greitai kapituliuos (kai tuo metu koalicijos pajėgos buvo vos keletą kilometrų nuo pastarojo pareiškimo vietos) iki subtilios propagandos iš JAV ir koalicinių pajėgų žiniasklaidos pusės apie minimalias civilių aukas bei nuolat pateikiamą nepatvirtintą informaciją kaip realias žinias. Tokio tipo propaganda tarsi užgniaužė geopolitines diskusijas apie Amerikos „aukščiausių“ tikslus plėsti galią šiame regione.¹³⁴

Taigi, inkorporuotųjų žurnalistų įtraukimas į JAV ir koalicijos pajėgų sudėtį Irako konflikte buvo, galima sakyti, naujas metodas valdyti žiniasklaidą ir jos pateikiamą informaciją. Žvelgiant į istorijos užkulius, pvz. Vietnamo kare, žiniasklaidos atstovai visiškai nebuvo pageidaujami. Persijos įlankos kare ir Kosovo konflikto metu žiniasklaidai buvo daugiau mažiau prieinama tik oficialių šaltinių teikiama informacija, o vykti savarankiškai be vietinių arba kariškių pagalbos ar eskorto buvo ypatingai rizikinga. Žurnalistų įtraukimo į JAV karines pajėgas idėja kilo iš ryšių su visuomene industrijos. Katie Delahaye Paine teigia, kad „žurnalistų inkorporavimas yra nuostabi idėja, nes ji paremta bendradarbiavimo ir savitarpio santykiais.<...> O tai yra ypatingai svarbu, kadangi kuo glaudžiau bendradarbiaujame su žiniasklaidos atstovais, tuo tikimybė gauti teigiamą žinią yra didesnė¹³⁵“.

Žiniasklaidos inkorporavimas į karinių pajėgų sudėtį leido sprendimų priėmėjams vykdyti pakankamai intensyvią žinių apie konfliktą kontrolę. T.y.:

- Suteikė galimybę kariškiams pateikti daugiau konflikto vaizdų minimizuojant žurnalistų

¹³³ *Journalists in Iraq - A Survey of Reporters on the Front Lines* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/print/8621>>.

¹³⁴ SHAH, Anup. *Media Reporting, Journalism and Propaganda* [interaktyvus]. 2007 m. rugpjūčio 1 d. žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.globalissues.org/Geopolitics/MiddleEast/Iraq/PostWar/Media.asp#WarReportingandJournalism>>.

¹³⁵ SHAH, išnaša 134.

norą nagrinėti realią konflikto situaciją giliau, t.y. užgniaužti norą gilintis į situacijos atitikimą keliamiems tikslams, strategijos įgyvendinimą, civilių aukų skaičių, prezidento administracijos propagandą ir pan.;

- Centrinės būstinės, kur vyko visi kariniai žiniasklaidos bryfingai, buvo pagrindinis strategiškai numatytas būdas 1) filtruoti, valdyti ir įteigti norimą žinią; 2) užgniaužti patirtas nesėkmes pateikiant žurnalistams teigiamas naujienas ir užgniaužiant neigiamas; 3) riboti faktų ir situacijos realijų pateikimą; “maitinti” žiniasklaidos atstovus melu; 4) ir netgi, pateikti žinią taip, tarsi pastaroji išplaukia tiesiogiai iš konflikto vietos, o iš tiesų, ji yra jau apdorota; 5) kruopščiai atrinkti tremų kategorijas, kurios gali būti diskutuojamos su žiniasklaidos atstovais, o kurios ne.¹³⁶
- Organizuojant lojalių JAV Prezidento administracijai ryšių su visuomene atstovų kūrimą ir nusamdant viešųjų ryšių agentūras, kurių tikslas įtakoti žurnalistų renkama informaciją bei veiklą kuriant bendrą visuomenės nuomonę.

Taigi, galime sakyti, kad žiniasklaidos inkorporavimas į koalicines pajėgas visiškai nesumažino melo, kurio labiausiai siekė išvengti JAV žiniasklaida bei troško realizuoti žurnalistikos principus. Jie visapusiškai (nuo transportavimo, maisto, miego iki konflikto vietos pasiekimo, siekiant formuoti realią žinią) priklausė nuo kariškių, todėl natūralu, kad jie gynė tuos, kurie gynė juos¹³⁷. Iš to seka, kad realybės transformavimas gana stipriai veikė. Realybe daugeliu atvejų tapo tai, ką JAV “aukščiausieji” norėjo pateikti visuomenei.

Apibendrinant galime teigti, kad žiniasklaidos siekis pateikti realų vaizdą visuomenei buvo sugriautas JAV sprendimų priėmėjams panaudojant viešųjų ryšių kampanijas, inkorporuojant žurnalistus į koalicijos pajėgų sudėtį bei paskleidžiant baimę tarp pačių žiniasklaidos atstovų apie Irako konflikto pavojingumą. Netgi nesant masinio naikinimo ginklų ir teroristų, įvykdžiusių Rugsėjo 11 - osios išpuolius, sąryšio su Iraku realių faktų patvirtinimo, žiniasklaidos pakreipimas į savo pusę buvo matomas kaip sėkmė konflikte.

3.6.Rezultatai šiandien - žinias apie Iraką keičia rinkimai. Kodėl?

Ne paslaptis, kad problemos konkuruoja tarpusavyje dėl visuomenės dėmesio. Vienoms įsivyraujant politinėse žiniuose bei diskusijose, kitos pasitraukia iš akiračio. Atrodo, kad žmonių dėmesys ir susirūpinimas gali aprėpti tik ribotą skaičių problemų, kad ir kokios rimtos jos būtų. Kaip Anthony Downsas rašė apie “dėmesio problemai ciklus”: *po tam tikro laiko problema*

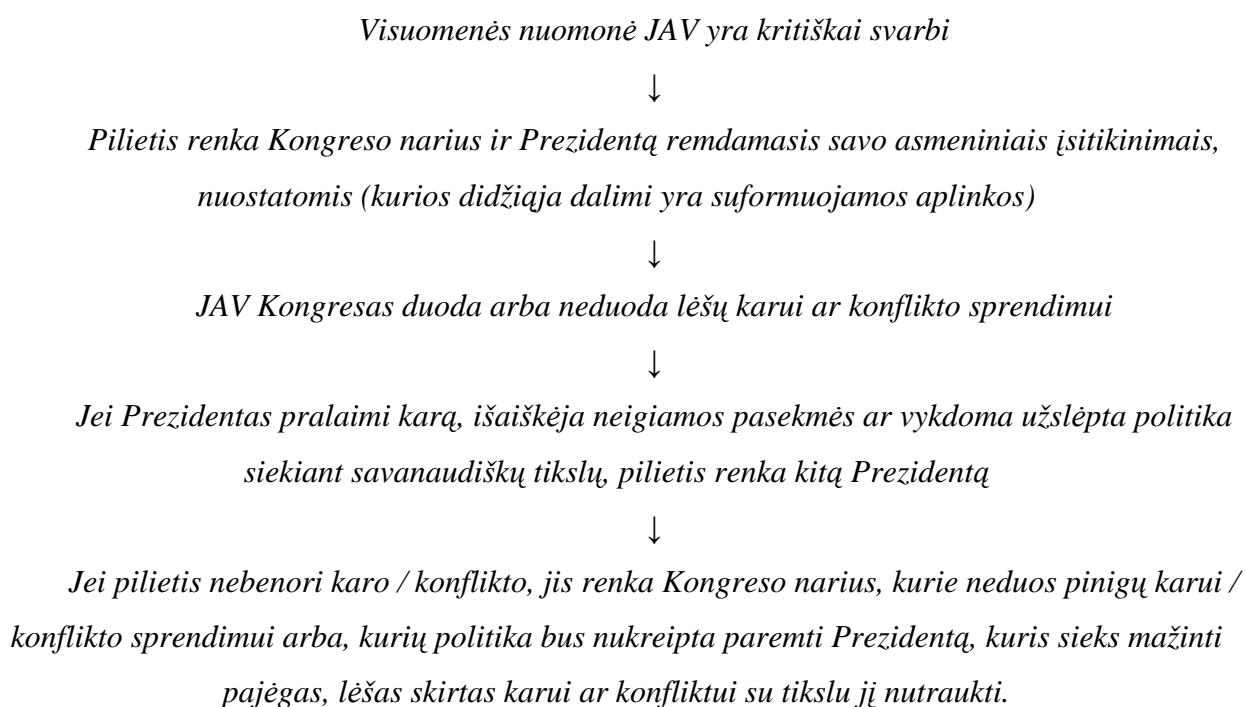
¹³⁶ SHAH, išnaša 134.

¹³⁷ LUDTKE, M. The survival mode of reporting from a war zone: 'our generation is more vocal about trauma we experience than others have been. It can't be avoided when you see this much violence and senseless death'. *Nieman Reports, 2006, Academic One File* [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].

visuomenei nusibosta ir jos dėmesį patraukia kas nors kita, net jei problema ir lieka neišspręsta. Riaušės getuose buvo svarbiausios žinios nuo 1964 m. riaušių Wattse iki maždaug 1967 m., o vėliau virto antraeilės svarbos dalykais, nors getuose iki pat aštuntojo dešimtmečio pradžios nuolat kildavo smurtinių riaušių.¹³⁸ Pareigūnų, visuomenės ir žiniasklaidos dėmesys politinėms problemoms priklauso ne nuo jų rimtumo, o nuo dramatiškumo.

Kita vertus (kaip jau išsiaiškinome anksčiau) tai, kas yra pateikiama žiniasklaidoje įsivyrąja ir visuomenės sampratoje. O tai, kas pagrinde pateikia žiniasklaidai naujienas ir tuo įtakoja visuomenės nuomonę irgi žinome.

Todėl šiandieninę besikeičiančią situaciją JAV žiniasklaidoje – mažėjančias žinias apie Irako konfliktą (žiūrėti Priedą Nr. 3, 1 diagrama) ir augantį informacijos kiekį visuomenės informavimo priemonėse apie JAV prezidentinius rinkimus irgi galima paaiškinti logiškai:

Kadangi JAV šiandieninė situacija susijusi su Iraku negerėja - atskleidžiamas, žiniasklaidoje eskaluojamas ir visuomenei tampantis matomas Irako oficialiai keltų tikslų nepagrįstumas, aišku, jog JAV piliečiai tampa vis labiau neigiamai nusiteikę Irako krizės atžvilgiu. Todėl tolimesnės žinios apie Irako nestabilumą eskalavimas gali būti kenksmingas rinkimams, o tiksliau kandidatams į prezidentus. Tai puikiai suvokia politinis elitas. Todėl, galima sakyti, Irako žinios dalinai keičiamos žiniasklaidą įsukant į rinkimų maratoną.

Žvelgiant iš kitos pusės, pastebima, kad žiniasklaida rinkimu išvakarėse visgi nenusisuko nuo Irako tematikos. Tačiau reikia pažymėti, kad čia ji Irako krizę daugiausiai sieja su rinkimais. Tiems,

¹³⁸ EDELMAN, išnaša 20, p. 36.

kam yra naudinga - kelia Irako tikslų pagrįstumo klausimus (demokratai su Hilary Clinton ir Borack Obama priešaky) ir bando tuo nukreipti dėmesį nuo savęs, o tie, kuriems tai yra nenaudinga (John McCain, kadangi jis yra respublikonų pagrindinis kandidatas, o dabartinis prezidentas Bušas yra būtent šios partijos atstovas) – siekia nuslopinti Irako krizės eskalavimą pakeisdami žinių modelį. Tačiau yra paradoksalu tai, kad nors demokratų partijos kandidatai drabsto purvais Bušą ir švaistosi kaltinimais pradėjus nepagrįstą karą, naudojant didžiulius resursus, aukojant amerikiečių gyvybes, tačiau pati Hilary Clinton būdama senatorė priimant sprendimą dėl karo pradėjimo prieš Iraką davė tam pritarimą¹³⁹.

Taigi, galime teigti, kad šiuo metu labiau negu bet kada Irako krizė JAV yra mėtoma tai į kairę, tai į dešinę. Rinkiminės kampanijos metu ypatingai svarbiomis temomis susijusiomis su Iraku tapo klausimai, kas kaltas dėl susiklosčiusios situacijos, kada ir kaip užbaigti konfliktą (kaip pastebėsime, tokios temos beveik iš vis nebuvo eskaluojamos prieš rinkimus). O tai viskas vienaip ar kitaip yra susiję su rinkimais.

Kita su karu susijusi tematika vystoma rinkiminės kampanijos metu yra karo užbaigimas. Du pagrindiniai kandidatai į prezidentus – Hilary Clinton ir Borack Obama - žada JAV piliečiams, kad jei jie taps prezidentu, iškart išves JAV pajėgas iš Irako, gražins savo karius namo ir užbaigs šitą bereikalingą konfliktą ir kraujo praliejimą. Visgi eskaluojant tokias žinias ir formuojat teigiamą konstrukta, žiniasklaidoje yra vėlgi iškreipiama realybė, kadangi per mažai yra gilinamasi į tai, kas nutiks Irakui, jei JAV karinės pajėgos pasitrauks¹⁴⁰. Todėl limituotas ir naudingas naujienų pateikimas dar kartą įrodo, kad politinis elitas valdo žiniasklaidą ir tuo pateikia realybę tokią, kokią nori pateikti visuomenei, kuri suteikia legitimumą politiniams sprendimams. Pabrėžtina tai, kad Irako krizė šiandien žiniasklaidoje yra naudojama kaip labai svarus politinis įrankis siekiant pergalės rinkimuose.

Visgi nėra ko stebėtis, juk žiniasklaida - žmogaus kūrinys, todėl jau iš prigimties yra subjektyvus dalykas, t.y. kad ir kokios „garbės“ taisyklės yra keliamos, žiniasklaida negali išlikti visiškai nešališka, kadangi yra veikiamą aplinkos, kuri yra valdoma tų, kurie turi galią.

¹³⁹ WILLIAM, Kristol. *Hilary's Iraq Shuffle* [interaktyvus]. 2007 m. vasario 1 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1580379-2,00.html>>; *Hilary Clinton: Iraq War Vote a Mistake* [interaktyvus]. 2007 m. lapkričio 29 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://archive.newsmag.com/archives/ic/2005/11/29/195654.shtml>>.

¹⁴⁰ *U.S. Out of Iraq How?: Interview With Andrew Bacevich* [interaktyvus]. 2007 m. spalio 18 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://rainier97048.org/PDF/Bacevich%20US%20out%20of%20Iraq.pdf>>.

IŠVADOS

Analizuojant šio darbo objektą - realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastis Irako okupacijos tikslų pagrįstumo kontekste - prieita žemiau išvardintų išvadų:

- Žiniasklaida šiandieniniame pasaulyje nenuginčijamai yra instrumentas ne tik kasdienybėje, bet ypatingai karo / krizės atveju, kadangi visuomenės (tiek valstybės viduje, tiek tarptautinės arenos) palaikymas yra toks pat svarbus, kaip mūšio laimėjimas kovos lauke. Jei visuomenė tiki tuo, kas yra daroma – pasisekimas labiau tikėtinas. Žiniasklaida - tinkamiausias įrankis pasiekti kuo daugiau „širdžių ir protų“, nepaisant to, kad ji pati teigia, jog jos pagrindinis tikslas yra išlikti nešališka. Pabrėžtina, kad visgi nėra blogai, jei krizės ar karo metu žiniasklaida susitelkia ties valstybės elito formuojamos politikos konstruktais tol, kol ta politika eina teisingu keliu, t.y. tol kol realybė nėra iškreipiama pačios politikos.
- Realybės transformavimą žiniasklaidoje pagrinde lemia žmogiškasis (į kurį sueina savanaudiškų tikslų siekimas, vertybiniai, kultūriniai, suvokimo skirtumai), politinės įtakos ir ekonominis faktoriai. Tačiau karo / krizių atveju informacija visuomenės informavimo priemonėse dažniausiai iškreipiama dėka politinės valdžios siekio pateikti tokį naujienų turinį, koks jiems yra palankus.
- Tikėtina, kad Irako okupacijos atveju labiausiai intervenciją palaikę ir karą planavę asmenys, t.y. JAV Prezidentas ir jo administracija, karo iniciavimą dėl garsiai neįvardintų tikslų - naftos bei įtakos regione - įgyvendinimo vykdė be JAV visuomenės žinios, o žiniasklaida tapo siektinų tikslų įgyvendinimo įrankiu.
- Pagrindinė realybės transformavimo žiniasklaidoje priežastis Irako atveju – JAV Prezidento ir jo administracijos veikla, nukreipta įtakoti žurnalistų nušviečiamą konflikto paveikslą pasitelkiant tam tokius būdus, kaip: žurnalistų inkorporavimas į karinių pajėgų sudėtį, centrinių būstinių įkūrimas bei viešųjų ryšių agentūrų nusamdymas.
- JAV piliečiai yra politiškai žymiai aktyvesni nei kitų Vakarų valstybių visuomenės atstovai, todėl žiniasklaida yra daug stipriau išnaudojama nei kitose demokratinėse valstybėse. Kita vertus, **absoliutus žiniasklaidos objektyvumas yra neįmanomas (t.y. neįmanoma neiškreipti realybės)**, kadangi žiniasklaida yra labai galingas ginklas ir juo visada kažkas sieks pasinaudoti, tam kad būtų prieita prie kuo daugiau „protų ir širdžių“. Tuo pačiu reikia atkreipti dėmesį į tai, kad žiniasklaida yra žmogaus sukurtas produktas, todėl negali būti visiškai objektyvi, nes pats žmogus visada yra šališkas kažkieno atžvilgiu arba veikiamas tam tikrų subjektyvių faktorių.

Magistro darbas yra reikšmingas tuo, kad čia siekta pažvelgti giliau į Irako konfliktą ieškant priežasčių, kodėl šiandieninis Irakas yra toks nestabilus. Prieita esminė šio tyrimo išvada - pagrindinė realybės transformavimo priežastis žiniasklaidoje Irako krizės atveju yra politinio elito savivalė – suponuoja idėją ateityje atlikti tyrimą analizuojant, kaip ir ar situacija kinta pasikeitus JAV Prezidentui ir jo administracijai.

LITERATŪROS SARAŠAS

1. ADAY, Sean; LIVINGSTON, Steven, ir HEBERT, Maeve. Embedding the Truth: A Cross-Cultural Analysis of Objectivity and Television Coverage of the Iraq War. *The International Journal of Press/Politics* [interaktyvi duomenų bazė]. Vol. 10, No. 1, 2005, p. 3 - 21. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per duomenų bazę <http://www.sagepublications.com>: <<http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/3>>.
2. *Arab vs. Jew: The Conflict Started Over 4000 Years Ago! Genesis* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://howtogoheaven.org/documents/Arab_vs_Jew.pdf>.
3. AVRUCH, K.; NAREL J. L.; ir SIEGEL P.C. *Information Campaigns for Peace Operations*. CCRE publications Series, 2003.
4. BENNETT, W. L. Operation Perfect Storm: The Press and the Iraq War [interaktyvus]. *Political Communication Report* 13(3), International Communication Association and American Political Science Association, 2003 [žiūrėta 2008 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <www.ou.edu/policom/1303_2003_fall/bennett.htm>.
5. BIELINIS, L. Šou principų dėsningumai Lietuvos politiniame gyvenime. *Politologija* 2002/1 (25). 2002, p. 22-41.
6. BLIX, H. Ataskaita JT Saugumo Tarybai dėl Irako nusiginklavimo (2003 m. sausio 27 d., vasario 14 d., kovo 7 d.). *Krašto apsauga* 5 (33), 2003.
7. BOAZ, C. War and Foreign Policy Framing in the International Media. *Peace Review: A Journal of Social Justice*. 2005 (17), p. 347 - 360.
8. BROOKES, Adam. US plans to 'fight the net' revealed [interaktyvus]. *BBC News*, 2006 m. sausio 27 d. [žiūrėta 2008 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4655196.stm>>.
9. BRZEZINSKI, Z. The Dilemmas of Hegemonic Democracy. In BRZEZINSKI, Z. *The Choice: Global Domination or global Leadership*, New York: Basic Books, 2005.
10. BUSH, DŽ.; ir SCOWCROFT, B., *Why We Didn't Remove Saddam* [interaktyvus]. *Time*, 1998 m. kovo 2 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.thememoryhole.org/mil/bushsr-iraq.htm>>.
11. CARR, E.H. *The Twenty Years' Crisis*. New York: Harper and Row, 1964.
12. CLAUSEN, Lisbeth. Global News Communication Strategies – 9.11. 2002 around the World. *Nordicom Review* 24(2), 2003, p.105–116.
13. COLE, R. *Encyclopedia of Propaganda*. New York: M.E. Sharpe, 1998.

14. DIMITROVA, D.V., *et al.* War on the Web: The Immediate News Framing of Gulf War II. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 10(1), 2005, p. 22–44.
15. DIMITROVA, D.V.; ir STRÖMBÄCK, Jesper. Mission Accomplished? Framing of the Iraq War in the Elite Newspapers in Sweden and the United States [interaktyvus]. *International Communication Gazette*, 2005 [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://gaz.sagepub.com/cgi/content/abstract/67/5/399>>.
16. DOWNIE, L.Jr.; ir KAISER G.K. *The News About The News: American Journalism in Peril*. New York: Knoph, 2002.
17. DRANSEIKAITĖ, E. Globalizacija ir naujo tipo grėsmės: terorizmas. In *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2002*. Sudarė Raimondas Lopata, Jūratė Novagrockienė, Gediminas Vitkus. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003, p. 17 – 32.
18. EBERT, Barbara. The Gulf War and Its Aftermath: Evolving Arab Responses. *Middle East Policy*. S.l.: s.n., 1992, p. 77-94.
19. EDELMAN, M. *Politinio spektaklio konstravimas*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
20. ELLUL, J. *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. 2nd ed., trans. KELLEN, K; ir LERNER, J. New York: Vintage Books, 1973.
21. *Embedded Reporters: What Are Americans Getting?* [interaktyvus]. [S.l.: s.a] [žiūrėta 2008 m. sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/resources/research/reports/war/embed/default.asp>>.
22. ENTMAN, Robert. Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 1993, p. 40 - 56.
23. ENTMAN, Robert. *Projections of Power*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2004.
24. FAWZIA, Abu Khalid. Reading the Reaction of the Arab Street against the American Aggression on the Iraqi People [interaktyvi duomenų bazė, Šiaulių universiteto biblioteka]. *Al-Hayat*, 1999 m. sausio 10 d.
25. FISCHER, H.; ir MERRILL J., *International and Intercultural Communication*. New York: Hastings House, 1976.
26. GAMSON, W.A. Promoting Political Engagement. In BENNETT, L.W.; ir ENTMAN, R.M. *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, p. 39 - 72.
27. GHILÈS, Francis. *Kaip įveikti kultūrų skirtumus* [interaktyvus]. Nr. 4, 2005. [žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/lithuanian/art2.html>>.
28. GNESOTTO, N.; ir GREVI G. *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025?*. Paris: Institute for Security Studies, 2006. p. 31-53.

29. GUENON, René. Rytų vakarų priešprieša. In *Rytai – Vakariai: komparatyvistinės studijos I*. Sudarė Antanas Andijauskas. Vilnius: Vaga, 2002. p.287 - 292.
30. GÜLEN, M. Fethullah. *Klausimai islamui*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2005. ISBN 9955-545-23-2.
31. HALLIN, Daniel C. *The 'Uncensored War': The Media and Vietnam*. Berkeley: University of California Press, 1986.
32. HERZ, M. Some Psychological Lessons from Leaflet Propaganda in World War II. *The Public Opinion Quarterly* 13 (3). S.l.: s.n., 1949, p. 471–486.
33. *Hillary Clinton: Iraq War Vote a Mistake* [interaktyvus]. 2007 m. lapkričio 29 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://archive.newsmax.com/archives/ic/2005/11/29/195654.shtml>>.
34. HUDSON, Michael. *Creative Destruction: Information Technology and the Political Culture Revolution in the Arab World* [interaktyvus]. [S.l.: s.a] [žiūrėta 2007 m. spalio 15 d.]. Prieiga per Internetą: <<http://nmit.georgetown.edu/papers/mchudson.htm>>.
35. *Internet World Stats. Usage and Population Statistics* [interaktyvus]. [S.l.: s.a] [žiūrėta 2007 m. gruodžio 27 d.]. Priejimas per internetą: <<http://www.internetworldstats.com/stats14.htm>>.
36. Irako masinio naikinimo ginklų programos. *Krašto apsauga* 5 (33), 2003.
37. ISMAEL, Tareq; ir ISMAEL, Jacquie. Arab Politics and the Gulf War [interaktyvi duomenų bazė, Šiaulių universiteto biblioteka]. *Arab Studies Quarterly*. S.l.: s.n., 1993, [žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.].
38. JAKOBSEN, P.V. National Interest, Humanitarianism or CNN: What Triggers UN Peace Enforcement after the Cold War? *Journal of Peace Research*. Vol. 33 (2), 1996, p. 205-215.
39. JAMIESON, H.K.; ir WALDMAN, P. *The Press Effect. Politicians, Journalists, and The Stories That Shape the Political World*. Oxford: Oxford UP, 2003.
40. *Janes Defence Weekly*. Paimtas iš Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės bibliotekos archyvo. Taip pat prieiga per internetą: <www.jdw.janes.com>.
41. *Journalists in Iraq - A Survey of Reporters on the Front Lines* [interaktyvus]. [S.l.: s.a] [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/print/8621>>.
42. KAMALIPOUR, Yahya R., ir SNOW, Nancy. *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*. Md: Rowman & Littlefield Publishers, 2004.
43. KAPLAN, R. D. *Imperial Grunts: On the Ground with the American Military, from Mongolia to the Philippines to Iraq and Beyond*. Random House Inc: s.n., 2006.
44. KAPLAN, R. D. The Media and the Military. *Atlantic Monthly*. November, 2004, Vol. 294, p.17 – 20.
45. KIRTLEY, J. Enough is Enough. *Media Studies Journal*, 2002 m. spalio 15 d, p. 23 – 28.

46. KOURVETARIS, G. Media Communication and Power. In KOURVETARIS, G. *Political Sociology*. S.l.: s.n., 1997, p. 89 - 110.
47. KOVACH, B.; ir ROSENSTEIL, T. *The Elements Of Journalism: What Newspeople Should Known and the Public Should Expect*. New York: Crown, 2001.
48. LARGIO, D. M. *Uncovering the Rationales for the War on Iraq: The Words of the Bush Administration* [interaktyvus]. Illinois: College of Liberal Arts and Sciences University of Illinois Urbana-Champaign, 2004 [žiūrėta 2008 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.spcomm.uiuc.edu/salthaus/largio_thesis.pdf>.
49. LASSWELL, H.D. *Propaganda Technique in the World War*. New York: Peter Smith, 1927.
50. LASSWELL, H.D. Propaganda. In SELIGMAN, E.R.A.; ir JOHNSON, A. *Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 12. New York: Macmillan, 1937, p.521-528.
51. LEE, A. The Analysis of Propaganda: A Clinical Summary. *The American Journal of Sociology* 51(2). 1945, p. 120 -129.
52. LENTINI, P. The Mass Media. In SINGH, R. *Governing America. The Politics of a Divided Democracy*. Oxford: Oxford UP, p. 130-147.
53. LEO, J. Double-standard trouble. *U.S. News & World Report*. 2004, Vol.136, Issue 19, p. 44-49.
54. LEWIS, D. Richard. *Kultūrų sandūra*. Vilnius: Alma littera, 2002. 432 p. ISBN 9955-08-067-1.
55. LUDTKE, M. The survival mode of reporting from a war zone: 'our generation is more vocal about trauma we experience than others have been. It can't be avoided when you see this much violence and senseless death'. *Nieman Reports*, 2006, Academic One File [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].
56. LYNCH, Marc. Beyond the Arab Street: Iraq and the Arab Public Sphere [interaktyvi duomenų bazė]. *Politics Society*. S.l.: s.n., 2003 [žiūrėta 2008 m. kovo 10 d.]. Prieiga per duomenų bazę internete: < <http://pas.sagepub.com/cgi/content/abstract/31/1/55>>.
57. McCORMICK, J. M. *American Foreign Policy and Process*. Third Edition. Itasca, IL: F.E. Peacock Publishers, Inc., 1998.
58. MIHALKA, M. Conclusion: Values and Interests. European Support for the Intervention in Afghanistan and Iraq. In LANDSFORD T., ir TASHEV B. *Old Europe, New Europe and the US: Renegotiating Transatlantic Security in the Post 9/11 Era*. Burlington: Ashgate, 2005.
59. MILLER, David. *Eliminating Truth. The Development of War Propaganda* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?SectionID=21&ItemID=3346>>.
60. MORIN, Richard; ir BALZ, Dan. *Bush's Popularity Reaches New Low*. [interaktyvus]. 2005 m. lapkričio 4 d. [žiūrėta 2007m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/03/AR2005110301685.html>>.

61. NARUZZAMAN, M. Beyond the Realist Theories: “Neo-Conservative Realism” and the American Invasion of Iraq. *International Studies Perspectives* 3 (7). S.l.: s.n., 2006, p. 24 – 32.
62. NATAN, Y. *164 Jihad Verses in the Koran* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.answering-islam.org/Quran/Themes/jihad_passages.html#Fulltext>.
63. *NBC's Peter Arnett: War plan has failed Controversial reporter fired after shocking interview on Iraqi TV* [interaktyvus]. 2003 m. kovo 31 d. [žiūrėta 2008 m, sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=31798>.
64. NORRIS, P.; KERN, M.; ir JUST M. *Framing Terrorism: The News Media, Government and The Public*. Routledge: s.n., 2003.
65. North Korea, Turkmenistan, Eritrea the worst violators of press freedom [interaktyvus]. *Reporters Without Borders: Worldwide Press Freedom index 2006*. [žiūrėta 2008 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rsf.org/rubrique.php?id_rubrique=639>.
66. O'ROURKE R. *Iraq War: Defense Program Implications for Congress, Congressional Research Service*, Library of Congress, S.l.: s. n., 2003.
67. *Osama bin Laden Speaks. Selected Statements prior to September 11, 2001* [interaktyvus]. 2003 m. vasario 11 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.niu.edu/phil/~kapitan/Bin%20Laden%20Speaks.html>>.
68. OSCAR, H.; ir GANDY, Jr. Epilogue. In REESE, S., et al. *Framing Public Life*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001, p. 365.
69. PAUL, D'Angelo. News Framing as a Multiparadigmatic Research Program: A Response to Entman. *Journal of Communication* No. 52, 2001, p. 861-888.
70. PFAU, Michael, et al. Embedding Journalists in Military Combat Units: Impact on Newspaper Story Frames and Tone. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 81(1). S.l.: s.a., 2004, p. 74–88.
71. PIPES, Daniel. What is Jihad? [interaktyvus]. *New York Post*, 2002 m. gruodžio 21 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.danielpipes.org/article/990>>.
72. POLLACK, David. *The Arab Street: Public Opinion in the Arab World*. Washington, DC: Washington Institute for Near East Policy, 1992.
73. *Principles of Journalism* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. balandžio 10] Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/resources/principles>>.
74. *Project for Excellence in Journalism: Understanding News in the Information Age* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.journalism.org>.
75. PRUNSKUS, Valdas. *Multikultūrinė komunikacija ir vadyba*. Vilnius: VĮ Vilniaus teisės ir verslo kolegija, 2004.

76. RAVI, Narasimhan. Looking beyond Flawed Journalism: How National Interests, Patriotism, and Cultural Values Shaped the Coverage of the Iraq War [interaktyvi duomenų bazė]. *The International Journal of Press/Politics*, 2005 [žiūrėta 2008 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetinę duomenų bazę: <<http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/45>>.
77. REESE, Stephen D., et al. *Framing Public Life: Perspectives on Media and our Understanding of the Social World*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2001.
78. RENNER, M. Washington's War on Iraq is the Lynchpin to Controlling Persian Gulf Oil [interaktyvus]. *Foreign Policy in Focus*, 2003 m. vasario 14 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.corpwatch.org/article.php?id=5529>>.
79. REYNOLDS, Paul. Analysis: Iraq and al-Qaeda [interaktyvus]. 2002 m. spalio 28 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2284123.stm>>.
80. RUPP, R. E. An Alliance in Name Only: NATO and Iraq. In RUPP, R. E. *NATO after 9/11: An Alliance in Continuing Decline*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.
81. RYAN, Michael. Framing the War against Terrorism: US Newspaper Editorials and Military Action in Afghanistan., *Gazette* 66, 2004, p.363–382. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].
82. SAIKAL, A. *Islam and the West: Conflict or Cooperation*. New York: Palgrave Macmillan, 2003.
83. SCHMULOWITZ, N.; ir LUCKMANN, L. Foreign Policy by Propaganda Leaflets. *The Public Opinion Quarterly* 9(4), S.l.: s. n., 1945-46, p. 428–429, 485–493.
84. SCOT, Bennet D.; ir STAM, C. Predicting the Length of the 2003 U.S. – Iraq War. *Foreign Policies Analysis* 2 (2). S.l.: s.n., 2006.
85. SCOTT, P. D. *Bush's deep reasons for War on Iraq: Oil, Petrodollars and the OPEC EURO question* [interaktyvus]. 2003 m. gegužės 27 d. [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://socrates.berkeley.edu/~pdscott/iraq.html>>.
86. SEVERIN, W.; ir TANKARD, J. *Communication Theories*. New York: Addison, Wesley, Longman, 2001.
87. SHACHTMAN, Noah. *Army Squeezes Soldier Blogs, Maybe to Death* [interaktyvus]. 2005 m. sausio 7 d. [žiūrėta 2008 m. sausio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wired.com/politics/onlinerights/news/2007/05/army_bloggers?currentPage=2http://www.mcwetboy.net/maproom/>.
88. SHAH, Anup. *Media Reporting, Journalism and Propaganda* [interaktyvus]. 2007 m. rugpjūčio 1 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.globalissues.org/Geopolitics/MiddleEast/Iraq/PostWar/Media.asp#WarReportingandJournalism>>.
89. SHAH, Anup. *War, Propaganda and the Media* [interaktyvus]. 2005 m. kovo 31 d. [žiūrėta 2007 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.globalissues.org /HumanRights/Media/Military.asp>>.

90. SHARKEY, Jacqueline. War, Censorship and the First Amendment. *Media Studies Journal*, 15(1), 2001, p. 20–25.
91. SHAW, T. *Eden, Suez and the Mass Media*. London: I. B. Tauris, 1996.
92. SHIBLEY, Telhami. Polling and Politics in Riyadh. *New York Times Week in Review*. 2002 m. kovo 3 d., p. 17 - 18
93. SOEDERBERG, S. The War on Terrorism and American empire: emerging development agents. In *The War on Terrorism and the American „Empire“ after the Cold War*. Sudarè A. COLAS ir R. SAULL. London: Routledge, 2006, p.354 - 387.
94. STEVENSON, R. *Global Communication in the Twenty-First Century*. New York: Longman, 1994.
95. STREET, J. *Mass Media, Politics and Democracy*. New York: Palgrave, 2001.
96. *Terrorism statistics 2000-2006: Incidences by country* [interaktyvus]. [S.l.: s.a.] [žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nationmaster.com/graph/ter_ter_act_200_inc-terrorist-acts-2000-2006-incidences>.
97. *The Portrait from Iraq – how the press has covered events on the ground* [interaktyvus]. 2007 m. gruodžio 19 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.journalism.org/node/8998>>.
98. TOPOUSHIAN, Mayda. *Interpreting the Constructed Realities of the 1991 Gulf War: A Comparative Textual Analysis of Two Arab and Two North American Newspapers*. [Doctor dissertation]. Canada: Concordia University, 2002. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].
99. TUMBER, Howard; ir Palmer, Jerry. *Media at War: The Iraq Crisis*. London: Sage, 2005.
100. *U.S. Out of Iraq How?: Interview With Andrew Bacevich* [interaktyvus]. 2007 m. spalio 18 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://rainier97048.org/PDF/Bacevich%20US%20out%20of%20Iraq.pdf>>.
101. WILLIAM, Kristol. *Hilary's Iraq Shuffle* [interaktyvus]. 2007 m. vasario 1 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1580379-2,00.html>>.
102. YANG, Jin. Framing the NATO Air Strikes on Kosovo across Countries: Comparison of Chinese and US Newspaper Coverage. *Gazette* 65, 2003. p. 231–49. [Informacija paimta iš JAV ambasados Lietuvoje bibliotekos duomenų bazės].
103. *Zogby International public opinion survey* [interaktyvus]. [S.l. s.n.] [žiūrėta 2008 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zogby.com/news/ReadNews.dbm?ID=564>>.

REALITY TRANSFORMATION IN THE MEDIA: IRAQ CASE

Agnė Balčiauskytė

(Summary)

The present situation in Iraq, namely the coalition-led multinational force operation *The Iraqi Freedom*, is difficult. Despite the efforts put in by the US and the coalition leadership, the bloodshed in the country has not been reduced. Endless battles in Iraq claim more and more American victims, which strengthens people's discontent with the war and with the US led forces. Why is the situation there unstable? Why is the conflict not over? And why is the civil society not ready for democracy? This paper aims to see into the Iraqi crisis through the prism of the relation between the media and the US decision-makers, assuming, that media management is one of the major factors in the situation in Iraq today.

The *objective* of the research of the master thesis is the reality transformation in the media in the aims context of the validity of the Iraqi occupation. The *goal* of the work is to analyse why in the chosen case, i.e., during the Iraqi war and the crisis that followed later, the media was and is transforming the reality. The main *tasks* of the paper are: to ascertain whether and to what extent is the public opinion is important in the course of the political process and what significance it has on the political performance in the case of war / crisis; to explore the probable causes of the reality transformation in the media and which of them are most likely in case of war; to find out whether the 'hidden' intentions, which are being aired by politicians, are justified accusations for the US President and his administration, or rather a myth; to define the role of the US media in the process of the US foreign policy formation vis-à-vis their policy on Iraq; to confirm that reality, represented in the media on the Iraqi case, was distorted, mostly political power controlling out-coming information from Iraq and thus limiting objectivity.

Using the methods of descriptive–analytical literature analysis and extrapolation, conclusions were made that the media in today's world is an instrument not only in everyday life but especially in cases of war / crisis, since the support of the society is as important as victory in a battle field. Reality transformation in the media is mainly caused by the human, political and economic factors. However, in cases of war / crisis, information in the media is most often distorted because political power seeks to form news favourable for it. It is probable that the initiation of the war in Iraq, aiming to reach the hidden aims, i.e., control of the oil and influence in the region, took place without informing the US society; media became a tool in the implementation of these aims. The main cause of the reality transformation in the media in the case of Iraq is the activity of the US President and his administration which aims to influence the picture of the conflict, formed by the

media, by means such as: incorporating journalists in military forces, establishing central headquarters, and hiring public relation agencies. Finally, one can assert that absolute objectivity of the media is impossible because media is a powerful weapon always sought after in order to reach people's "hearts and minds".

The importance of this master thesis is that it seeks to take a deeper look at the Iraqi conflict looking for reasons why Iraq is still so unstable. The essential conclusion made supposes to continue a research on whether and how the situation changes with the shift of the US president and his/her administration.

1 lentelė

Total stories analyzed by network:

ABC	229
NBC	197
CBS	133
CNN 5:00-5:30 (žinių laikas)	350
CNN 6:00-6:30	209
Fox News Channel	161
Al Jazeera	541
<i>Total:</i>	1,820

2 lentelė

Story main topic by network (in percentages)

	ABC (<i>n</i> = 229)	NBC (<i>n</i> = 197) Channel	CBS (<i>n</i> = 133)	CNN 5:00-5:30 (<i>n</i> = 350)	CNN 6:00-6:30 (<i>n</i> = 209)	Fox News (<i>n</i> = 161)	Al Jazeera (<i>n</i> = 541)	Total (<i>N</i> = 1,820)
Battle	29.5	26.4	29.0	35.5	38.3	41.0	23.7	30.4
Strategy	7.4	8.6	10.7	6.5	10.5	13.7	4.8	8.2
Diplomacy	1.8	5.1	2.3	0.3	7.7	6.2	12.8	6.3
Reconstruction	4.8	5.1	9.2	2.8	3.8	7.5	6.5	5.4
Saddam	1.8	4.1	3.1	6.1	3.8	8.1	2.4	3.8
Media	2.5	3.0	0.8	1.5	5.3	1.2	3.7	2.9
POW:Coalition	4.0	5.6	5.3	9.5	4.3	1.2	0.9	4.1
POW: Iraqi	0.9	0.5	—	0.8	1.4	—	0.4	0.6
Casualties: Coalition	7.5	5.1	6.1	4.7	2.4	1.2	4.0	4.4
Casualties: Iraqi	—	0.5	0.8	0.6	—	—	0.7	0.4
Casualties: Civilian	4.4	3.6	3.1	3.4	1.4	0.6	4.5	3.3
Protest	2.6	3.0	1.6	1.2	—	—	6.4	2.7
Public opinion	0.8	1.5	—	—	0.5	1.8	0.7	0.9
Humanitarian crisis/relief	2.2	5.3	0.3	2.9	2.5	2.2	2.4	4.6
Weapons of mass destruction (WMD)	2.6	2.0	0.8	3.6	3.3	0.6	1.6	2.2
Other	27.6	22.7	22.2	23.6	14.8	16.1	24.8	22.9

3 lentelė

Tone by network (in percentages):

	Critical	Neutral	Supportive
ABC (<i>n</i> = 229)	2.2	95.6	2.2
NBC (<i>n</i> = 197)	1.0	94.4	4.6
CBS (<i>n</i> = 133)	—	95.5	4.5
CNN 5:00-5:30 (<i>n</i> = 350)	3.9	91.6	4.5
CNN 6:00-6:30 (<i>n</i> = 209)	—	92.8	7.2
Fox News Channel (<i>n</i> = 161)	—	62.1	37.9
Al Jazeera (<i>n</i> = 541)	10.6	89.2	0.2
Total (<i>N</i> = 1,820)	4.6	89.7	6.0

4 lentelė

Comparing coverage by embedded and unilateral reporters (in percentages):

	Embedded (<i>n</i> = 244)	Unilateral (<i>n</i> = 172)
Main topic: Civilian casualties	3.6	7.1
Main topic: Reconstruction	1.1	8.4
Visual: Dead/wounded Iraqis	9.9	36.4

5 lentelė

Tone by reporter type (in percentages):

	Neutral	Supportive
Embedded (<i>n</i> = 244)	91.0	9.0
Unilateral (<i>n</i> = 172)	91.2	5.6
Beat (<i>n</i> = 205)	88.9	11.1
Anchor (<i>n</i> = 398)	88.7	11.9
Other (<i>n</i> = 259)	87.1	10.9
Total (<i>N</i> = 1,278)	89.7	6.0

Pasirinktas tyrimo matavimo būdas – 5 balų skalė, kuria bandoma nustatyti, kiek įvykio nušvietimas nukrypsta nuo reikalavimo nušviesti neutraliai, t.y. jei istorija neutraliai nušviesta – įvertinama 3 balais, jei linkusi palaikyti JAV ir sąjungininkų pusę – 4 arba 5, jei prieš JAV ir sąjungininkus – 1 arba 2, priklausomai nuo istorijos kandumo.

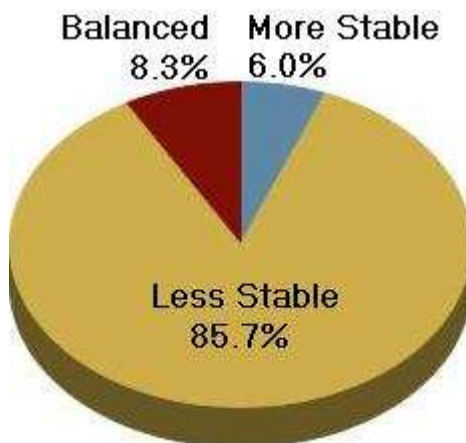
Duomenys paimti iš: ADAY, Sean; LIVINGSTON, Steven, ir HEBERT, Maeve. Embedding the Truth: A Cross-Cultural Analysis of Objectivity and Television Coverage of the Iraq War. *The International Journal of Press/Politics* [interaktyvi duomenų bazė]. Vol. 10, No. 1, 2005, p. 3-21. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per duomenų bazę <http://www.sagepublications.com>: <
<http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/3>>.

1 diagrama

Ar Irakas tampa stabilesnis?

Procentaliai pateikiamų istorijų apie Irako, kaip valstybės, ėjimą stabilumo link žiniasklaidoje tonas:

- eina geryn (6%);
- istorijos nušviečiamos neutraliai 8.3 %;
- istorijos pateikiamos neigiamu tonu 85, 7%.

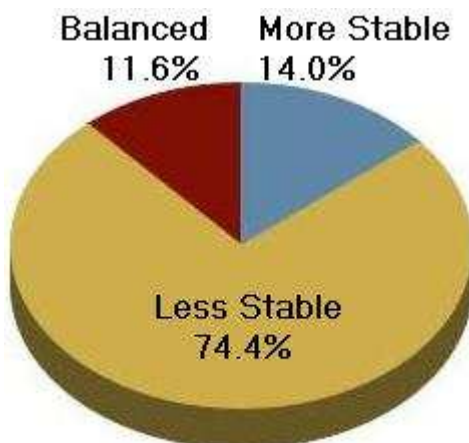

2 diagrama

Ar Irako vyriausybė tampa tvirtesnė?

Žiniasklaidoje pateikiamas naujienų, susijusių su Irako vyriausybės tapimu tvirtesne / stabilesne, tonas:

- tvirtesnė 14 %;
- neutraliai 11.6 %;
- nestabili 74.4 %.

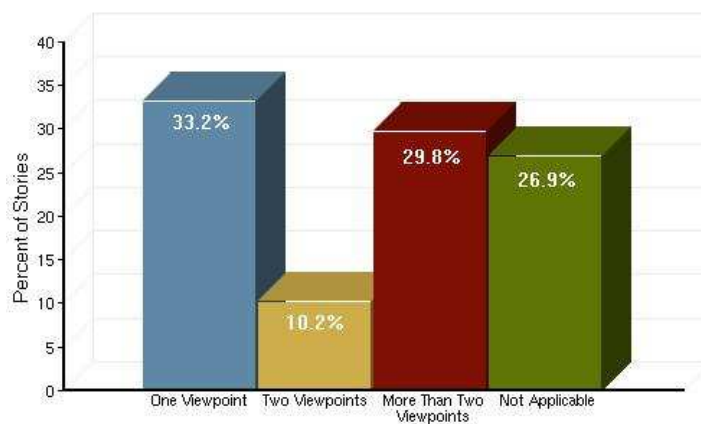
3 lentelė

Populiariausių temų sąrašas ir jų procentinė išraiška žiniasklaidai pateikiant naujienas 2007 m. sausio – spalio mėnesiais

Topic of Events in Iraq	% of Newshole	% of Stories
U.S. Involved Violence	26.8%	35.9%
U.S. Strategy	17	12.3
Iraqi Only Violence	11.5	15.7
Private Contractors	8.9	6.4
Iraqi Civilian Stories	5.5	3.4
Insurgents	5.4	4.1
U.S. Soldiers Other than Combat	4.7	2.4
Reconstruction (and abuses)	3.4	2.7
Iraqi Government	3.2	3.7
Iraqi Internal Affairs Other	2.7	1.9
Mix of Topics	1.8	1.8
U.S. Soldiers Charged with Crimes	1.8	2.3
Iraqi Military and Police	1.7	0.9
Non-U.S. Foreign Military	1.6	2.9
Other	1.6	1.9
Sectarian Tensions in Iraq	1.5	0.7
U.S. Soldiers Helping People	0.6	0.5
Iran's Involvement	0.3	0.5
Total	100%	100%

4 diagrama

Šaltinių kiekis, pasitelkiamas atliekant tyrimą

Duomenys paimti iš: *The Portrait from Iraq – how the press has covered events on the ground* [interaktyvus]. 2007 m. gruodžio 19 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://www.journalism.org/node/8998>>

1 diagrama

Žinios apie Irako krizę

Duomenys paimti iš:

Iraq War CoveragePlunges [interaktyvus]. 2008 m. kovo 28 d. [žiūrėta 2008 m. balandžio 21 d.].

Prieiga per internetą:

<<http://www.journalism.org/charts/chartland2.php?showtitle=1&showtitle=0&vid=1798>>.